

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร
เพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน

โดย

นายมนชัย พงศ์สถาบตี
กรรมการผู้จัดการ บริษัท คอร์เทค คอร์ปอเรชั่น จำกัด

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 62
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2562 – 2563

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน” ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ ของ นายมนชัย พงศ์สถาปดี เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 62 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2562 – 2563

พลโท

(พิสิณฑ์ ปฐมเอม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายมนชัย พงศ์สถาปตี

หลักสูตร วปอ.

รุ่นที่ 62

การเกษตรเป็นหนึ่งในอาชีพหลักที่สำคัญของประเทศไทยที่มีรากฐานมาอย่างยาวนาน และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นวัตถุดิบและอุตสาหกรรมต้นน้ำที่สามารถนำผลผลิตทางการเกษตรไปแปรรูป ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่อย่างหลากหลาย เมื่อพิจารณาในภาพรวมการเกษตรเป็นอุตสาหกรรมที่อยู่ในขั้นต้นของห่วงโซ่อุปทาน โดยทำหน้าที่เป็นภาคการผลิตเริ่มแรกเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถนำไปจำหน่ายในรูปแบบของสินค้าเกษตร หรือนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูปของอุตสาหกรรมอาหาร เป็นสินค้าอาหารหรือเครื่องดื่ม รวมไปถึงการนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูปของอุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพ เป็นผลิตภัณฑ์อุปโภคชีวภาพ เช่น เครื่องสำอาง เคมี ชีวภาพ พลาสติกชีวภาพ เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมเกษตรมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหารและ อุตสาหกรรมเศรษฐกิจชีวภาพโดยตรง ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมเกษตร สามารถเชื่อมโยงและส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องทั้ง 2 อุตสาหกรรมได้ด้วยเช่นกัน

จากสถานการณ์ของอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทยในปัจจุบันที่ภาคอุตสาหกรรมเกษตรมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่สินค้าการเกษตรที่ประเทศไทยส่งออกกลับเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มไม่มากนัก อีกทั้ง เกษตรกรส่วนมากเป็นผู้สูงอายุซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น รวมไปถึงผู้ประกอบการเกษตรที่เข้าสู่ระบบธุรกิจ หรือก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการ SME ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างครบวงจรยังมีจำนวนไม่มากเท่าที่ควร เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มอุตสาหกรรมเกษตรของไทยที่เริ่มถดถอยลง และจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานอย่างเร่งด่วน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางเกษตรภายในประเทศการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน จึงให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำเพื่อลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานของเกษตรกรและเพิ่มมูลค่าเกษตรการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) รวมทั้งการพัฒนาด้านเครือข่ายการบริหารจัดการด้านสินค้าเกษตร (Cluster Management) โดยเน้นให้สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์กลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชน) เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการเกษตรตามแผนบูรณการนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติที่ภาครัฐได้วางเป้าหมาย เพื่อให้ประเทศชาติพัฒนาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

Abstract

Title Guidelines for Promoting and Developing Agricultural Product Potential to be Consistent with the Current Product Market

Field Economics

Name Mr. Monchai Pongstabadee   **Course** NDC   **Class** 62

Agriculture is one of the main essential professions in Thailand which consists of a long history. It continuously establishes economic value for the country, and also a raw material and upstream industry bringing agricultural products to be processed into advanced products in other various industries. When considering in overall, agriculture is the primary industry in the supply chain by taking a role as the initial production sector to obtain agricultural products that can be sold in the form of agricultural products or introduced into the processing of the food industry as food or beverage product including leading into the processing of the biological economy industry such as a bio-consumer product such as cosmetics, bio-chemicals, and bio-plastics.

It can be mentioned that the agricultural industry is related to the food industry and the biological economy industry directly. Therefore, to promote and to develop the potential of the agricultural industry are able to connect and have a positive effect on the two related industries as well.

According to the current situation of the agricultural industry in Thailand, the agricultural industry has continuously expanded. Nevertheless, the agricultural products which are exported by Thailand are the products which do not have added value much. Moreover, most of the farmers are elderly and tend to increase their numbers, and there are not much agricultural entrepreneurs who enter the business system or SME entrepreneurs with entire management model.

This can be a reflection of the trend of the Thai agricultural industry that begins to decline. It is significant for the country to urgently bring technology to improve operational efficiency. For this reason, the researcher appreciates the enhancement of the guidelines for promoting and developing agricultural product potential in order to build stability and add value to agricultural products in the country. As a result, agricultural product management throughout the supply chain focuses on importance on improving the management of agricultural products from upstream, midstream, and downstream. To reduce losses which incurs in farmers' supply chains and increase agricultural value, there should be the efficiency

improvement of supply chain management as well as develop agricultural commodity management network (Cluster Management) by focusing on farmers' institutions (cooperatives, farmers groups, community enterprises) as the main mechanisms to drive the agricultural economy under this complete plan to be in line with the national strategy that the government has set targets for the nation to develop steadily and sustainably.

คำนำ

รายงานการวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน” นี้ เป็นการศึกษาในด้านเศรษฐกิจ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทย ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในครัวเรือน เพื่อใช้ดำรงชีพเลี้ยงภายในครอบครัว และเกษตรกรรมแบบการค้า การซื้อขายแลกเปลี่ยนเกษตรกรรม ซึ่งได้มีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา จนถึงปัจจุบันภาคเกษตร ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้แล้ว คนส่วนใหญ่ของประเทศก็ยังมีอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ยังมีความแตกต่างของรายได้จากคนในภาค การเกษตรและภาคผลิตอื่นมาก ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการผลิตสินค้า เกษตร ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ การรวมตัวทางเศรษฐกิจระหว่าง ประเทศแบบทวีภาคีและพหุภาคี ได้ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรและเกษตรกรของไทยทำให้ ประเทศไทยต้องมีการปรับตัวรับสถานการณ์โดยเฉพาะเกษตรกรผนวกกับโลกมีความทันสมัยมากขึ้นเกิด การเรียนรู้ที่จะพัฒนาให้สอดคล้องต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ทันที่และลดปัญหาที่จะก่อให้เกิด ความเสียหายของตัวสินค้าเกษตร

(นายมนชัย พงศ์สถาปตี)
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62
ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคลเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน” เล่มนี้สำเร็จได้ ด้วยความอนุเคราะห์จากคณาจารย์ในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร วิทยาการที่ได้ให้ความรู้ และให้คำแนะนำอย่างดียิ่ง ตลอดจนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาป้องกันประเทศ ทุกคน ที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมสำหรับนักศึกษาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มเข้ารับการศึกษ และขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม ทำให้การศึกษาของผู้วิจัยดำเนินไปอย่างราบรื่นและสามารถนำเสนอเอกสารวิจัยฉบับนี้ได้สมบูรณ์ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้ศึกษาขออน้อมรับและ ขออภัยมา ณ ที่นี้

(นายมนชัย พงศ์สถาปติ)
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
วิธีดำเนินการวิจัย	5
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	5
คำจำกัดความ	6
บทที่ 2 ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
ยุทธศาสตร์ต่างๆ ของภาครัฐต่อการส่งเสริมศักยภาพสินค้าเกษตรไทย	8
แนวคิดทฤษฎีด้านการบริหารจัดการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	40
กรอบแนวคิดของการวิจัย	42
สรุป	43
บทที่ 3 การพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร	44
สภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรของประเทศไทยในปัจจุบัน	44
ปัจจัยปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการส่งเสริมการจัดการสินค้าเกษตร	
ในการสร้างมูลค่าเพิ่ม	48
รูปแบบการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพสินค้าเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม	51
สรุป	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร	55
การวิเคราะห์ผลการวิจัย	55

บทที่ 5	สรุปและข้อเสนอแนะ	65
	สรุป	65
	ข้อเสนอแนะ	68
บรรณานุกรม		71
ประวัติย่อผู้วิจัย		72

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3 - 1	มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ 5 อันดับแรก	47

ณ

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่	
3 - 1 แนวโน้มผลผลิตทางการเกษตรของโลกปี พ.ศ. 2561 - 2569	45
3 - 2 สัดส่วนของพื้นที่เพื่อการเกษตรในประเทศไทย	46

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในการก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น มีเป้าหมายของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็น “ตลาดและฐานการผลิตเดียว” โดยที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมือในอาเซียนอย่างเสรี รวมถึงการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากขึ้น เป็นความท้าทายที่ผลักดันให้ผู้ประกอบการไทยไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจส่งออก นำเข้า หรือผู้ที่ทำธุรกิจภายในประเทศ ทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อม รวมไปถึงผู้ประกอบการระดับชุมชนด้วย ดังนั้น จะต้องเรียนรู้และปรับตัวเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการเปิดเสรีภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน (AEC) ที่จะมีผลกระทบต่อการค้าเงินธุรกิจ ทั้งนี้ เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจจะเป็นภัยคุกคามต่อธุรกิจหรือแสวงหาโอกาสทางธุรกิจที่ท้าทายความสำเร็จสำหรับผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ซึ่งเป็นสินค้าเชิงวัฒนธรรมก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการเปิดเสรีการค้าดังกล่าวได้ เนื่องจากสถานการณ์แข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงในปัจจุบัน ประเทศต่าง ๆ ล้วนหันมาให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพชุมชน และใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญา เพื่อเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการในการสร้างสัญลักษณ์และขยายโอกาสทางการตลาดมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โดยเฉพาะกลุ่มสินค้าการเกษตร อาจจะได้รับผลกระทบต่อคู่แข่งและสภาพการแข่งขันในตลาดเพิ่มสูงขึ้น อันเนื่องมาจากสินค้านี้มีคุณภาพต่ำ ราคาต้นทุนต่ำหรือสินค้าที่สามารถทดแทนกันได้เข้ามาวางจำหน่ายในประเทศไทยได้มากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคสามารถเลือกสินค้าที่หลากหลายและมีอำนาจในการต่อรองสูง ซึ่งนำไปสู่การกดดันทางราคา จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องปรับตัวรับการแข่งขันที่เข้มข้นและเกิดต้นทุนในการปรับตัว จากสถานการณ์ทางการตลาดที่มีการแข่งขันกันสูงและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้ผลิตภัณฑ์ใหม่ในตลาดจำนวนมาก ส่งผลให้วงจรผลิตภัณฑ์สั้นลง ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะอยู่รอดในตลาด จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้มีความใหม่ แตกต่างและเพื่อให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องตรงกับลักษณะความต้องการของผู้บริโภคอยู่เสมอ กลยุทธ์การพัฒนาสินค้าทางการเกษตรใหม่ การปรับปรุงให้ดีขึ้น ถือว่ามีความ จำเป็นขั้นพื้นฐานที่ผู้ประกอบการต้องทำ ดังนั้น ผู้ประกอบการจำเป็นต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกมาอยู่เสมอ นอกจากนี้ในเชิงธุรกิจแล้วผู้ประกอบการ อาจใช้วิธีการต่อยอดผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรจากเดิมที่มีจุดเด่นอยู่แล้ว มาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้ามากขึ้น ด้วยการนำวัตถุดิบสำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่เราใส่การออกแบบและขั้นตอนการใช้งานลงไป หรือวัตถุดิบประสมการใช้น้ำที่หลากหลายลงไป ก็จะทำให้เรามีอำนาจการต่อรองกับผู้ประกอบการมากขึ้น ความคาดหวังที่มีต่อสินค้าหรือบริการที่จะได้รับก็เพิ่มมากขึ้น โดยจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมาเน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนด้วยปัจจัยการผลิต (factor-driven

economy) เน้นต้นทุนต่ำ แต่ปัจจุบันจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน เนื่องจากการลงทุนและ การค้าเสรีทำให้นักลงทุนต่างชาติย้ายฐานการผลิตจากประเทศไทยไปสู่ประเทศที่มีแรงงานราคาถูกและทรัพยากรราคาต่ำกว่าภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอและเสื้อผ้าในประเทศไทยจึงได้รับผลกระทบโดยตรง ส่วนสินค้าที่ผลิตเองส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีมูลค่าต่ำและเป็นตลาดที่มีการแข่งขันสูง ดังนั้นรัฐบาลจึง พยายามปรับปรุงจุดอ่อนเรื่องมูลค่าผลิตภัณฑ์ไปสู่ขั้นเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ (efficiency-driven economy) และเศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (innovation-driven economy) โดยที่ปรับโครงสร้างการผลิตการบริการบน ฐานความรู้และนวัตกรรม ใช้จุดแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพ เอกอภลักษณ์ความเป็นไทย เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่า (value creation) ของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรม แนวคิดเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมภาคบริการเป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศ โดยดึงศักยภาพที่แท้จริงของตนเองมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่พยายามเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์และบริการของไทยโดยอาศัยความคิดสร้างสรรค์ที่มีฐานภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมในการสร้างนวัตกรรมและการสร้างมูลค่าเพิ่ม ที่ตอบสนองความต้องการผู้บริโภคและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ช่วงที่ผ่านมา ภาครัฐพยายามปรับโครงสร้างเศรษฐกิจทุกระดับให้สอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมทั้งวิสาหกิจชุมชน ที่มีบทบาทสำคัญเพราะในประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีลักษณะเศรษฐกิจแบบ สามเหลี่ยมที่มีฐานอยู่บนวิสาหกิจชุมชน (SMCE) และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) วิสาหกิจ ชุมชนจึงเป็นเศรษฐกิจฐานรากที่สร้างงานและรายได้แก่ชุมชน เป็นการกระจายรายได้และช่วยลดปัญหาสังคม อื่นๆ ตามไปด้วย วิสาหกิจชุมชนเป็นธุรกิจชุมชนที่ได้รับความสนใจจากชุมชนท้องถิ่นอย่างมาก จากรายงานการวิจัยของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่า วิสาหกิจชุมชนประสบปัญหา 1. ขาดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดพัฒนา 2. ขาดทักษะการผลิตและการตลาด มักทำตามกระแส กิจกรรมที่ทำไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด สินค้ามีคุณภาพและปริมาณไม่สม่ำเสมอ ไม่มีการควบคุมมาตรฐานต่อเนื่อง ขาดตลาดในการจำหน่ายสินค้าที่แน่นอน 3. ด้านการเสริมหนุนการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมักเป็นสูตรสำเร็จ ไม่คำนึงถึงความเหมาะสมและความต้องการของพื้นที่ โดยส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจในรูปแบบเดิมๆ ผลิตบนพื้นฐานปัจจัยการผลิตและความชำนาญที่ตนมีอยู่ ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้าน มีผลิตภัณฑ์บางส่วนที่มีรูปแบบคล้ายๆ กัน ไม่มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ ขาดความเข้าใจในกระแสความนิยมหรือพฤติกรรมของผู้ซื้อในตลาด ทำให้รูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด ขาดความรู้และทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ขาดการทำวิจัยและนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเช่นเกษตรกรรมในครัวเรือนเพื่อใช้ดำรงชีพเลี้ยงภายในครอบครัวเกษตรกรรมแบบการค้าการซื้อขายแลกเปลี่ยนเกษตรกรรมได้มีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาเห็นถึงภาคเกษตรยังคงมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเพราะนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้แล้วคนส่วนใหญ่ของประเทศยังมีอาชีพทำการเกษตร อย่างไรก็ตาม ยังมีความแตกต่างของรายได้จากคนในภาคการเกษตรและภาคผลิตอื่นมาก ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ในการผลิตสินค้าเกษตร ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ การรวมตัวทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศแบบทวิภาคีและ

พหุภาคี ได้ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรและเกษตรกรของไทยทำให้ประเทศไทยต้องมีการปรับตัวรับสถานการณ์โดยเฉพาะเกษตรกรผนวกกับโลกมีความทันสมัยมากขึ้นเกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาให้สอดคล้องต่อความต้องการของผู้บริโภคได้ทันทั้งที่และลดปัญหาที่จะก่อให้เกิดความเสียหายของตัวสินค้าเกษตรโดยมีการนำห่วงโซ่อุปทานเข้ามาใช้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อุปทาน (ซัพพลายเชน) เกิดจากการขับเคลื่อนจากเทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ วิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของผู้บริโภคกลับเป็นตัวขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและกำหนดรูปแบบของอุตสาหกรรมสังคมแบบ “ต้องได้เดี๋ยวนี้” (get it now) ที่เราอยู่ในปัจจุบันกำลังเรียกร้องการเข้าถึงสินค้าและบริการต่างๆได้แบบทันทีในขณะที่ครั้งหนึ่งอินเทอร์เน็ตเคยถูกมองว่าเป็นช่องทางเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศอย่างสมบูรณ์แต่ปัจจุบันการเพิ่มขึ้นของการเชื่อมต่อที่เกิดขึ้นตลอดเวลาผ่านทางคอมพิวเตอร์สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตได้เปิดประตูให้กับการทำธุรกิจผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ (อี-คอมเมิร์ซ) ซึ่งสามารถซื้อขายสินค้าและบริการต่างๆได้ทันทีทุกเวลารวมถึงความต้องการของผู้บริโภคมีหลากหลายมีอิสระในการคิดการเลือกซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์จนไปถึงความต้องการได้รับการบริการที่ดีผู้ประกอบการทั้งการผลิตและการบริการจึงต้องมีการแข่งขันกันสูงเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเหล่านั้น โดยการจัดการห่วงโซ่อุปทาน Supply Chain Management (SCM) และการสร้างประสานสัมพันธ์กับลูกค้าซึ่งเน้นความสัมพันธ์กับลูกค้าหรือที่เรียกว่า CRM – Customer Relation Management โดยการพยายามปรับตัวพัฒนาระบบและรูปแบบในการดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจเพื่อให้สามารถแข่งขันกับภาคธุรกิจที่สำคัญได้ในระดับโลกและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ที่มีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรอย่างมากคือการบริหารจัดการระดับต้นน้ำและกลางน้ำ ปัญหาสำคัญในห่วงโซ่อุปทานที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้แก่สินค้าไม่ได้มาตรฐานเกิดความสูญเสียในระหว่างกระบวนการผลิตการเก็บเกี่ยวการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวการเก็บรักษาบรรจุภัณฑ์และการขนส่งความสูญเสียในขั้นตอนต่างๆดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระต้นทุนสูงขึ้น นอกจากนี้หากส่งเสริมให้เกษตรกรมีองค์ความรู้ในเชิงธุรกิจเพื่อบริหารจัดการกิจกรรมต่อเนื่องในห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการผลิตการเก็บเกี่ยวการรวบรวมและการกระจายสินค้าจนถึงลูกค้าปลายทางการจับคู่ธุรกิจการเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการจนถึงความสามารถในการทำธุรกิจเพื่อส่งออกก็จะทำให้เกษตรกรได้รับมูลค่าเพิ่มจากขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น

ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางเกษตรภายในประเทศการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทานจึงให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำกลางน้ำและปลายน้ำเพื่อลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นในห่วงโซ่อุปทานของเกษตรกรและเพิ่มมูลค่าเกษตรการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) รวมทั้งการพัฒนาด้านเครือข่ายการบริหารจัดการด้านสินค้าเกษตร (Cluster Management) โดยเน้นให้สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์กลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชน) เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเกษตรตามแผนบูรณาการนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเชิงโครงสร้างตลาดสินค้าการเกษตรให้สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรมีคุณภาพและมาตรฐาน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ต่อการพัฒนาและส่งเสริมกับการแปรรูปการตลาดแก่สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรเพื่อพัฒนาการแปรรูปสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพ/มาตรฐานสินค้า/สร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า
3. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ให้เป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายรัฐในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมในชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางเกษตรภายในประเทศ นี้เป็นการศึกษาเฉพาะส่วนที่เป็นขั้นตอนและกระบวนการปฏิบัติในการบริหารจัดการสินค้าเกษตรภายในประเทศ โดยจะศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อข้อขัดข้องในการพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตรไทยที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อการนำไปสู่การวางรากฐานเศรษฐกิจต่อความมั่นคงของประเทศ
2. ขอบเขตด้านประชากร
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบการที่อยู่ในกระบวนการผลิตภัณฑ์สินค้าการเกษตรภายในประเทศที่กระจายอยู่ทั่วประเทศรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร โดยจะสัมภาษณ์เก็บข้อมูลต้นน้ำคือผู้ผลิตและผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตสินค้าเกษตร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติผู้ประกอบการภาคเอกชน ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา
จะใช้ข้อมูลและเวลาศึกษา ธ.ค.62 – พ.ค.63 โดยจะใช้ข้อมูลทางสถิติและข้อมูลอื่นๆ ที่มีผลต่อการวิจัยนี้ในระยะเวลาที่กำหนดไว้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางเกษตรภายในประเทศ เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับใช้การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลเกษตรกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการสินค้าเกษตรไทยสู่ตลาดโลกเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานตามที่รัฐบาลได้ตั้งนโยบายไว้ซึ่งรวมไปถึงการศึกษาวิจัยทั้งทุกระดับที่เกี่ยวข้องและรวมถึงนโยบายมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ จากผู้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการสินค้าด้านการเกษตรภายในประเทศ

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาค้นคว้าจากตำราและเอกสารต่างๆ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี หลักการต่างๆ

3. การนำเสนอข้อมูล โดยนำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ จากการวิจัย ข้อมูลปฐมภูมิจากการวิจัยจากผู้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงโครงสร้างตลาดสินค้าการเกษตรให้สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรในปัจจุบัน ว่ามีคุณภาพและมาตรฐานขนาดไหน

2. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค ต่อการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการแปรรูปของ สินค้าเกษตรในตลาดปัจจุบัน แก่สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรเพื่อพัฒนาการแปรรูปสินค้าเกษตรให้มี คุณภาพ/มาตรฐานสินค้า/สร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า

3. เสนอแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ให้เป็นกลไก ขับเคลื่อนนโยบายรัฐในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมในชุมชน

คำจำกัดความ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดียิ่งขึ้นในเรื่องแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางเกษตรภายในประเทศผู้วิจัยได้กำหนดคำจำกัดความที่ใช้ ในการศึกษาครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ห่วงโซ่อุปทาน	หมายถึง	กระบวนการต่างๆที่ทำให้เกิดสินค้าขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นกระบวนการจัดซื้อ การผลิต การจัดเก็บ เทคโนโลยีสารสนเทศ การจัดจำหน่ายและการขนส่ง ตั้งแต่ก่อนและหลังการผลิตสินค้าจนไปถึงมือผู้บริโภค
การพัฒนา	หมายถึง	การคิดค้นและการประมวลข้อเสนอเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เป็นระบบย่อยของโครงสร้างการบริหารจัดการ โดยมีหน้าที่ของระบบย่อย อันจะนำไปสู่ความสมดุลของการนำไปปฏิบัติ
รูปแบบการบริหารจัดการ	หมายถึง	ระบบและกลไกที่มีการประสานความร่วมมือ ทั้งจากภายในและภายนอกองค์การในการตรวจสอบ กำกับดูแล และการประเมินคุณภาพ โดยมีมาตรฐาน ดัชนี และเกณฑ์เป็นตัววัดประสิทธิภาพ

ทำให้กลุ่มบุคคลในองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อ บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันขององค์กร การจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์กร การสรรบุคลากรการนำหรือการสั่งการ และการควบคุมองค์กรหรือความพยายามที่จะบรรลุ วัตถุประสงค์ร่วมกัน การจัดการทรัพยากร ประกอบด้วย การใช้งานและการจัดวางทรัพยากร บุคคล ทรัพยากรการเงิน ทรัพยากรเทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติ และยังช่วยการบริหาร ให้กับองค์กรต่างๆ ให้เจริญรุ่งเรือง

โลจิสติกส์หรือลอจิสติกส์	หมายถึง	เป็นระบบการจัดการการส่งสินค้าข้อมูลและ ทรัพยากรอย่างอื่นจากจุดต้นทางไปยังจุดบริโภค ตามความต้องการของลูกค้าโลจิสติกส์เกี่ยวข้อง กับการผสมผสานของข้อมูลการขนส่งการบริหาร วัสดุคงคลังการจัดการวัตถุดิบการบรรจุหีบ
การประยุกต์แนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง	หมายถึง	การพัฒนาแนวทางในการจัดการ การดำรง ชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนโดยการน้อมนำแนวคิด การพัฒนาแนวทางในการจัดการ การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนโดยการน้อมนำ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ บนพื้นที่ ฐานของ ความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันใน ตนเอง และตั้ง อยู่บนพื้นที่ ฐานของเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรมเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้และ ไม่เบียดเบียนกัน

บทที่ 2

ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตรเพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ต่างๆ ของภาครัฐต่อการส่งเสริมศักยภาพสินค้าเกษตรไทย
2. แนวคิดทฤษฎีด้านการบริหารจัดการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดของการวิจัย
5. สรุป

ยุทธศาสตร์ต่างๆ ของภาครัฐต่อการส่งเสริมศักยภาพสินค้าเกษตรไทย

1. หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงมี บทบาทต่อการกำหนดอุดมการณ์การพัฒนาของประเทศ โดยปัญญาชนในสังคมไทยหลายท่านได้รวมแสดงความคิดเห็น อย่างเช่น ศ.นพ.ประเวศ วะสี, ศ.เสนท จามริก, ศ.อภิชาติ พันธเสน, และศ.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา โดยเชื่อมโยงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเคยถูกเสนอมาก่อนหน้าโดยองค์กรพัฒนาเอกชนจำนวนหนึ่งนับตั้งแต่พุทธทศวรรษ 2520 และได้ช่วยให้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในสังคมไทย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่นๆ มารวมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และได้จัดทำเป็นบทความเรื่อง "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" และได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2542 โดยทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความที่ทรงแก้ไขแล้วไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงทางสายกลางของชีวิตและเพื่อคงไว้ซึ่งทฤษฎี ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่าง สังคมระดับท้องถิ่นและตลอดระดับสากล จุดเด่นของแนวปรัชญานี้คือ แนวทางที่สมดุล โดยชาติสามารถทันสมัย และก้าวสู่ความเป็นสากลได้โดยปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมี ความสำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทย ต้องประสบปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจและต้องการรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพ เพื่อที่จะยืนหยัดในการไม่พึ่งพาผู้อื่น และพัฒนานโยบายที่สำคัญเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมี พระราชดำริว่า มันไม่ได้มีความจำเป็นที่เราจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ พระองค์ได้ทรงอธิบายว่า ความพอเพียงและการพึ่งตนเอง คือ ทางสายกลางที่จะป้องกันการเปลี่ยนแปลงความไม่มั่นคงของประเทศได้ เศรษฐกิจพอเพียงเชื่อว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมของชุมชนให้ดีขึ้นโดยมี ปัจจัย 2 อย่างคือปัจจัยที่ 1 การผลิตจะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างปริมาณผลผลิตและการบริ โภค และปัจจัยที่ 2 ชุมชนจะต้องมี ความสามารถในการจัดการทรัพยากรของตนเอง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นคือ

1. เศรษฐกิจพอเพียงสามารถที่จะคงไว้ซึ่งขนาดของประชากรที่ได้สัดส่วน
2. ใช้เทคโนโลยี ได้อย่างเหมาะสม

วรเดช จันทรศร (2554: 16) อธิบายสรุป เศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า การดำรงชีวิตอยู่บนทางสายกลางตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสอนให้รู้จักมองให้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง มีความพึงพอใจในตนเอง ในสถานภาพที่เป็นอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสังคม ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ใช้ความรู้ อย่างรอบคอบ ใช้คุณธรรมในการวางแผนดำเนินชีวิต การตัดสินใจ และการกระทำ ทั้งนี้ราษฎรอวโสรประเทศ วรรสี (2550 : 4-6) ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจคิดเอาเอง พูดเอาเอง และกลัวไปเองทั้งนั้น ซึ่งคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึงพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน ได้แก่

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำ มาหากินได้ เช่น การเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อมและได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ไม่กระทบกระเทือนจากฟองสบู่แตก ไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขู่วาบ เดี่ยวจนเดี่ยวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงานไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชาชนมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ฆ่าตัวตาย ตัดยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี เมื่อทุกอย่าง

พอเพียงก็เกิดความสุข ความสุขคือความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งเราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ หรือเศรษฐกิจศีลธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้พระราชทานความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง (สมบัติ กุสุมาวาลี, 2551: 86 – 88) ว่าเป้นปรัชญาซึ่งถึงการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให่ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ในการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ได้มีความพยายามของคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการอธิบายความหมายเพิ่มเติมขององค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ไม่สุดโต่งเกินไป ขณะเดียวกันความพอดีนั้นก็จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ รูวสิ่งใดควรจ่ายออกไปและสิ่งใดควรรักษาไว้ โดยใช้การประมาณ ทั้งประมาณตนและประมาณสถานการณ์ ประมาณตนใหญ่วาทนเองต้องการอะไร มีความจำเป็นสำหรับตนมากแค่ไหน และในสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ต้องทำอะไรถึงจะพอเพียงกับตนเอง ซึ่งการประมาณตนเองและสถานการณ์ เพื่อวิเคราะห์หาความพอดีของตนเอง ที่ว่าไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไปอยู่ที่ระดับใด หลายครั้งจากกระแสพระราชดำรัส กล่าวถึงสถานการณ์รอบด้านในสังคม เปนปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจถึงระดับความพอดีของบุคคล องค์กร หรือสังคม เพราะฉะนั้นถ้าหากถามว่าความพอประมาณคือพอประมาณขนาดไหน ก็ต้องใช้การประมาณปัจจัยต่างๆ รอบด้านทั้งปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสิ่งแวดล้อมเป็นเหตุผลให้ทราบถึง “ความพอประมาณ” ในระดับพอประมาณนั้นๆ

2. ความมีเหตุผล หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไป อย่างมีเหตุผล โดยใช้ความเปนกลางเที่ยงตรงปราศจากอคติ เพราะการวิเคราะห์วิจารณ์ใดๆ ที่ได้ชื่อ ว่ามีเหตุผลแลวนั้น สำคัญอย่างยิ่งต้องใช้ความเปนกลาง ความไม่มีอคติ แลจะสามารถพิจารณาเหตุผลได้รอบด้าน และมีการตัดสินใจอย่างรอบคอบที่สุด ความมีเหตุผล ความเปนกลาง การปราศจากอคตินั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต้อมีภูมิคุ้มกันที่ดีคอยถ่วงน้ำหนัก ไม่ให้เอียงไปทางด้านใดด้านหนึ่ง ทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมถึงความเสี่ยงที่จะมีขึ้น

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล เตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้าน

เราจะเห็นถึงการคลองเกี่ยวกันอยู่ของทั้งสามห่วง กล่าวคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลก็เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างให้เกิดภูมิคุ้มกัน ในขณะที่เดียวกันการมีภูมิคุ้มกันที่ดีก็เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ความพอประมาณ สามารถประมาณได้อย่างเหมาะสม เพราะไม่ประมาทมีการเตรียมพร้อมตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงต่างๆ อยู่เสมอ เช่นเดียวกับการมีภูมิคุ้มกันที่ดี อย่างเช่น ความมีสติรู้และความสงบภายในใจอยู่เสมอ ก็ทำให้เกิดพุทธิปัญญา วิจารณ์ญาณ ในการพิจารณาปัจจัยต่างๆ เพื่อตัดสินระดับความพอเพียงได้ หลายครั้งที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำรัสถึงความสามัคคี ให้ยึดเหนี่ยวไว้ในยามสังคมมีความเปลี่ยนแปลง ความสามัคคี คือ ภูมิคุ้มกันหนึ่งที่จะช่วยให้รับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องมีเงื่อนไข 2 เงื่อนไข คือ อาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

4. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ การเรียนรู้อย่างรอบด้าน คือ การเรียนรู้ตั้งแต่รูปร่างและประยุกต์หรือบูรณาการ ใรู คือ รูในหลักวิชาตามที่ได้ศึกษามาเป็นอย่างดี จากนั้นจึงนำมาพิจารณาให้เกิดการเข้าใจ กลายเป็นความรู้ของตนเอง และนำไปปฏิบัติประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ การปฏิบัติใช้ความรู้จนเกิดผล ก็เป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรูจากสถานการณ์จริง และจะเกิดเป็นองค์ความรู้ จึงถือว่าเป็นความรู้ที่สำคัญยิ่งเพราะเป็นความรู้ที่เกิดจากเมื่อใช้การเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ก็ได้ความรู้จากการใช้นั้น ๆ

5. ในสวนของเงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตและคุณธรรมต่างๆ ที่ช่วยกำกับการดำเนินชีวิตให้อยู่ในครรลองที่เหมาะสม ไม่วางเป็นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ เป็นต้น

สรุปจุดเน้นของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สมบัติ กุสุมาวาลี, 2551: 88 – 90) มีดังนี้

1. เน้นให้คนเข้าใจหลักพื้นฐานทางสังคมว่า “ความเปลี่ยนแปลง” คือ ความจริงแท้ทางสังคม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นอนิจจังลักษณะของสังคม ดังนั้น คนในสังคมจึงต้องรู้จักมองโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างเป็นระบบ ต้องไม่มองโลกอย่างหยุดนิ่งตายตัว ต้องเข้าใจว่าทุกอย่างล้วนอยู่ภายใต้พลังพลวัตการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีตรรกะของเหตุและผลที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

2. เน้นการสร้างความพร้อมรองรับกับการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือเมื่อมองโลกในเชิงพลวัตแล้ว คนก็จะต้องหันกลับมาถามทบทวนตนเองว่าเตรียมพร้อมตนเอง ครอบครัวยุ ชุมชนองค์กร และประเทศชาติ ให้สามารถรองรับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร หากพิจารณาจากคำนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ไม่ได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ประเด็นสำคัญกลับอยู่ที่ว่าจะปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสเหล่านั้นอย่างไร

3. เน้นการสร้างความสุข มั่นคง และความยั่งยืนระยะยาว กล่าวคือ ในการที่จะปรับตัวให้พร้อมรองรับกับการเปลี่ยนแปลงได้ หลักสำคัญในการเตรียมความพร้อมนี้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะไม่มองเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หรือการเอาตัวรอดในระยะสั้นๆ หรือการแก้ปัญหาให้แต่ตัวเองเอาตัวรอดได้ แต่ไปสร้างความเสียหายให้กับภาคส่วนอื่น หลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นเรื่องของการมองการณ์ไกล การเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและการมีชีวิตที่ดีร่วมกันในระยะยาว

4. เน้นความพอดี พอประมาณ รู้จักตัวเอง รู้จักบริบท ในการที่จะทำให้สังคม ชุมชน องค์กร มีความสมดุลยั่งยืนระยะยาว คนในสังคมจะต้อง “รูเรา รูเขา” คือ รู้จักตนเอง รู้จักรากเหง้าประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ความสามารถ จุดแข็ง จุดอ่อนของตนเอง และรู้จักวิเคราะห์ บริบท/สภาพแวดล้อม แห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งรู้จักทำความเข้าใจสังคม/ชุมชน/องค์กร ในส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อพิจารณา “ตัวเราและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง” อย่างรอบคอบแล้ว หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นให้เราใคร่รู้จัก “ความพอประมาณ” และ “ความพอดี” กล่าวคือ รู้จักประมาณ และประเมินตนเองว่า “ความพอดี พอเหมาะ พอสมควร” สำหรับ สังคม/ชุมชน/องค์กรของเราควร จะอยู่ ณ จุดใด สิ่งที่เราควรหลีกเลี่ยง คือ การทำอะไรที่สุดโต่งทั้งในทางบวกและทางลบ เช่น การทำอะไรที่ เกินความสามารถเกินศักยภาพและขีดความสามารถทางสังคม หรือการทำอะไรที่ต่ำกว่าความสามารถ ศักยภาพและความเป้นจริงของตนเอง เป็นต้น

5. เน้นการมีความรู้ และควมมีคุณธรรม คนที่จะรู้จักตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อมและรู้จัก การประมาณตนเองนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และมีธรรมะอยู่ในจิตใจ เงื่อนไขสำคัญที่หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงยึดถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ คือ การที่คนในสังคม/ชุมชน/องค์กร จะต้องใช้ชีวิตและ ทำงานอยู่บนพื้นฐานของความรู้ การมีสติปัญญา และการหมั่นเรียนรู้ แสวงหาความรู้ อย่าง ต่อเนื่อง มากกว่าการใช้แต่อารมณ์ ความรู้สึกและอคติเดิม ๆ ในการตัดสินใจ รวมทั้งคนในสังคม/ชุมชน/องค์กร จะต้องมีความดีเป็นพื้นฐานของจิตใจ เช่น มีความ پاکเพียร อุทิศตนเสียสละ ซื่อสัตย์สุจริต มี สัมมาอาชีพ มีธรรมะในจิตใจ มีความสามัคคี เป็นต้น

6. เน้นการพึ่งตนเอง การพึ่งพิงอิงกัน และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป้าประสงค์ สำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ ทำให้คน ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม สามารถ ที่จะยืนหยัดบนขาของตนเอง แม้ “การพึ่งตนเองได้” คือ หัวใจสำคัญ แต่การ พึ่งตนเองได้ มิได้หมายความว่า จะใช้ชีวิตแบบปัจเจกชนนิยม ตัวใครตัวมัน ตัดขาดความสัมพันธ์จากโลกภายนอก หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริม “การพึ่งตนเองแบบยั่งยืน” กล่าวคือ การสร้างความสัมพันธ์ร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่งปัน ถอยทีถอยอาศัยกับผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ส่งเสริมให้คน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน (Self – interest) เป็นที่ตั้ง แต่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการสร้างวิสัยทัศน์และค่านิยมของคนใหญ่จักษ์รับผิดชอบต่อและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (Collective – interest) เพราะประโยชน์ส่วนรวม คือ สิ่งที่จะสร้างความสงบสันติ และความผาสุกของทุกคนในสังคมระยะยาว

2. แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

โดยมีวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”หรือเป็นคติพจน์ประจำ ชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ทั้งนี้ วิสัยทัศน์ดังกล่าวจะต้องสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติ อันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย และ บูรณภาพแห่งเขตอำนาจรัฐ การดำรงอยู่อย่างมั่นคง ยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติ การดำรงอยู่อย่าง มั่นคงของชาติและประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงทางสังคม ท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความ

เจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงานและอาหารความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประสานสอดคล้องกันด้านความมั่นคงในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยที่ความมั่นคงเป็นรากฐานของทั้ง 3 ประการที่จะทำให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เช่น ประเทศมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มีระบบการเมืองที่มั่นคงเป็นกลไกที่นำไปสู่การบริหารประเทศที่ต่อเนื่องและโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถผนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมีความเข้มแข็งครอบครัวมีความอบอุ่นประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต ความมั่นคงของอาหารพลังงานและน้ำ มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีการออมสำหรับวัยเกษียณ

ความมั่งคั่ง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนจนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุขได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วน (Inclusive Growth) มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน เศรษฐกิจในประเทศมีความเข้มแข็งขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่างๆทั้งในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศเพื่อให้สามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนมีการสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป และประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีโลก และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย เป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาคทั้งการคมนาคมขนส่งการผลิต การค้า การลงทุน และการทำธุรกิจ เพื่อให้เป็นพลังในการพัฒนา นอกจากนั้นยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้ การรักษา และการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศน์ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs) ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคมมีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุก

ภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาในระดับอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน

ทั้งประชาชน เอกชน ประชาสังคม ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อการสร้างและรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติและบรรลุนิยามทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”หรือคติพจน์ประจำชาติ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”เพื่อให้ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีรายได้สูงอยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วคนไทยมีความสุข อยู่ดี กินดี สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาในระยะ 20 ปีต่อจากนี้ไปจะประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1. ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง 2. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม 5. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6. ยุทธศาสตร์ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

1. ยุทธศาสตร์ด้านความ มั่นคง การกำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน และความมั่นคงของมนุษย์จากภัยคุกคามทั้งที่เป็นภัยคุกคามแบบ ดั้งเดิมและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ให้เกิดความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติความมั่นคงทางการทหารการมั่นคงแนวชายแดนและเกิดความมั่นคงปลอดภัยจากภัยคุกคามและภัยพิบัติในรูปแบบใหม่ๆ อาทิ ภัยคุกคามจากการโจมตีทางไซเบอร์ อาชญากรรมข้ามชาติและการก่อการร้าย และ โรคอุบัติใหม่ต่างๆรวมทั้งการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร น้ำ และพลังงาน ภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและแนวโน้มด้านความมั่นคงทั้ง 3 ระดับ คือ ความมั่นคงระดับโลก ได้แก่ การขยายอิทธิพลและการเพิ่มบทบาทของมหาอำนาจ ในภูมิภาคต่างๆ ของโลกเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ การกำหนดระเบียบ/กติการะหว่างประเทศ เพื่อรักษาสันติภาพ สิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนให้ต้องปฏิบัติปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหาความมั่นคงทางไซเบอร์และความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงผันผวนของสภาพภูมิอากาศ ต่อความมั่นคง ด้านอาหาร แหล่งน้ำ และพลังงาน ความมั่นคงในภูมิภาค ประกอบด้วยความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อสร้างพลังทางเศรษฐกิจและรักษาความมั่นคงร่วมกัน ความขัดแย้งทางดินแดน เนื่องจากความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดนและอาณาเขต ทางทะเลระหว่างกันและปัญหาย้ายถิ่นฐานของประชากรระหว่างกันและจากประเทศอื่นๆ เข้าสู่ประเทศไทย และความมั่นคงภายในประเทศมีแนวโน้มที่ยังดำรงอยู่ ได้แก่ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเด็นความขัดแย้งของคนในชาติ ปัญหายาเสพติด ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมืองของประเทศในระยะ 20 ปีข้างหน้า ดังนั้น ยุทธศาสตร์นี้ จึงให้มุ่งเน้นทั้งการรักษาความสงบภายในประเทศ โดยการเสริมสร้างความมั่นคง ของสถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ป้องกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการเสริมสร้างสันติสุขและพัฒนา ให้ตรงกับความต้องการของประชาชน โดยยึดหลักแนวทาง “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” รวมทั้งการบริหารจัดการและการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและกลไกพื้นฐานด้านความมั่นคง รวมถึงพัฒนา กลไกการพัฒนาความมั่นคง ขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ การสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ ในทุกมิติ กระจายอำนาจและสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรม ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพในการป้องกันประเทศพร้อมรับมือกับภัยคุกคาม ทั้ง

ทางทหาร และภัยคุกคามอื่นๆ ทั้งจากการสร้างขีดความสามารถภายในและการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ นอกจากนี้ การบูรณาการความร่วมมือกับต่างประเทศที่เอื้อให้เกิดความมั่นคงในทุกด้านและป้องกันภัยคุกคามจากอาชญากรรมข้ามชาติในทุกรูปแบบก็เป็นแนวทางที่มีความสำคัญมากขึ้นภายใต้ภูมิทัศน์โลกไร้พรมแดนและการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่เป็นเครือข่ายซับซ้อนขึ้นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวางระบบบริหารจัดการความเสี่ยงจากการโจมตีทางไซเบอร์ และการบริหารจัดการภัยพิบัติและภัยในรูปแบบใหม่ๆ ที่ต้องบูรณาการความร่วมมือให้เกิดผล ขณะเดียวกันก็ต้องกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงและผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติและทางทะเล ทั้งนี้ การบริหารจัดการความมั่นคงในทุกด้านทุกระดับจะต้องให้สอดคล้องกันแผนงานพัฒนา อื่นๆ และการสนับสนุนการดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร น้ำ และพลังงาน

2. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน หัวใจสำคัญของความสามารถในการแข่งขันของประเทศ คือ เพิ่มผลิตภาพการผลิต (Productivity) โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และพัฒนาและนวัตกรรมในทุกสาขา ของภาคการผลิตและบริการที่เป็นฐานรายได้เดิมและที่ต่อยอดเป็นฐานรายได้ใหม่ การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจะเกิดขึ้นทั้งในด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) และการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการจากความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Value creation) ผู้ประกอบการไทยจะต้อง “ผลิตได้ขายเป็น” และมีความสามารถที่จะ “รู้จักและเข้าใจแนวโน้มตลาด” เพื่อสร้างคุณค่าของสินค้าและบริการที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค และก้าวเข้าสู่การเป็นผู้นำในตลาดสินค้าและบริการที่สำคัญของภูมิภาคของโลกได้ ยุทธศาสตร์การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันจึงประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาภาคการผลิตและบริการ ซึ่งมุ่งเน้นที่การพัฒนาเพิ่มผลิตภาพการผลิตตลอดห่วงโซ่มูลค่า เพื่อก้าวกระโดดไปสู่การเป็นฐานการผลิตและบริการที่โดดเด่นในด้านเศรษฐกิจฐานชีวภาพ โดยยกระดับสู่เกษตรสมัยใหม่ที่เป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตร อาหาร พลังงานและวัสดุชีวภาพด้วยนวัตกรรม ยกกระดับศักยภาพ ภาคอุตสาหกรรม ให้แข่งขันได้บนฐานเทคโนโลยีขั้นก้าวหน้า พัฒนาความหลากหลาย คุณภาพ และสร้างเอกลักษณ์การท่องเที่ยวไทย และพัฒนาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพใหม่ๆ ที่สร้างรายได้สูงในขณะเดียวกันการพัฒนาสังคมผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Society) เพื่อสร้าง ผู้ประกอบการทางธุรกิจที่พิจารณาโอกาสทางธุรกิจใหม่ๆ ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ขับเคลื่อนให้ธุรกิจ (From Entrepreneur to Technopreneur) สู่การเป็น “ผู้ผลิตได้ ขายเป็น” ก็มีความสำคัญต่อการเพิ่มผลิตภาพการผลิตและการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของภาค การผลิตและบริการไทยตลอดห่วงโซ่มูลค่า โดยต้องมุ่งพัฒนาทั้งด้านศักยภาพของผู้ประกอบการ และปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญ การพัฒนาในแนวทางสำคัญดังกล่าวข้างต้นจะสัมฤทธิ์ได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาปัจจัยสนับสนุน การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันรองรับอย่างเหมาะสม ทั้งการลงทุน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์และการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ตลอดห่วงโซ่มูลค่า เพื่อก้าวข้ามกับดักจากผู้ซื้อเทคโนโลยีไปสู่การเป็นผู้ผลิต และขายเทคโนโลยีโดยเน้นการวิจัยและพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ความรู้ ความคิด และเทคโนโลยีต้นน้ำ สู่การพัฒนาเทคโนโลยีต้นแบบ และเพื่อวางรากฐานความเข้มข้นในการต่อยอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และนำไปใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์ สังคม และชุมชน รวมถึงการพัฒนาและวิจัย แบบวิศวกรรมย้อนกลับเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนา

เทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรมอนาคต ที่ยังต้องอาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันก็ต้องการวางรากฐานที่แข็งแกร่งเพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในด้านเสถียรภาพและสมรรถนะทางเศรษฐกิจ มหาภาคโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงกลไกภาครัฐ ในการบริหารเศรษฐกิจ การคลัง และงบประมาณของประเทศ ให้สามารถสนับสนุนการนำยุทธศาสตร์ การพัฒนาไปสู่การจัดสรรงบประมาณและการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติได้อย่างสอดประสานและเกิดบูรณาการควบคู่ไปกับการดำเนินยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงกับภูมิภาคและเศรษฐกิจโลก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา การดำเนินยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาภายใต้กรอบ CLMVT และส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศของผู้ประกอบการไทย รวมทั้ง การพัฒนาพื้นที่ พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ภาคและเมือง เพื่อให้ประเทศไทยสามารถใช้จุดแข็งจุดเด่น ของแต่ละพื้นที่ และชุมชนเพื่อเสริมหนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมได้ อีกทั้งเป็นการสนับสนุน การกระจายความ มั่งคั่งไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ในประเทศ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ และสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ในพื้นที่

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการนำพาประเทศไปสู่การเป็น ประเทศพัฒนาแล้วซึ่งเป็นเป้าหมายในอีก 20 ปี ข้างหน้า โดย คนไทยในอนาคต ต้องเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความพร้อมทั้ง กาย ใจ สติปัญญา สามารถเรียนรู้ ได้ตลอดชีวิต มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สูการเป็นคนไทย ที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด และผู้ประกอบการ บนฐานของการรู้คุณค่า ความเป็นไทย มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย ความรับผิดชอบต่อสังคม และมีสุขภาพที่ดี ซึ่งการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนาเพื่อรองรับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยต้องมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วง ชีวิต ควบคู่กับการปฏิรูปที่สำคัญทั้งในส่วนของการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม เพื่อให้คนมีความดีอยู่ใน ‘วิถี’ การดำเนินชีวิตและมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ และมีการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉม ในทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใน ศตวรรษที่ 21 มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่องแม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้ว รวมถึงพัฒนาส่งเสริมและรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษของประเทศให้มีจำนวนเพียงพอ ที่จะผลักดันการเติบโตบนฐานเทคโนโลยีและนวัตกรรมและการปฏิรูประบบเสริมสร้างความรอบรู้และจิตสำนึกทางสุขภาพ เพื่อให้คนไทยมีศักยภาพในการจัดการสุขภาพที่ดีได้ด้วยตนเอง พร้อมกับสร้างครอบครัวที่เข้มแข็งอบอุ่นซึ่งเป็นการวางรากฐานการส่งต่อเด็กที่มีคุณภาพสู่การพัฒนาในช่วงอายุถัดไป โดยการส่งเสริมการเกิดที่มีคุณภาพ การสร้างครอบครัวที่เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ สร้างครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง

4. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคมการที่ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยจะต้องเป็นประเทศที่ทุกคน มีโอกาสและความเสมอภาคในทุกด้าน หรือการเป็น “สังคมแห่งโอกาส” ทั้งในมิติของการเข้าถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ทรัพยากร กระบวนการยุติธรรม และบริการสาธารณะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็น หลักประกันทางสังคมที่ลดความเสี่ยงของบุคคลที่จะตกลงสู่ภาวะความยากจน โดยเฉพาะกลุ่มประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำที่สุดและผู้ด้อยโอกาสที่ต้องได้รับ การพัฒนาศักยภาพและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการดังกล่าว อันจะส่งผลให้ทุกคน สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศภายใต้ศักยภาพสูงสุดที่ตนเองมี รวมถึงการสร้างสังคมที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนสถานะของผู้คนในสังคมผ่านการสร้างสังคมแห่ง โอกาสควบคู่ไปกับการสร้างสมรรถนะทางสังคม สิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดสังคมแห่งโอกาสจำเป็นต้องมีการปรับโครงสร้างทางสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพสังคมในทุกๆ ด้านไปพร้อมกันโดยไม่ทอดทิ้งใครไว้เบื้องหลัง ประกอบด้วย การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับคนทุกกลุ่มในสังคมซึ่งเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคลให้ได้รับการตอบสนอง โดยการมีหลักประกันทางสังคม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้ง การเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มผู้พิการและมีการ กระจายทรัพยากรให้ทุกคนสามารถ เข้าถึงอย่างเป็นธรรมควบคู่กับการ สร้างโอกาสที่เป็นธรรมโดยไม่แบ่งแยก และคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรม ในฐานะของสมาชิกในสังคมที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน และความสัมพันธ์ทางสังคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง และมีการบังคับใช้กฎหมายกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังต้องมีการเสริมสร้างพลังทางสังคมที่เป็น การเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และเปิดช่องทางให้มีการใช้และพัฒนาศักยภาพดังกล่าวอย่างเต็มประสิทธิภาพ ขณะที่ โครงสร้างเชิงสถาบันของรัฐต้องเปิดกว้างและสนับสนุนการมีบทบาทของประชาชนและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างศักยภาพให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ได้ด้วยตนเอง การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและการมีบทบาทที่สำคัญในสังคม รวมถึงส่งเสริมความเสมอภาคทางสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสริมสร้างให้ประชาชนมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบทางสังคม รวมถึงการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม ที่สังคมยอมรับความแตกต่างและเคารพซึ่งกันและกัน มีความไว้วางใจกัน มีค่านิยมร่วมกัน และสามารถก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายสังคม โดยการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การส่งเสริมค่านิยม ความเสมอภาค ระหว่างกลุ่มคนในสังคม

5. ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ประเทศไทยต้องเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกใช้ไป อย่างขาดประสิทธิภาพจึงอยู่สภาพที่ร่อยหรอเสื่อมโทรม รวมทั้งสภาพแวดล้อมมีคุณภาพต่ำสูง ทั้งปัญหาคุณภาพน้ำ อากาศ และขยะของเสียเหลือทิ้งที่กำจัดไม่ทัน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลทั้งต่อต้นทุนการผลิตสินค้าบริการและสร้างผลเสียต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความเสี่ยงจากความขัดแย้งจากการแย่งชิงทรัพยากรที่สำคัญ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกที่มีความผันผวนและฤดูกาลผิดเพี้ยนไปได้ส่งผลให้เกิดความตระหนักกันมากขึ้นในการที่ผู้คนจะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ความเสี่ยงและความท้าทายจากสภาพแวดล้อมและภัยพิบัติ ได้นำไปสู่ข้อตกลงในระดับโลกที่สำคัญ ทั้งในเรื่องการบรรลุซึ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป้าหมายการลดก๊าซเรือนกระจก และการใช้ มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมมาเป็นข้อกำหนดที่ส่งผลต่อการแข่งขันทางการค้าในตลาดโลก ดังนั้น ยุทธศาสตร์การสร้างความ

เจริญเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การบริโภคที่ยั่งยืน และการผลิตที่ยั่งยืน การดำเนินการที่สำคัญคือต้องเร่งวางระบบการอนุรักษ์ พืชและสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ บริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพโดยการวางระบบบริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการให้มีประสิทธิภาพใน 25 ลุ่มน้ำ ทั้งด้าน อุปสงค์และอุปทาน เน้นการปรับระบบการบริหารจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการ รวมทั้งยกระดับ ความสามารถในการป้องกันผลกระทบและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ ธรรมชาติและปรับตัวไปสู่รูปแบบของการผลิตและการบริโภคที่ปล่อยคาร์บอนต่ำและเป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยพัฒนาการผลิตให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิง นิเวศและเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยการจัดการขยะสารพิษและของเสียอันตราย อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาและใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในทุกภาคเศรษฐกิจเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยมุ่งเน้นการลดสัดส่วนการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลและเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนในภาคการผลิตไฟฟ้าเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ส่งเสริมการผลิตและใช้พลังงานสะอาด ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายสำคัญที่ต้องบรรลุคือ ลดการปล่อย ก๊าซเรือนกระจกให้ได้ร้อยละ 20- 25 ภายในปี 2573 ทั้งนี้เพื่อวางรากฐานและสนับสนุนให้ประเทศ มีการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน โดยตั้งเป้าหมายที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ (128 ล้านไร่) และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคเศรษฐกิจ

6. ยุทธศาสตร์ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ การที่ประเทศไทยจะบรรลุเป้าหมายอนาคตในระยะยาวที่กำหนดไว้นั้น การบริหารราชการแผ่นดินจะต้องปรับเปลี่ยนขนานใหญ่ให้สามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนา อย่างมีบูรณาการและมีความต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อตอบโจทย์การแก้ปัญหาหลักๆ ของประเทศและสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ภาครัฐจะต้องจัดระบบองค์กรให้ลักษณะเปิดกว้าง เชื่อมโยงถึงกันและกระตือรือร้น (Open and connected government) โดยใช้ดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ (Zero face to face) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ การให้บริการแก่ภาคประชาชนและภาคธุรกิจเอกชนและสามารถดำเนินงานร่วมกับภาคการเมืองบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ ความโปร่งใส ปราศจากการทุจริตและประพฤติมิชอบ สามารถตรวจสอบได้ และมีความเป็นธรรมในการให้บริการสาธารณะ รวมทั้งจะต้องเป็นระบบที่สามารถจูงใจและดึงดูดให้คนดี คนเก่ง เข้ามาร่วมพลังการทำงานที่มีความมุ่งมั่นและแรงบันดาลใจใน การที่จะร่วมกันพลิกโฉมประเทศไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ การปรับสมดุลภาครัฐมีแนวยุทธศาสตร์ที่สำคัญประกอบด้วย การวางระบบ บริหารงานภาครัฐแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องเชื่อมโยงกันตั้งแต่ยุทธศาสตร์ชาติ ลงไปจนถึงระดับพื้นที่การจัดสรรงบประมาณให้มีลักษณะยึดโยงกับยุทธศาสตร์ ในทุกระดับและมีเป้าหมายร่วมเป็นหลัก รวมทั้งมีระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งในระดับยุทธศาสตร์ตามภารกิจ และพื้นที่การยกระดับงานบริการประชาชนสู่ความเป็นเลิศโดยใช้ดิจิทัลเต็มรูปแบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการทั้งประชาชนและนักธุรกิจเอกชน โดยมีการเชื่อมโยงผ่านระบบดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการเชื่อมโยง ทุกส่วนราชการในการให้บริการประชาชน การปรับปรุงบทบาท ภารกิจ และโครงสร้าง ของหน่วยงานภาครัฐให้มีขนาดที่เหมาะสม ทันสมัย มีขีดสมรรถนะสูง และสามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคุ้มค่าและเทียบได้กับมาตรฐานสากล สามารถรองรับกับสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่มีความหลากหลายซับซ้อนมากขึ้นและทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การปฏิรูประบบการบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากรภาครัฐสู่ความเป็นมืออาชีพ รวมทั้งการต่อต้านและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบควบคู่ไปกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับให้มีความชัดเจน ทันสมัย เป็นธรรมและสอดคล้องกับข้อบังคับสากลหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ โดยปรับปรุง แก้ไข และยกเลิกกฎหมายต่างๆ ให้มีความชัดเจน ทันสมัย เป็นธรรม เอื้ออำนวยต่อการบริหารราชการแผ่นดิน การพัฒนาประเทศ การให้บริการประชาชน การประกอบธุรกิจ การแข่งขันระหว่างประเทศ สอดคล้องกับข้อบังคับสากลหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ ทั้งนี้ การออกกฎหมายใหม่ควรต้องมีการพิจารณาตรวจสอบความจำเป็นรับฟังความเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นก่อนการออกกฎหมายฯ ดังกล่าวโดยมีระบบการประเมินผลกระทบในการออกกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment: RIA) ที่สมบูรณ์ตามมาตรฐานสากล

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นแผนพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี (พ.ศ.2560 - 2564) ซึ่งแปลงยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงมุ่งเตรียมความพร้อมและวางรากฐานในการยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกรอบวิสัยทัศน์และเป้าหมายอนาคตประเทศไทยในปี 2579 ซึ่งกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี เป็นกรอบที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนดภายใต้ระยะเวลา 5 ปี ต่อจากนี้ไปพิจารณาจากการประเมินสภาพแวดล้อมการพัฒนาทั้งจากภายนอกและภายในประเทศที่บ่งชี้ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของประเทศ และการสะท้อนถึงโอกาสและความเสี่ยงในการที่จะผลักดันขับเคลื่อนให้การพัฒนาในด้านต่างๆ บรรลุผลได้ในระยะเวลา 5 ปีแรกของยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ทั้งนี้โดยได้คำนึงถึงการต่อยอดให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างต่อเนื่องภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับต่อไป ดังนั้น การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายรวมของการพัฒนาได้ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต
2. เพื่อให้คนไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้
3. เพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็งแข่งขันได้ มีเสถียรภาพ และมีความยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานใหม่โดยการใช้นวัตกรรมที่เข้มข้นมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและสร้างความมั่นคงทางพลังงาน อาหาร และน้ำ
4. เพื่อรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน
5. เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ทันสมัย และมีการทำงานเชิงบูรณาการของภาคีการพัฒนา

6. เพื่อให้มีการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคโดยการพัฒนาภาคและเมืองเพื่อรองรับการพัฒนายกระดับฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่

7. เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยมีความเชื่อมโยง (Connectivity) กับประเทศต่างๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาชาติได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ประเทศไทยมีบทบาทนำและสร้างสรรค์ในด้านการค้า การบริการ และการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และโลก

ภายใต้เงื่อนไขและสภาพแวดล้อมของการพัฒนาดังกล่าว ในช่วง 5 ปีต่อจากนี้ไป ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนครั้งใหญ่ โดยจะต้องปฏิรูปและปรับเปลี่ยนเพื่อแก้ปัญหารากฐานสำคัญที่เป็นจุดอ่อนและข้อจำกัดของประเทศที่สั่งสมมานาน ในขณะเดียวกันดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อที่จะใช้ประโยชน์จากจุดแข็งและจุดเด่นของประเทศให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่เป็นต้องวางระบบ การบริหารจัดการความเสี่ยงและการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม รวมทั้งวางรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนาในระยะยาว ทั้งนี้จุดเน้นและประเด็นหลักที่เป็นหัวใจของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 นั้น ให้ความสำคัญกับประเด็นร่วมและประเด็นบูรณาการสำคัญที่ต้องนำมาประกอบการพิจารณาการจัดสรรงบประมาณและการถ่ายทอดลงในรายละเอียดสำหรับการติดตามประเมินผลการปฏิบัติเพื่อให้การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติเกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างจริงจัง ดังนี้

1. การพัฒนานวัตกรรมและการนำมาใช้เป็นปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศในทุกด้าน โดยที่ในช่วงต่อจากนี้ไปจะมุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรม เพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งในเรื่องกระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี และรูปแบบการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งวิถีชีวิต ของผู้คนในสังคมทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรยาวนานและการพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมขีดความสามารถของมนุษย์ ซึ่งจะส่งผลให้ผลิตภาพการผลิตสูงขึ้น ช่วยขยายฐานรายได้จากผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ และช่วยลดต้นทุน ทั้งนี้ท่ามกลางการแข่งขันในตลาดโลกที่สูงขึ้นและ การแข่งขันจากประเทศที่มีค่าแรงต่ำกว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จะมุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมไม่ว่าจะเป็น นวัตกรรมในผลิตภัณฑ์หรือด้านกระบวนการผลิตเพื่อใช้ประโยชน์ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์และบริการ โดยให้ความสำคัญทั้งกับผลิตภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยีแบบซับซ้อนและ/หรือการใช้นวัตกรรมสำหรับการพัฒนาสินค้าและบริการทั้งในระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูงซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง อาทิ การเพิ่มมูลค่าผลผลิตจากการปรับเปลี่ยนตำแหน่งในสายการผลิตไปทำกิจกรรมอื่นๆ ที่ให้มูลค่าเพิ่มสูงกว่าโดยจะให้ความสำคัญกับการย้อนกลับไปเริ่มทำกิจกรรมอื่นในห่วงโซ่มูลค่าที่มีมูลค่าเพิ่มสูงมากขึ้น เช่น ในขั้นตอนของการพัฒนาหรือออกแบบสินค้า การวิจัยและพัฒนาและการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ รวมถึงการก้าวไปข้างหน้าเพื่อทำกิจกรรมประเภทการพัฒนาตลาด โลจิสติกส์ และการสร้างตราสินค้า ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้มูลค่าเพิ่มสูงมากขึ้นขั้นตอนการผลิตและการประกอบสินค้าที่ให้มูลค่าเพิ่มต่ำที่สุด ทั้งนี้โดยมีแนวทางหลักในการผลักดันการพัฒนานวัตกรรมและการนำมาใช้ คือการกำหนดวาระการวิจัยแห่งชาติ (National Research Agenda) ให้มีจุดเน้นที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับสาขาเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และการใช้กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมบูรณาการ โดยส่งเสริมความร่วมมือและการเป็นหุ้นส่วนของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชนในทุกสาขาการผลิตและบริการ รวมทั้งชุมชน ในการสร้างสภาพแวดล้อมและ

องค์ประกอบของระบบการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมให้เข้มแข็งและต้องบูรณาการการวิจัย และ พัฒนากับการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และการพัฒนานวัตกรรม โดยต้องกำหนดวาระการวิจัย ของประเทศที่สอดคล้องกับสาขาเป้าหมายหรือประเด็นการพัฒนาทางสังคมที่สำคัญๆ ซึ่งเป็นความ ต้องการของตลาดและสังคม และภาคเอกชนจะต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมที่เข้มแข็งในทุกขั้นตอนตั้งแต่ กระบวนการวิจัย การพัฒนา การนำผลการวิจัยและการพัฒนาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และการ พัฒนานวัตกรรม โดยการสนับสนุนด้านเงินทุนเพื่อการวิจัย องค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และแนวคิด และทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็น ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงการใช้นวัตกรรมในการตอบโจทย์การ พัฒนาที่เป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนชุมชนในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ และการสร้าง สังคมคุณภาพ

2. การเตรียมความพร้อมของประเทศในด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ นวัตกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 5 ปีนี้ต้องมุ่งเน้นในเรื่องสำคัญ ดังนี้

2.1 การสนับสนุนการวิจัยพัฒนา การดัดแปลงและต่อยอดการพัฒนาเทคโนโลยี ยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสาขาการผลิตและบริการเดิมและต่อยอดไปสู่ ความเป็นอัจฉริยะโดยใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและการผสมผสานเทคโนโลยี อาทิ กลุ่มอาหาร เกษตร และ เทคโนโลยีชีวภาพ กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ กลุ่มเครื่องมืออุปกรณ์ อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบ เครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยี อินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่างๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว และกลุ่ม อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง

2.2 การพัฒนาผู้ประกอบการให้เป็นผู้ประกอบการทางเทคโนโลยี(Technopreneur) รวมทั้งเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิตที่เป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศ ได้แก่ เกษตรกรรายย่อย วิสาหกิจ ชุมชน และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กับสถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา เพื่อให้สามารถเข้าถึง และนำผลงานวิจัยพร้อมใช้มาต่อยอดใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ โดยดำเนินการควบคู่กับการส่งเสริม สังคม ผู้ประกอบการที่ผลิตได้ขายเป็น

2.3 การพัฒนาและยกระดับโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ให้ตอบสนองการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเร่งสร้างและพัฒนาบุคลากรวิจัยในสาขา STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) และส่งเสริมห้องปฏิบัติการวิจัยของ ภาคเอกชนที่ได้ มาตรฐานและในแขนงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนา ศักยภาพในการสร้างนวัตกรรมของประเทศในอนาคต เช่น สาขาวิทยาการรับรู้ ชีววิทยาเชิงสังเคราะห์ เซลล์ต้นกำเนิด เป็นต้น

2.4 การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเป็นเครือข่ายระหว่างสถาบันวิจัย สถาบัน การศึกษา ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน/ชุมชน เพื่อร่วมพัฒนานวัตกรรมทางสังคมให้เป็น กลไก ในการลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส อาทิ เทคโนโลยี เพื่อผู้สูงอายุ อุปกรณ์ช่วยผู้พิการ

2.5 การปรับกลไกระบบวิจัยและพัฒนาของประเทศทั้งระบบทั้งกลไกการให้ทุนวิจัย การสร้างเครือข่ายวิจัย กระบวนการวิจัย การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ รวมทั้งการประเมินผล

โครงการวิจัย โดยต้องมุ่งเน้นการประสานพลังและศักยภาพของนักวิจัยในสาขาต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของ ภาคเอกชนในการยกระดับศักยภาพทางเทคโนโลยีได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ

3. การเตรียมพร้อมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพสูง ภายใต้งานวิจัย การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงไปสู่โครงสร้างประชากรสังคมสูงวัยสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2558 และเกิดการขาดแคลนแรงงานผลิตภาพแรงงานต่ำ คุณภาพคนยังมีปัญหาในทุกช่วงวัยและส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงกันตลอดช่วงชีวิต ตั้งแต่พัฒนาการไม่สมวัยในเด็กปฐมวัย ผลลัพธ์ทางการศึกษาของเด็กวัยเรียนค่อนข้างต่ำ แรงงานมีปัญหาทั้งในเรื่อง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดงาน และผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพโดยที่จำนวน ไม่น้อยต้องพึ่งพิงผู้อื่นในการดำเนินชีวิต เป็นต้น ดังนั้น จุดเน้นการพัฒนาคนที่สำคัญในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มีดังนี้

3.1 การพัฒนากลุ่มเด็กปฐมวัยให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะทางสมอง ทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

3.2 การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม คนไทยในทุกช่วงวัยเป็นคนดี มีสุขภาพที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม

3.3 การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของคน มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยเพื่อวางรากฐานให้เป็นคนมีคุณภาพในอนาคต การพัฒนาทักษะสอดคล้องกับความต้องการ ในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม เช่น เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นพัฒนาทักษะการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์รวมทั้ง การให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้มีความพร้อมในการต่อยอดพัฒนาทักษะในทุกด้าน มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน วัยแรงงานเน้นการสร้างความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับตลาดงานทั้งทักษะขั้นพื้นฐาน ทักษะเฉพาะในวิชาชีพ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ ทักษะการประกอบอาชีพอิสระ วัยสูงอายุเน้นพัฒนาทักษะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์

3.4 การเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใน กลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคตอย่างสำคัญ

3.5 การยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในทุกระดับและยกระดับ การเรียนรู้ โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ปรับระบบการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณภาพครูทั้งระบบ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และพัฒนาระบบทวิภาคีหรือสหกิจศึกษาให้เอื้อต่อการเตรียมคนที่มีทักษะให้พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงาน นอกจากนี้ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

3.6 การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดี เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ในการดูแลสุขภาพ การพัฒนารูปแบบการออกกำลังกายและโภชนาการที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย การใช้มาตรการทางกฎหมายและภาษีในการควบคุมและส่งเสริมอาหารและผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ

การสร้างกลไกในการจัดทำนโยบาย สาธารณะที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพที่จะนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี

4. การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ ในช่วง 5 ปีต่อจากนี้ไปยังต้องมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพบริการทางสังคมให้ทั่วถึงโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาและสาธารณสุข รวมทั้งการปิดช่องว่างการคุ้มครองทางสังคมอื่นๆ ต่อเนื่องจากที่ได้ผลักดันในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 และมุ่งเน้นมากขึ้นในเรื่องการเพิ่มทักษะแรงงานและการใช้นโยบายแรงงานที่สนับสนุนการเพิ่มผลิตภาพแรงงานและเสริมสร้างรายได้สูงขึ้น ประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ มีดังนี้

4.1 การสร้างโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด โดยจัดบริการของรัฐที่มีคุณภาพทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ให้กับผู้ที่ด้อยโอกาสและผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล การจัดสรรที่ดินทำกินอย่างมีเงื่อนไขเพื่อป้องกันการเปลี่ยนมือผู้ได้รับการจัดสรรที่ดินให้แก่กลุ่มคนจน ในภาคเกษตรที่ไร้ที่ดินทำกิน การพัฒนาทักษะของกลุ่มเป้าหมายให้สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้ การพัฒนาระบบการประกันภัยพิชผล การจัดตั้งธนาคารที่ดิน และการพัฒนาองค์กรการเงินฐานราก

4.2 การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนในเรื่อง การสร้างอาชีพ รายได้ และให้ความช่วยเหลือที่เชื่อมโยงการเพิ่มผลิตภาพสำหรับประชากรกลุ่มร้อยละ 40 รายได้ต่ำสุด ผู้ด้อยโอกาส สตรี และผู้สูงอายุ อาทิ การสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาองค์กรการเงินฐานรากและการเข้าถึงเงินทุนเพื่อสร้างอาชีพ และการสนับสนุนการเข้าถึงปัจจัยการผลิตคุณภาพดีที่ราคาเป็นธรรม และในขณะเดียวกันก็ต้องเพิ่ม ประสิทธิภาพการใช้งบประมาณเชิงพื้นที่และบูรณาการเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำ

4.3 การกระจายการจัดบริการภาครัฐให้มีความครอบคลุมและทั่วถึงทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพในด้านการศึกษา สาธารณสุข โครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสวัสดิการ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากร ให้มีการกระจายตัวอย่างเป็นธรรม สร้างปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจ รวมทั้งการปรับกฎหมายกฎระเบียบให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม

4.4 การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนาและพร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสนับสนุนศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อยกระดับทักษะของคนในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดสวัสดิการและบริการ ในชุมชน และผลักดันกลไกการกระจายที่ดินทำกินและการบริหารจัดการที่ดินของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย รวมถึงการมีสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่

5. การปรับโครงสร้างการผลิตและการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงของ ห่วงโซ่มูลค่า โดยการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับปัจจัยพื้นฐานและทุนทางเศรษฐกิจให้สนับสนุน การเพิ่มศักยภาพของฐานการผลิตและฐานรายได้เดิม และสร้างฐานการผลิตและรายได้ใหม่ให้กับระบบเศรษฐกิจ และยกระดับห่วงโซ่มูลค่าด้วยการใช้เทคโนโลยีวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมทั้งยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ สร้างสังคมผู้ประกอบการที่มีทักษะในการทำธุรกิจทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี พัฒนาพื้นที่ชายแดนที่มีศักยภาพและพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ เพื่อยอมรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและขับเคลื่อนเศรษฐกิจเข้าสู่การเป็นประเทศรายได้สูงในอนาคต

6. การปรับระบบการผลิตการเกษตรให้สอดคล้องกับพันธกรณีในด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและศักยภาพของพื้นที่รวมทั้งสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการเกษตร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรชีวภาพ (Bio Based) ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรมีความปลอดภัย ไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและสิ่งแวดล้อมของประเทศ เน้นการพัฒนาระบบเกษตรกรรมที่ยั่งยืนและการขยายโอกาสในการเข้าถึงพื้นที่ทำกินของเกษตรกร ส่งเสริมการรวมกลุ่มทางการเกษตรจากกิจการเจ้าของคนเดียวเป็นการประกอบการในลักษณะ สหกรณ์ ห้างหุ้นส่วน และบริษัทเพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด ลดการทำงานต่ำระดับ และสามารถใช้เทคโนโลยีการผลิตในระดับที่เหมาะสม รวมทั้งใช้กลไกตลาดในการป้องกันความเสี่ยง

7. การเพิ่มศักยภาพฐานการผลิตและบริการเดิมและการต่อยอดไปสู่ฐานการผลิตและบริการให้โดยใช้เทคโนโลยีที่เข้มข้นและนวัตกรรม วางรากฐานการพัฒนาอุตสาหกรรมสำหรับอนาคตทั้งในด้านการเตรียมคนและโครงสร้างพื้นฐาน สร้างระบบกลไกและเครือข่ายที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงความร่วมมือของภาคธุรกิจในลักษณะคลัสเตอร์

8. การส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจกระแสใหม่ อาทิ เศรษฐกิจดิจิทัล เศรษฐกิจฐานชีวภาพ เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม และการพัฒนาวิสาหกิจตั้งใหม่ (Start Up) และวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมถึงการสร้างสังคมผู้ประกอบการเพื่อต่อยอดฐานการผลิตและบริการและฐานเดิมและสร้างฐานใหม่

9. การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เติบโตและสนับสนุนภาคการผลิตเน้นการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสมดุล และยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศและศักยภาพของพื้นที่รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมกีฬาให้ครอบคลุมทุกมิติและครบวงจรทั้งการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

10. การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ขยายฐานเศรษฐกิจให้กว้างขึ้นและต่อยอดห่วงโซ่การผลิตให้เข้มแข็งขึ้น โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตและนำผลการวิจัยและการพัฒนาที่เกี่ยวข้องมาใช้ประโยชน์ในการสร้างผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่หลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมขนส่ง โลจิสติกส์ และโทรคมนาคมในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคภายใต้แผนงาน GMS, ACMECS, IMT-GT, JDS และ BIMSTEC และภูมิภาคอาเซียนเพื่ออำนวยความสะดวกและลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์ โดยพัฒนา ความเชื่อมโยงตามแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียนให้มีความต่อเนื่องและเป็นโครงข่ายที่สมบูรณ์ พัฒนารูปแบบและบริการการขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากล ปรับปรุงกฎระเบียบการขนส่งคนและสินค้าที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาบุคลากรในธุรกิจการขนส่งและบริการโลจิสติกส์ และเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่ชายแดน เขตเศรษฐกิจชายแดนตลอดจนเชื่อมโยงระบบการผลิตกับพื้นที่ตอนในของประเทศ

11. การพัฒนาวิสาหกิจขนาดย่อย ขนาดเล็กและขนาดกลาง วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อขยายฐานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความครอบคลุมมากขึ้น เป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาและส่งเสริมสังคมผู้ประกอบการเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการที่ผลิตได้และขายเป็น

12. การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ สนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน เร่งแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อมเพื่อลดมลพิษที่เกิดจากการผลิตและการบริโภค พัฒนาระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสเป็นธรรม ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นวงกว้างมากขึ้น ต้องเร่งเตรียมความพร้อมในลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้ง บริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ

13. การฟื้นฟูพื้นฐานด้านความมั่นคงที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ โดยเฉพาะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติของผู้มีความเห็นต่างทางความคิด และอุดมการณ์บนพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และการเตรียมการรับมือกับอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยยะสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะ 20 ปีข้างหน้า

14. การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤตมิชอบและการสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทย ในระบบการบริหารจัดการภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาธรรมาภิบาลในภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในด้านระบบการบริหารงานและบุคลากร ในส่วนการบริหารจัดการภาครัฐ ให้โปร่งใส มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ ตรวจสอบได้อย่างเป็นธรรม และประชาชนมีส่วนร่วม มีการกระจายอำนาจ และแบ่งภารกิจรับผิดชอบที่เหมาะสม ระหว่างส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น

15. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ของประเทศเพื่อขยาย ขีดความสามารถและพัฒนาคุณภาพการให้บริการเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจหลัก และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกกลุ่มในสังคม สนับสนุนให้เกิดความเชื่อมโยงในอนุภูมิภาค และในอาเซียนอย่างเป็นระบบโดยมีโครงข่ายเชื่อมโยงภายในประเทศที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจต่างๆ การพัฒนาระบบบริหารจัดการและการกำกับดูแลให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการดำเนินการสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน และการคุ้มครองผู้บริโภค การพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ และการพัฒนาผู้ประกอบการ ในสาขาโลจิสติกส์และหน่วยงานที่มีศักยภาพไปทำธุรกิจในต่างประเทศ

16. การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ โดยเร่งดำเนินการในประเด็นท้าทาย ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งของฐานการผลิตและบริการเดิมและขยายฐานการผลิตและบริการใหม่ที่สร้างรายได้สำหรับประชาชนในภาค การพัฒนาเมืองให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่บริเวณ ชายฝั่งทะเลตะวันออกให้รองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคตอย่างมีสมดุล และการบริหาร จัดการพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เจริญเติบโตและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคและเมืองให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

17. การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศให้เข้มข้นและส่งผลต่อการพัฒนาอย่างเต็มที่ โดยในระยะเวลา 5 ปี ต่อจากนี้ไปจะมุ่งเน้นการผลักดันให้ความเชื่อมโยงด้านกฎระเบียบและในเชิงสถาบันมีความคืบหน้าและชัดเจนในระดับปฏิบัติการและในแต่ละจุดพื้นที่เชื่อมโยงระหว่างประเทศ รวมทั้งการผลักดันการลดการใช้มาตรการที่ไม่ใช่มาตรการทางภาษีในการกีดกันการค้าการลงทุนระหว่างกัน ควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชิงกายภาพที่ต้องเชื่อมโยงเครือข่ายภายในประเทศและ

ต่อเชื่อมกับประเทศเพื่อนบ้าน และการเตรียมความพร้อมให้ประเทศไทยเป็นประตูไปสู่ภาคตะวันตก และตะวันออกของภูมิภาคเอเชีย ตลอดจนมุ่งเน้นการต่อยอดจากความเชื่อมโยงเชิงกายภาพสู่การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและชุมชนตามแนวระเบียงเศรษฐกิจต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการกระจายความเจริญในการพัฒนาชุมชน จังหวัดและเมืองตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ รวมถึงพื้นที่เชื่อมโยงอื่นภายในประเทศ ในขณะเดียวกันประเทศไทยต้องดำเนินยุทธศาสตร์ในเชิงรุกในการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการไทยไปลงทุนในต่างประเทศทั้งในส่วนที่จะทำให้เกิดการเชื่อมต่อห่วงโซ่มูลค่าในอาเซียนที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเพื่อขยายโอกาสด้านการค้าและการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศ CLMV และ อาเซียน รวมทั้งการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมือของอาเซียนกับกลุ่มประเทศนอกกลุ่ม อาเซียน รวมทั้งเพิ่มบทบาทของไทยในเวทีโลกด้วยการส่งเสริมบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยในกรอบความร่วมมือต่างๆ รวมทั้งการสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

18. การส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ (Outward Investment) โดยพัฒนาผู้ประกอบการโดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถพัฒนาธุรกิจร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม พัฒนาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจและ การสนับสนุนการดำเนินงานของสภาธุรกิจภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ และสนับสนุนแหล่งเงินทุนและแหล่งข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับฐานการผลิตในต่างประเทศ

19. การปรับปรุงภาคการเงินของไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและให้สามารถแข่งขันได้ ซึ่งภาครัฐต้องเร่งปรับปรุงกฎระเบียบในการกำกับดูแลภาคการเงินเพื่อสนับสนุนความสามารถในการแข่งขันและการให้บริการต่อผู้บริโภคและภาคธุรกิจเอกชนอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม รวมทั้งการกำกับดูแลที่สามารถป้องกันความเสี่ยงจากความเชื่อมโยงทางการเงินและกระแสการเคลื่อนย้ายของเงินทุนที่จะมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปและมีปริมาณธุรกรรมที่มากขึ้น ในขณะเดียวกันสนับสนุนการนำเทคโนโลยีทางการเงินมาใช้อย่างเข้มข้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการเข้าถึงการพัฒนาเครื่องมือทางการเงิน เพื่อการระดมทุนมาใช้สนับสนุนการลงทุนโครงการขนาดใหญ่ ขยายการเข้าถึงบริการทางการเงิน เพื่อให้ภาคธุรกิจและประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินได้อย่างทั่วถึงในต้นทุนที่เหมาะสมรวมถึงการพัฒนาองค์กรการเงินฐานราก

20. การปฏิรูปด้านการคลังและงบประมาณ ประกอบด้วย การขยายฐานภาษี การปรับระบบการจัดทำคำของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำงบประมาณบูรณาการทั้ง เชิงประเด็น พัฒนาและเชิงพื้นที่ การติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ และกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียม และลดความซ้ำซ้อนของสิทธิประโยชน์ด้านสวัสดิการสังคม รวมทั้งสร้างความยั่งยืนทางการคลังของระบบการคุ้มครองทางสังคม ได้แก่ การปรับปรุงระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุ การปรับปรุงระบบประกันสุขภาพ เพื่อลดภาระการพึ่งพารายได้จากรัฐบาล

4. ยุทธศาสตร์แผนแม่บทกระทรวงพาณิชย์พ.ศ. 2555-2564

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญต่างๆ ขึ้นทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาคและระดับภายในประเทศขึ้นมามากมาย โดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่มีแนวโน้มต่อเนื่องไปสู่ทศวรรษหน้า และจะเป็นบริบทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการพาณิชย์ของไทย อาทิ

การชะลอตัวของเศรษฐกิจโลกโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วและการเปลี่ยนชั่วอำนาจทางเศรษฐกิจมาอยู่ที่ภูมิภาคเอเชียมากขึ้น การรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหารและพลังงาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมในหลายประเทศรวมทั้งไทยที่ได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นต้น บริบทการเปลี่ยนแปลงจากทั้งภายนอกและภายในประเทศดังกล่าว นำมาซึ่งวิสัยทัศน์ประเทศไทยปี พ.ศ. 2570 ที่ผ่านการระดมสมองและรวบรวมความคิดอย่างกว้างขวาง โดยวิสัยทัศน์ประเทศไทยปี พ.ศ. 2570 มีว่า “คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวทางการ พัฒนาที่บูรณาการทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปเพื่อรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษหน้า ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เริ่มสูญเสียความสามารถในการแข่งขันที่อาศัยความได้เปรียบด้านต้นทุน การผลิตที่มีราคาถูก เช่น แรงงาน ที่ดิน วัตถุดิบและทุนธรรมชาติอื่นๆ ให้กับประเทศเกิดใหม่ (Emerging Economy) ต่างๆ ในโลก เช่น จีน เวียดนาม อินเดีย เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาในระยะต่อไปซึ่งสะท้อนในแนวคิดของทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้มุ่งพัฒนาประเทศโดยปรับสมดุลพัฒนาเศรษฐกิจให้เน้น “คุณภาพ” ผ่านการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เติบโตได้จากศักยภาพที่แท้จริงของประเทศเพื่อมุ่งสู่การเป็นระบบเศรษฐกิจที่สร้างสรรคมูลค่า (Value Creation Economy) นั่นคือ ภาพแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจการคาของประเทศจะมีการปรับตัวทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้สามารถรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Economy) เพื่อยกระดับเป็นระบบเศรษฐกิจยุคใหม่

(New Economy) ที่สามารถตอบสนองต่อเงื่อนไขใหม่ๆ ที่เกิดจากทั้งทางด้านอุปทานและอุปสงค์ และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจสู่เศรษฐกิจยุคใหม่บนพื้นฐานเศรษฐกิจฐานความรู้จะเน้นให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการเพิ่มมูลค่าหรือสร้างสรรคมูลค่าให้กับสินค้าและบริการผ่านการใช้ประโยชน์จากการวิจัย และพัฒนานวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์การออกแบบและใช้เทคโนโลยีซึ่งเป็นการปรับกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ หรือการปรับตัวทางด้านอุปทานให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น การใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (IP) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิตที่สามารถลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและประหยัดพลังงาน การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูป เป็นต้น เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่า ให้กับสินค้าและบริการใหม่มีความซับซ้อนและหลากหลาย เพื่อตอบสนองต่ออุปสงค์หรือความต้องการของตลาดภายในและต่างประเทศได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น จากวิสัยทัศน์ (Vision) เดิมของกระทรวงพาณิชย์ “เศรษฐกิจการคาของประเทศมีความก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน เพื่อความอยู่ดีกินดีของคนทั้งประเทศ” ซึ่งให้เห็นถึงพันธกิจที่สำคัญของกระทรวงพาณิชย์ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการคาภายในและการค้าระหว่างประเทศให้เติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ ในขณะเดียวกันก็กับการเสริม

สร้างให้เศรษฐกิจฐานราก และผู้ประกอบการมีความเข้มแข็งและสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ดังนั้น กระทรวงพาณิชย์ในฐานะหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการค้าของประเทศและเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ของประเทศให้บรรลุโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความมั่งคั่งและมั่นคงบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่เข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง และแข่งขันได้ในเวทีโลก กอปรกับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี 2558 จึงต้องมีทิศทางดำเนินการที่ชัดเจนให้สอดคล้องกับบริบทต่างๆ รวมถึงการเป็นสื่อกลางในทุกภาคส่วนรับรูมาตรการและแนวทางที่ชัดเจนทางการค้า ที่ผ่านมากกระทรวงฯ ได้มีการจัดทำแผนแม่บทของกระทรวงพาณิชย์พ.ศ. 2540 - 2549 และวางแผน มาแล้วกว่า 5 ปี ดังนั้น ในทวิภาคีบริบทที่ซับซ้อนทางการค้า กระทรวงฯ จึงเห็นความสำคัญในการจัดทำแผนแม่บทของกระทรวงฯ เพื่อเป็นกรอบการดำเนินนโยบายดานการพาณิชย์ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ทั้งภาคมหภาคและจุลภาค รวมถึงแนวทางการกำหนดและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังจะเอื้อประโยชน์ในการประสานบูรณาการและเชื่อมโยงแผนงาน/ โครงการกับหน่วยงานราชการอื่นๆ ภาคเอกชน ทั้งผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ผู้ส่งออก เกษตรกร และผู้บริโภค ตลอดจนสถาบันการศึกษาจะได้รับรู้และมีข้อมูลที่เพียงพอในการประกอบการตัดสินใจเชื่อมโยงเชิงนโยบาย ในการพัฒนาประเทศในระยะยาวต่อไป

1. วิสัยทัศน์ “ เศรษฐกิจการค้าของประเทศมีความก้าวหน้าอย่างมั่นคง เป็นธรรม ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนทั้งประเทศ”

2. เป้าหมายหลัก

2.1 ประชาชนมีความอยู่ดี มีสุข(Wellbeing)

2.2 ผู้ประกอบการมีความสามารถในการแข่งขันสูงและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

2.3 เศรษฐกิจการค้ามีความก้าวหน้าบนพื้นฐานของความสมดุลทั้งในมิติเศรษฐกิจ

สังคม สิ่งแวดล้อม

2.4 ประเทศยกระดับจากประเทศรายได้ปานกลางสู่ประเทศที่มีศักยภาพสูง

3. พันธกิจ

3.1 การเสริมสร้างขีดความสามารถให้ผู้ประกอบการและวิสาหกิจ บนฐานขององค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม และทุนวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงมิติด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคม

3.2 การสร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาคเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและเป็นฐานไปสู่เวทีโลก

3.3 การยกระดับประเทศเข้าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่า โดยการใช้วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ การเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการสร้างคุณค่าร่วมกับสังคม

3.4 การสร้างสภาพแวดล้อมภายในประเทศที่เข้าต่อการประกอบธุรกิจได้อย่างเป็นธรรม

3.5 การส่งเสริมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการค้าให้เป็นปัจจัยเกื้อหนุนในการลดต้นทุน เพิ่มคุณภาพ และสร้างสรรค์มูลค่าให้กับผู้ประกอบการ

4. ยุทธศาสตร์

4.1 การสร้างขีดความสามารถให้ผู้ประกอบการและวิสาหกิจ (Smart Enterprise) สู่การเป็น Trading Nation

4.2 การใช้อาเซียนเป็นฐานไปสู่เวทีโลก (ASEAN One)

4.3 การยกระดับประเทศเข้าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่า (Value Creation Economy)

4.4 การสร้างสภาพแวดล้อมภายในประเทศที่เอื้อต่อการแข่งขันและเป็นธรรม (Pro Competitive Environment)

4.5 การส่งเสริมและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการค้า (New Trade Infrastructure)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การสร้างขีดความสามารถให้ผู้ประกอบการและวิสาหกิจ (Smart Enterprise) สู่การเป็น Trading Nation “เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้ผู้ประกอบการและวิสาหกิจ โดยเน้นการสร้างและการต่อยอดนวัตกรรมและการเชื่อมโยงกับภูมิภาคอาเซียนมุ่งสู่การเป็น Trading Nation” แกนหลักของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการค้าของประเทศคือภาคเอกชน การมุ่งสู่สังคม ผู้ประกอบการ ภาครัฐจำเป็นต้องส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ให้กับบุคลากรในประเทศ ทั้งนักศึกษาและประชาชนโดยทั่วไปให้มีความต้องการประกอบธุรกิจ นอกจากนี้ ในส่วนของภาครัฐกิจที่ประกอบกิจการอยู่แล้ว กระทรวงพาณิชย์จะต้องมีบทบาทสำคัญในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในทุกมิติให้กับผู้ประกอบการและวิสาหกิจ โดยเฉพาะการยกระดับศักยภาพให้กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผ่านการสร้างความเข้มแข็งให้ SMEs นับตั้งแต่ บ่มเพาะผู้เริ่มต้นประกอบกิจการ เพิ่มช่องทางประกอบธุรกิจ (Mode of Entry) เช่น franchising การร่วมทุน (ventures) การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และการเติมเต็มศักยภาพให้กับ ธุรกิจที่มีความพร้อมผ่านการ ส่งเสริมผู้ประกอบการให้เชื่อมต่อกับห่วงโซ่คุณค่าโลกและภูมิภาค (Global/Regional Values Chain) และส่งเสริมภาคธุรกิจให้สามารถได้ประโยชน์สูงสุดจากการเชื่อมโยงที่แน่นแฟ้นขึ้นกับอาเซียน และเอเชียที่มีแนวโน้มเติบโตในทศวรรษหน้า โดยมุ่งการพัฒนาประเทศสู่การเป็น Trading Nation

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การใช้อาเซียนเป็นฐานไปสู่เวทีโลก (ASEAN One) “เพื่อใช้ประโยชน์จากความได้เปรียบเชิงที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคของไทย สู่การเป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุนในอาเซียนและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและตลาดของอาเซียนเป็นฐานสู่เวทีโลก” ประเทศกลุ่มพัฒนาแล้ว เช่น กลุ่ม G3 ยังคงเป็นกลุ่มประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่สุดในโลก อย่างไรก็ตาม โครงสร้างเศรษฐกิจและการค้าการลงทุนปรับตัวห่างจากตะวันตกสู่ตะวันออกมากขึ้น ในทศวรรษหน้าภูมิภาคเอเชียจะทวีความสำคัญมากขึ้น นำโดยประเทศจีนและอินเดีย โดยปัจจุบันประเทศไทยและอาเซียนมีความสัมพันธ์กับภูมิภาคเอเชียผ่านความตกลงทางการค้าหลายฉบับ ในการใช้ประโยชน์จากตลาดของอาเซียน ทั้งภาครัฐและผู้ประกอบการจะต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Mindset) ในการมองว่าตลาดอาเซียน ทั้งหมดคือตลาดภายในของประเทศไทย (Domestic Market) เพื่อขยายมุมมองให้กับผู้ประกอบการว่าขนาดตลาดไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่เฉพาะประเทศไทย โดยใช้ประโยชน์จากอาเซียนที่มีประชากรเกือบ 600 ล้านคน มีมูลค่าการค้าระหว่างกันสูงกว่าไทย 6 เท่าและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวถึง 65 ล้านคน ประเทศไทยจะต้องมีบทบาทนำในอาเซียนในการ

เชื่อมโยงการค้าและการลงทุนที่แน่นแฟ้นมากขึ้น (Deep Integration) กับเอเชีย ผู้ประกอบการไทยที่มีความพร้อมจะต้องออกไปมีบทบาทในการทำธุรกิจในอาเซียนและเอเชียมากขึ้น ทั้งผ่านการค้าชายแดนการส่งออกและการเข้าไปลงทุน (Internationalization) และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของอาเซียน ตลอดจนการรับการลงทุน (Internalization) อย่างบูรณาการเพื่อใช้ประโยชน์สูงสุดจากพื้นที่มีศักยภาพที่กำลังเติบโต นอกจากนี้ ในทศวรรษหน้ามีแนวโน้มการเติบโตของตลาดใหม่ที่มีศักยภาพในภูมิภาคอื่นๆ เช่น ตะวันออกกลาง ยุโรปกลาง และแอฟริกาใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มภูมิภาคที่มีอัตราการเติบโตสูงสุดในทศวรรษที่แล้วรองจากเอเชีย ประเทศไทยจะต้องศึกษาถึงโอกาสในภูมิภาคเหล่านี้และใช้ประโยชน์จากการเข้าไปเป็นผู้เล่นก่อนในภูมิภาคดังกล่าว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การยกระดับประเทศเข้าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่า (Value Creation Economy) “เพื่อยกระดับการผลิตสินค้าและบริการและผลักดันมาตรฐานให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง มุ่งสู่การผลิตและการค้าที่ใช้องค์ความรู้ ตลอดห่วงโซ่มูลค่าเพื่อเป้าหมายการยกระดับมาตรฐานการดำรงชีพของคนในประเทศ” การก้าวขึ้นกับกับดักของประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Trap) เป็นความท้าทายหลัก ประการสำคัญของประเทศไทย โดยในช่วงแรกของการพัฒนาประเทศสามารถใช้ทรัพยากรราคาถูกผลิต และขายสินค้าในตลาดโลกแต่เมื่อประเทศพัฒนามากขึ้น ค่าจ้างแรงงานเพิ่มสูงขึ้นประเทศจำเป็นต้องก้าวขึ้นไปผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น (Value Creation) เพื่อรักษาและเพิ่มระดับมาตรฐานการดำรงชีพของคนในประเทศ โดยสินค้าจะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นได้โดย 2 ช่องทางหลัก คือการยกระดับการผลิตและการค้า สินค้าในห่วงโซ่มูลค่าที่มีมูลค่าสูงขึ้น เช่น ในด้านต้นน้ำที่เกี่ยวกับการออกแบบ การวิจัยและการพัฒนา นวัตกรรม การใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือในด้านปลายน้ำ ในด้านการตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย เป็นต้น ร่วมกับการยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการในประเทศอย่างต่อเนื่องอีกช่องทางคือการยกระดับผลผลิตภาพการผลิต (Productivity) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดระดับรายได้ของประเทศในระยะยาว การยกระดับผลผลิตภาพการผลิตทำได้โดยการยกระดับเทคโนโลยี การใช้เครื่องจักร การยกระดับทักษะของแรงงาน เป็นต้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังเป็นบริบทที่สำคัญ ในอนาคตที่ส่งผลกระทบต่อทุกประเทศในโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ประชาคมโลกตระหนักสูงขึ้นในการให้ความสำคัญกับประเด็น ด้านสิ่งแวดล้อมผู้บริโภคทั่วโลกต่างตื่นตัวในการให้ความสำคัญกับสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งทำให้ผู้ผลิตต้องปรับตัวตลอดกระบวนการผลิตในห่วงโซ่อุปทานในขณะเดียวกัน ภาครัฐมีการกำหนดมาตรฐานสินค้าทั้งในลักษณะมาตรฐานบังคับหรือมาตรฐานสมัครใจให้สินค้าและบริการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น หรือแม้แต่ภาคเอกชนในหลายประเทศ เช่นสหภาพยุโรปก็ได้กำหนดมาตรฐานสินค้า

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การสร้างสภาพแวดล้อมภายในประเทศที่เอื้อต่อการแข่งขันและเป็นธรรม (Pro Competitive Environment) “เพื่อส่งเสริมกติกาการค้าที่เป็นธรรม มีธรรมาภิบาล โปร่งใส ป้องกันการผูกขาดการค้าที่ไม่เป็นธรรม และการแทรกแซงกลไกตลาดจนบิดเบือนผลประโยชน์ในระยะยาว การดูแล ระดับสินค้าบริการให้มีเสถียรภาพ ส่งเสริมผู้ประกอบการให้มีคุณธรรมจริยธรรมและสร้างเครือข่ายผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองตนเอง”

การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการจะต้องทำควบคู่ไปกับการสร้างสภาพแวดล้อมภายในประเทศที่เอื้อต่อการค้าที่เป็นธรรม (Level Playing Field) เพื่อให้

ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะ SMEs แข่งขันบนพื้นฐานของการไม่ถูกเอาเปรียบจากพฤติกรรมการค้าที่ไม่เป็นธรรม ทั้งภายในประเทศและจากผู้ประกอบการต่างประเทศ ในขณะที่ประเทศไทยกำลังมีการเปิดตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะการเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ซึ่งส่งผลให้ผู้ประกอบการต่างประเทศ สามารถเข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้สะดวกมากขึ้น ดังนั้นนโยบายพาณิชย์จะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างการแข่งขันที่เป็นธรรมกับทุกฝ่ายเพื่อป้องกันการผูกขาดและการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ทั้งเพื่อคุ้มครองผู้ประกอบการและผู้บริโภคในประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การส่งเสริมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการค้า (New Trade Infrastructure) “เพื่อส่งเสริมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการค้า ทั้งบริการโลจิสติกส์ บริการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การเงิน ประกันภัย วิจัยและพัฒนา กฎระเบียบและการบังคับใช้กฎหมาย และทรัพย์สินทางปัญญา” โครงสร้างพื้นฐานทางการค้า (Trade Infrastructure) ประกอบด้วยบริการขนส่ง บริการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ บริการการเงินและบริการประกันภัย การวิจัยและพัฒนาและทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งโครงสร้างพื้นฐานทางการค้าเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยอำนวยความสะดวกให้กับการค้า ลดต้นทุนให้กับผู้ประกอบการ ป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนต่างๆ เพิ่มช่องทางนวัตกรรมและเครื่องมือการผลิตสินค้าใหม่ๆ เช่น การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์การพาณิชย์ ผ่านทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ การใช้ประโยชน์จากสื่อสังคม (Social Media) เป็นต้น กระทรวงพาณิชย์จึงควรมีบทบาทสำคัญในการเป็นเจ้าภาพร่วมในการดูแลและบูรณาการนโยบายที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานทางการค้าเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีนโยบายสอดคล้องกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการพัฒนาธุรกิจบริการที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางการค้าต่างๆ เช่น Logistic Service, E-Commerce พร้อมทั้งการผลักดันให้ ผู้ประกอบการและผู้บริโภคให้ความสำคัญกับทรัพย์สินทางปัญญาการยกระดับการอำนวยความสะดวกในด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการบังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายทางการค้าให้ทันสมัยเสมอ

แนวคิดทฤษฎีด้านการบริหารจัดการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สุภาพคนไทย (2557 : 92) ในช่วงเวลาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จนถึงปัจจุบัน พลวัตของนโยบายด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งกระแสโลก มีผลต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยเฉพาะกระบวนการทุนและโครงการพัฒนา ทั้งของรัฐและของหน่วยงานองค์กรอื่นๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมานั้นมีความเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของชุมชนท้องถิ่นไทยอย่างแยกไม่ออก การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่ในปัจจุบัน ก็อาจนับได้ว่าเป็นคลื่นลูกล่าสุดในกระแสวิวัฒนาการนี้

การศึกษาเศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีตตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองชี้ให้เห็นว่า ชุมชนท้องถิ่นส่วนมากมีความเป็นอิสระและค่อนข้างเบ็ดเสร็จในตัวเอง ไม่เฉพาะในด้านเศรษฐกิจเท่านั้นแต่ในด้านสังคม สุขภาพ ศาสนา และการปกครองดูแลเองด้วย แต่ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าชุมชนท้องถิ่นในประวัติศาสตร์เป็นสังคมที่โดดเดี่ยวและเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ แต่หมายความว่าชุมชนท้องถิ่นในอดีตอยู่ห่างไกลจากอิทธิพลของอำนาจรัฐ ทำให้อำนาจรัฐไม่มีผลโดยตรงต่อวิถีชีวิตของผู้คนมากนัก ชุมชนท้องถิ่นต้องพึ่งตนเองในทุกด้าน ส่วนการติดต่อกับชุมชนท้องถิ่นอื่นนั้น เกิดขึ้นเป็นปกติธรรมดาอยู่

แล้ว โดยเฉพาะการติดต่อแลกเปลี่ยนผลผลิตแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยและเป็นเครือข่ายกันในท้องถิ่น เงินและตลาดมีบทบาทน้อยหรือแทบไม่มีบทบาทเลย ระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นในอดีตจึงเป็นแบบเบ็ดเสร็จ แม้ว่าในเวลาต่อมาทุนนิยมจะเริ่มคืบคลานเข้าไป แต่จนถึงช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใน พ.ศ.2475 และแม้ในช่วง 1-2 ทศวรรษหลังจากนั้น ชุมชนชนบทไทยส่วนใหญ่ก็ยังไม่ได้ถูกดึงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและสังคมของโลกสมัยใหม่อย่างเต็มตัว

หลังสงครามโลกครั้งที่สองสถานการณ์เปลี่ยนไปในด้านหนึ่ง ความสูญเสียอันเกิดจากสงครามทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูประเทศ และในการฟื้นฟูนั้นรัฐในฐานะเป็นองค์อธิปัตย์ก็อ้างความชอบธรรมที่จะเป็นผู้จัดการ อย่างน้อยก็ในด้านนโยบายและการสนับสนุนอื่นๆ ผ่านกลไกของรัฐในหลายระดับ อีกด้านหนึ่ง สถานการณ์สงครามที่ปรากฏชัดในช่วงหลังสงคราม ทำให้ประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้นำค่ายเสรีนิยม พยายามขยายอิทธิพลเข้าไปในภูมิภาคต่างๆ ของโลก รวมถึงภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ที่ไทยก็เป็นส่วนหนึ่งด้วย เพื่อยันกับอิทธิพลของค่ายคอมมิวนิสต์ สิ่งที่สำคัญมากอย่างหนึ่งในยุคสงครามเย็นคือการช่วงชิงมวลชน เครื่องมือของรัฐในเรื่องนี้คือการพัฒนา ดังนั้นนโยบายและโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นชนบทจึงเกิดขึ้นจำนวนมาก และดำเนินต่อมาอย่างเข้มข้นตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา

การพัฒนาภายใต้อุดมการณ์ช่วงชิงมวลชนในยุคสงครามเย็นนี้ ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาที่รัฐเป็นผู้ริเริ่มในการออกแบบและจัดการให้ โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นฝ่ายรับเพราะรัฐอ้างความชอบธรรมที่มีอำนาจเหนือชุมชนท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็เห็นว่าหากไม่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น รัฐก็จะสูญเสียความชอบธรรมและเปลืองพลังต่อฝ่ายตรงข้าม รูปธรรมของการพัฒนาในช่วงนี้สะท้อนให้เห็นได้ชัดจากการตั้งหน่วยงานระดับกรมขึ้นในกระทรวงมหาดไทยในช่วงหลัง พ.ศ.2500 เพื่อรองรับกิจการด้านนี้โดยเฉพาะคือ กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

สมคิด บางโม (2542 : 61) มีความเห็นว่า การจัดการ หมายถึง ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ขององค์การ และนอกองค์ การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพจากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดการองค์การมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. การจัดการเป็นศิลปะในการใช้คนทำงาน
2. การจัดการต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุ อุปกรณ์
3. การจัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล

การจัดการมิใช่เป็นการทำานเพื่อให้งานเสร็จสิ้นไป แต่เพียงอย่างเดียวในภาวะปัจจุบัน ซึ่งวิทยาการก้าวหน้าการจัดการจึงจำเป็นต้องใช้ หลักวิชาการเข้ามาช่วยมิใช่ประสบการณ์ แต่เพียงอย่างเดียว การศึกษาวิชาการจัดการมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับงานย่อมจะเกิดคุณค่าหลายประการ คือ

1. คุณค่าในด้านการประหยัด หมายถึง จะทำให้การใช้เงินทุนเกิดประโยชน์สูงสุดได้กำไรหรือผลตอบแทนสูงสุด ประหยัดทั้งคน เงิน วัสดุ สิ่งของ และเวลา
2. คุณค่าในด้านประสิทธิผล การทำงานให้ลุล่วงไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือที่ คาดหวังไว้ เรียกว่าการจัดการนั้นมีประสิทธิภาพ แต่ผลสำเร็จของงานดังกล่าวนี้ อาจไม่ประหยัดหรือไม่มีประสิทธิภาพได้ หากไม่ใช้หลักวิชาการเข้ามาช่วยในการจัดการ
3. คุณค่าในด้านประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานได้ สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ และให้ได้รับประโยชน์สูงสุดโดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด

4. คุณค่าด้านความเป็นธรรมการจัดการงานหากปฏิบัติ ตามความพอใจของผู้จัดการ โดยมิได้ยึดหลักเกณฑ์ และทฤษฎีต่างๆ เป็นหลักย่อมจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น โดยมีได้ตั้งใจทำให้ขวัญในการทำงานของคนในหน่วยงานไม่มี ซึ่งจะส่งผลไปถึงคุณภาพของงานที่ปฏิบัติด้วย

5. คุณค่าในเกียรติยศชื่อเสียงผู้จัดการที่มีประสิทธิภาพในทุกสาขางานและในทุกระดับ ย่อมจะเป็นผู้ได้รับการยกย่องสรรเสริญตรงข้ามกับผู้จัดการที่บริหารงานตามใจตนเอง ปราศจากหลักเกณฑ์เล่นพวกพ้อง ดังนั้น การศึกษาวิชาการบริหารและการจัดการจะช่วยให้มี ความเข้าใจลึกซึ้งมองเห็นลู่ทางที่จะบริหารงานให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคม

จากความหมายของการจัดการสรุปได้ว่าการจัดการจำเป็นต้องมี ทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานทางการจัดการ โดยทั่วไปถือว่าทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสำคัญของการจัดการมี อยู่ 4 ประการ ซึ่งรู้จักกันในนามของ 4 M ได้ แก่ คน (Man) เป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมขององค์การนั้นๆ เงิน (Money) ใช้สำหรับเป็นค่าจ้างและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ วัสดุสิ่งของ (Materials) อุปกรณ์เครื่องใช้ เครื่องมือต่างๆ รวมทั้งอาคารสถานที่ และการบริหารจัดการ (Management)

ธงชัย สันติ วงษ์ (2543) กล่าวไว้ว่า “การบริหาร” (administration) มี รากศัพท์มาจากภาษาละติน “administratiae” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่างๆ ส่วน “การจัดการ” (management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits) หรือกำไรสูงสุด (maximum profits) สำหรับผลประโยชน์ที่ จะตกแก่สาธารณชนถือเป็นวัตถุประสงค์หรือเป็นผลพลอยได้ (by product) การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือบุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น 1. การบริหารนโยบาย (policy) 2. การบริหารอำนาจหน้าที่ (authority) 3. การบริหารคุณธรรม (morality) 4. การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (society) 5. การวางแผน (planning) 6. การจัดองค์การ (organizing) 7. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (staffing) 8. การอำนวยความสะดวก (directing) 9. การประสานงาน (coordinating) 10. การรายงาน (reporting) และ 11.การงบประมาณ (budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญ ต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แพมส์ - โพสคอร์บ (PAMS - POSDCORB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย อาจให้ความหมายได้อีกว่าการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของและหน่วยงาน โดยครอบคลุมเรื่องต่างๆ เช่น 1. การบริหารคน (man) 2. การบริหารเงิน (money) 3. การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (material) 4. การบริหารงานทั่วไป (management) 5. การบริหารการให้บริการประชาชน (market) 6. การบริหารคุณธรรม (morality) 7. การบริหารข้อมูลข่าวสาร (message) 8. การบริหารเวลา (minute) 9. การบริหารการวัดผล (measurement) เป็น “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า 9M นอกจากนี้แล้วยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เช่น 4M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (man) การบริหารเงิน (money) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (material) และการบริหารงานทั่วไป (management) และ 5 P ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และประชาสัมพันธ์

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543 : 69-72) ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเอง (self-reliance) หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระมั่นคงสมบูรณ์ การพึ่งตนเองได้ มีได้ทั้งระดับปัจเจกชนและชุมชน คำว่า “ปัจเจกชนพึ่งตนเอง” หมายถึง การที่บุคคลสามารถดำรงอยู่ ได้อย่างอิสระ เช่น สามารถแยกตัวออกมาตางหากจากพ่อแม่ มีความมั่นคงในชีวิต ตัดสินใจเรื่อง สำคัญๆ ได้ หรือสามารถขอคำแนะนำของผู้อื่นมาประกอบการตัดสินใจของตน แนวคิดการพึ่งตนเองของชุมชนชนบท 5 ดานคือ

1. การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี (technological self – reliance) หมายถึงการมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยี ทางวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องจักรกล และเทคโนโลยีทางสังคม เช่น การวางโครงการ การจัดการมนุษย์สัมพันธ์ เป็นการรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การบำรุงรักษาให้คงสภาพดีอยู่เสมอ เพื่อใช้งานเทคโนโลยี ซึ่งหมายรวมถึงของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นที่เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (folk – wisdom) ด้วย

2. การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (economic self-reliance) หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจที่มีความมั่นคงสมบูรณ์พูนสุขพอสมควรและให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทาน จุดสมดุลอยู่สูงพอสมควรถึงขั้นสมบูรณ์พูนสุขดังกล่าว

3. การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource self-reliance) ซึ่งหมายถึงสิ่งใดๆ ที่มีอยู่โดยธรรมชาติ ในชุมชนหรือสามารถหามาได้จากธรรมชาติ มีความสามารถในการใช้ประโยชน์ และรักษาธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ไห้เสื่อมสลายไป

4. การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ (psychological self-reliance) หมายถึง การที่ สภาพจิตใจที่ กล้าแข็งพร้อมที่ จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นในการปกครองตนเอง ในการป้องกันกิลเสียดินหา ไมให้โลภ โกรธ หลง หรืออยากได้ อยากมี จนเกินความสามารถของตนเอง

5. การพึ่งตนเองได้ทางสังคม (social self-reliance) หมายถึง สภาวะการณ์ที่กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งมี ความпенปกแผนเหนียวแน่น มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำกลุ่มคนเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ หรืออาจขอความช่วยเหลือจากภายนอกได้ เป็นกลุ่มที่มีความรู้ ความสามารถระดับหนึ่ง ติดต่อกันสัมพันธ์กันด้วยดีสม่ำเสมอ

วิลโล วิซากร (2538) การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น มิใช่จะเป็นเพียงการสร้างภาคภูมิใจในการที่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม และสร้างความสามัคคีในชุมชนเท่านั้นแต่จะเป็นส่วนช่วยให้โครงการพัฒนาของรัฐมีความหมายประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และสอดคล้องตามความต้องการของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นกลไกที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดูแลและควบคุมการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ชุมชนต้องการ

วันชัย วัฒนศัพท์ (2546) การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ

Keith (1972) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจ และอารมณ์ (Mental and Emotion Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำให้บรรลุจุด มุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

Erwin (1976 : 36) “การมีส่วนร่วมของประชาชน” คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการ ที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

Cohen and Uphoff (1977) ได้จัดลำดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเสนอแนะ การประชุมชี้แจง การระดมความคิด ตลอดจนกำหนดกิจกรรมและวางแผนปฏิบัติ 2) การมีส่วนร่วมในกาตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วยทรัพยากรการบริหาร และการประสานความร่วมมือ 4) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การได้รับผลการดำเนินการไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล และ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ประกอบด้วย การออกแบบและวิธีการประเมินผล การได้รับบทบาทในการประเมินผล การได้รับรู้รายงานการประเมินผล

World Health Organization (1981) ได้เสนอว่ารูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์นั้น จะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน ในส่วนนี้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตาม ประเมินผลและประการสำคัญ คือ การตัดสินใจ 2) การดำเนินกิจกรรม ในส่วนนี้ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมการเงิน และการบริหาร 3) การใช้ประโยชน์ เป็นส่วนที่ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ในส่วนนี้ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือวัตถุก็ได้

White (1982) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 มิติ มิติที่หนึ่ง คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและทำอย่างไร มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละเวลาในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน ทั้งยังได้เพิ่มเติมอีกว่า สาธะสำคัญของการมีส่วนร่วมในประการที่ 4 ที่ควรนำมาพิจารณา คือการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานที่ทำไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กนกกาญจน์ บุญประคม (2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาการดำเนินงานกองทุนปลูก ผักปลอดสารพิษในชุมชน ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านฝ่อ จังหวัดอุดรธานีโดย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานกองทุนปลูก ผักปลอดสารพิษในชุมชน ตำบลกลางใหญ่ โดยมีขั้นตอนการวิจัยตามแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลเลือกพื้นที่ดำเนินการและผู้ร่วม

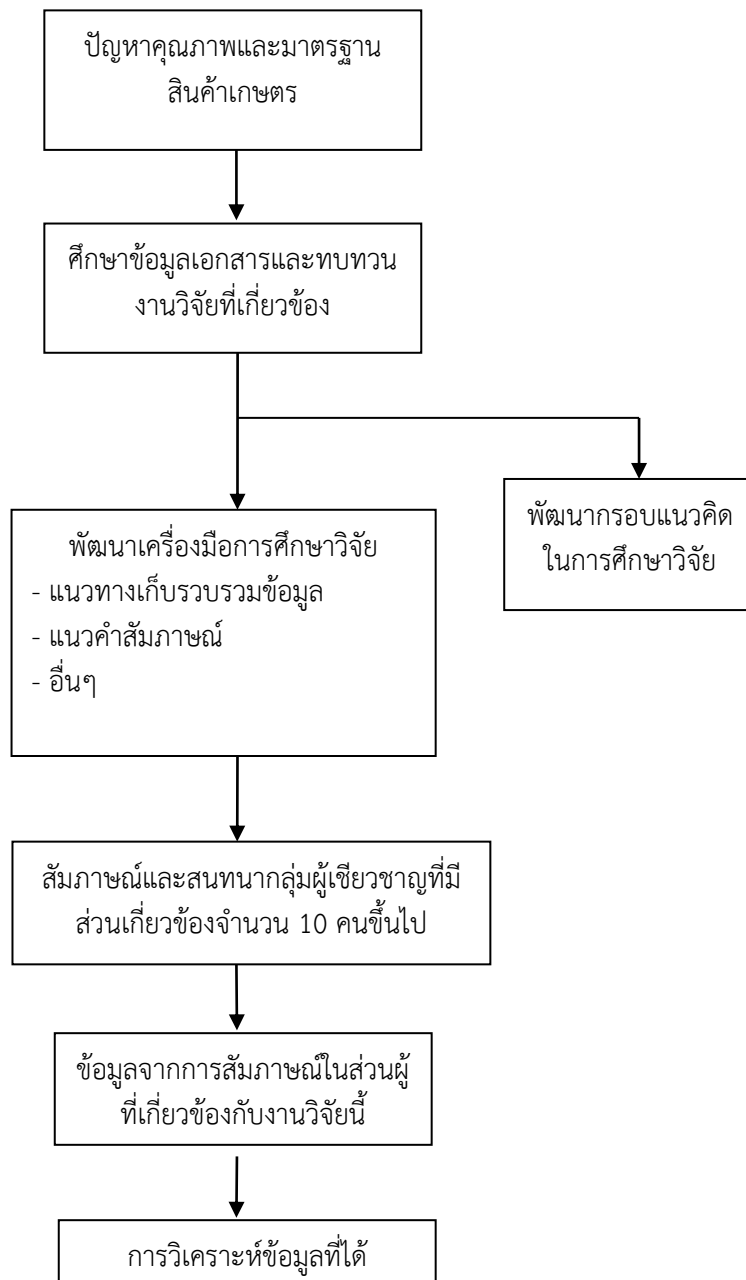
วิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกผักและทำการเกษตรอื่นๆ จำนวน 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ แบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสังเกต การสัมภาษณ์และการประเมินความพึงพอใจผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาดำเนินงานกองทุนปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีกระบวนการ 11 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การวิเคราะห์บริบทในพื้นที่ 2. การประชุมร่วมกันของเกษตรกร 3. การวางแผนแบบมีส่วนร่วม 4. การอบรมให้ความรู้ 5. การศึกษาดูงาน 6. การผลิตแปลงผักปลอดสารพิษสาธิต 7. การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ/น้ำหมักชีวภาพ 8. การรณรงค์ปลูกผักรับประทานเองในชุมชน 9. การประเมินการมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม 10. การประเมินความพึงพอใจ 11. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้สรุปผลการดำเนินงาน และปัจจัยแห่งความสำเร็จ กระบวนการดังกล่าว ทำให้ชุมชนตำบลกลางใหญ่ เกิดกองทุนปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนขึ้น มีสมาชิกที่เข้าร่วมกองทุน และร่วมกันพัฒนากองทุนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเมินได้จากการมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมของสมาชิกกองทุนปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน ผลการประเมินอยู่ในระดับดี จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ทำให้กระบวนการดำเนินงานกองทุนปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน ตำบลกลางใหญ่ มีการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ได้มีปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความสามัคคีความ ร่วมมือร่วมใจ และการวางแผนแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนของสมาชิกในกองทุนปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน

ยรรยง อินม่วงและคณะ (2550) ได้ศึกษาการจัดการระบบนิเวศฟาร์มเกษตรอินทรีย์ของ นายคำพันธ์ เหล่าวงศ์ มีบ้านดอนแดง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ พบว่า เกษตรกรมีการจัดการระบบนิเวศในฟาร์ม เกษตรอินทรีย์ โดยประยุกต์หลักการภูมิปัญญาดั้งเดิม ผสมผสานกับองค์ความรู้เกษตรกรรมสมัยใหม่ เพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรสภาพในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ เช่น ดิน น้ำ ที่ดิน โดยเกษตรกรมีระบบการจัดการ สามารถใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า เช่น การจัดสร้างแหล่งน้ำในแปลงให้เพียงพอต่อการเพาะปลูกในฤดูแล้ง ส่วนการจัดการทรัพยากรชีวภาพ เกษตรกรใช้หลักการระบบนิเวศที่เกื้อกูลกันระหว่างพืชและสัตว์ สอดคล้องฐานทรัพยากรชีวภาพอินทรีย์ที่มีอยู่ ซึ่งทำให้เกษตรกรมีผลผลิตหมุนเวียนอย่างต่อเนื่องตลอดปี การจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวเกษตรกรเน้นวิธีการประหยัด โดยใช้เมล็ดพันธุ์เพียง 1 กิโลกรัม ต่อพื้นที่ 1 ไร่ การจัดการศัตรูพืชใช้วิธีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การใช้น้ำส้มควันไม้ น้ำหมักชีวภาพและการปลูกพืชควบคุมศัตรูพืช ผลผลิตที่ได้ใช้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย พืชที่เหลือหรือไม่สมบูรณ์รวมทั้งวัชพืชใน 42 แปลงเกษตร นำไปใช้เลี้ยงสัตว์ ทั้งยังผลิตปุ๋ยจากมูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้ นำกลับมาหมุนเวียนสู่แปลงเกษตร ทำให้ผลผลิตมีต้นทุนต่ำเนื่องจากการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในแปลง จากการจัดการทรัพยากรชีวภาพและ สภาพภาพ และกรรมวิธีการผลิตแบบหมุนเวียนทรัพยากรในแปลงอย่างเหมาะสม เกิดผลผลิตหมุนเวียนตลอดปี เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนและเหลือจำหน่ายในท้องถิ่น ทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จและเป็นแบบอย่างของการบริหารจัดการฟาร์มเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของเกษตรกร

ณดา จันทร์สม (2555) เรื่อง “ธุรกิจกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” พบว่าการบริหารธุรกิจในปัจจุบันเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงที่สูงขึ้น ทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร การสร้างความ

ยั่งยืนขององค์กรธุรกิจ (Corporate Sustainability) เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนทางธุรกิจที่ได้รับความสนใจและมีความสำคัญมากขึ้นในการบริหารจัดการองค์กรธุรกิจสมัยใหม่ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดเพื่อการตัดสินใจสำหรับองค์กรธุรกิจที่จะนำไปสู่ความสมดุลและยั่งยืนได้ เนื่องจากการยึดหลักความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ธุรกิจมีการคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นควบคู่กันไปในการตัดสินใจ ไม่ใช่มองเพียงผล ประกอบการระดมทุนการมีหลักยึดดังกล่าวจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการตัดสินใจในการบริหารจัดการของผู้บริหารและผู้ถือหุ้นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับและขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความเป็นธุรกิจที่ยั่งยืน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้สินค้าเกษตรกรรมเป็นสินค้าส่งออกที่มีศักยภาพและเป็นสินค้าที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการยกระดับและพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการเพื่อสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ ดังนั้น การพัฒนาสินค้าเกษตรกรรมให้เป็นสินค้าเกษตรแปรรูป เป็นหนึ่งในแนวทางการเพิ่มมูลค่าของสินค้า และพัฒนาสินค้าเกษตรกรรมของไทยให้สามารถทำการแข่งขันในเวทีตลาดโลกได้ สินค้าเกษตรแปรรูปนั้นวันยังมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน ต้องการความสะดวกสบาย ประกอบกับความเร่งรีบของสังคมเมืองที่มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ทำให้การรับประทานสินค้าประเภทสำเร็จรูป เป็นหนึ่งในตัวเลือกที่จะทำให้ผู้บริโภคหันมานิยมมากขึ้น และจากการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้เล็งเห็นการพัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตร โดยการใช้ตลาดเป็นตัวนำและนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมถึงการนำนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ต้นน้ำของการผลิต มาจนถึงปลายน้ำที่จะนำมาบริโภค เพื่อยกระดับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืนในอาชีพเกษตรกรรม โดยการพัฒนาเศรษฐกิจภาคเกษตรให้เติบโตอย่างมีประสิทธิภาพไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ และนโยบายสำคัญของรัฐบาล

บทที่ 3

การพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร

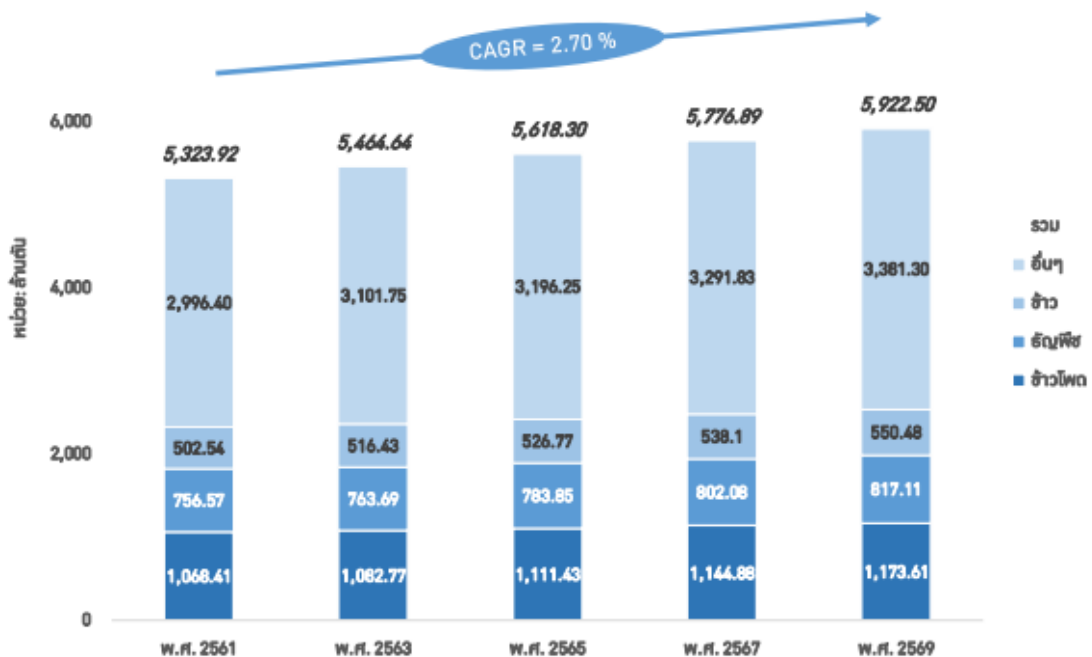
การดำเนินงานการวิจัยแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน ผู้วิจัยได้พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อแนวทางการพัฒนาส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพสินค้าเกษตร โดยรวมแล้วจะมีสาเหตุ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ซึ่งได้แยกออกดังนี้

สภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรของประเทศไทยในปัจจุบัน

สินค้าการเกษตรนั้นเป็นรากฐานสำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจของโลกมาอย่างช้านาน แม้กระทั่ง ในปัจจุบันก็ยังถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์รวมในประเทศสูงที่สุดในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา นอกจากนี้ ภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ ก็มักมีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมและสินค้าการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการใช้สินค้าเกษตรมาเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปเพื่อสร้างเป็นสินค้าใหม่ หรือแม้กระทั่งการให้บริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มักมีแหล่งเรียนรู้เชิงเกษตรเป็นสถานที่ที่ผู้คนให้ความสนใจ ดังนั้น จากสถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของภาคอุตสาหกรรมและสินค้าการเกษตร ทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ เพื่อกำหนดทิศทางและจัดทำแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของตลาด โดยผลจากสถานการณ์อุตสาหกรรมเกษตรในภาพรวมของตลาดโลก ข้อมูลจากรายงานเรื่อง OECD-FAO Agricultural Outlook ซึ่งร่วมจัดทำโดย Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) ร่วมกับ Food and Agriculture Organization of United Nations (FAO) ระบุว่าสินค้าการเกษตรของโลกมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่อง แม้ในระยะหลังจะมีอัตรา การเติบโตที่ต่ำกว่าอุตสาหกรรมอื่นๆ เพราะถึงจุดอิ่มตัว แต่ก็ยังสามารถเติบโตได้ โดยปัจจุบันผลผลิต ทางเกษตรทั้งหมด ณ ปี พ.ศ. 2561 มีปริมาณ 8.5 พันล้านตัน ซึ่งจากข้อมูลในอดีต ทาง OECD ประเมินว่าภาพรวม ของอุตสาหกรรมเกษตรในระดับโลกนั้นจะสามารถเติบโตได้ประมาณร้อยละ 1.38 ต่อปีในช่วงปี พ.ศ. 2561 – 2569 โดยคาดว่า ณ ปี พ.ศ. 2569 จะมีปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรกว่า 9.4 พันล้านตัน

เมื่อพิจารณาในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(ASEAN) พบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิต สินค้าเกษตรเป็นอันดับ 2 รองจากประเทศอินโดนีเซีย โดยปริมาณการผลิตของ ไทยนั้นคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 14 ของกลุ่มประเทศ ASEAN ทั้งหมด ขณะที่อินโดนีเซียครอง สัดส่วนตลาดมากกว่าร้อยละ 48 สาเหตุหลักที่ ทำให้ประเทศอินโดนีเซียสามารถสร้างผลผลิตทาง การเกษตรได้มากกว่า มาจากปริมาณประชากรและพื้นที่ใน การเพาะปลูกที่มากกว่าประเทศไทย โดยมีจำนวนประชากรทั้งหมดประมาณ 264 ล้านคน ส่วนประเทศไทย มีประชากรประมาณ 69 ล้านคน เท่านั้น และยังมีพื้นที่การเกษตรจำนวนมาก โดยพื้นดินบนเกาะต่าง ๆ ของประเทศ อินโดนีเซีย รวมกันแล้วมีพื้นที่มากกว่า 1,905,000 ตารางกิโลเมตร ในขณะที่ประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 513,120 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเทียบเท่ากับปริมาณร้อยละ 26.93 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ อินโดนีเซียเท่านั้น

แผนภาพที่ 3 – 1 แนวโน้มผลผลิตทางการเกษตรของโลกปี พ.ศ. 2561 - 2569

ที่มา : OECD - FAQ Agricultural Outlook 2018 - 2027

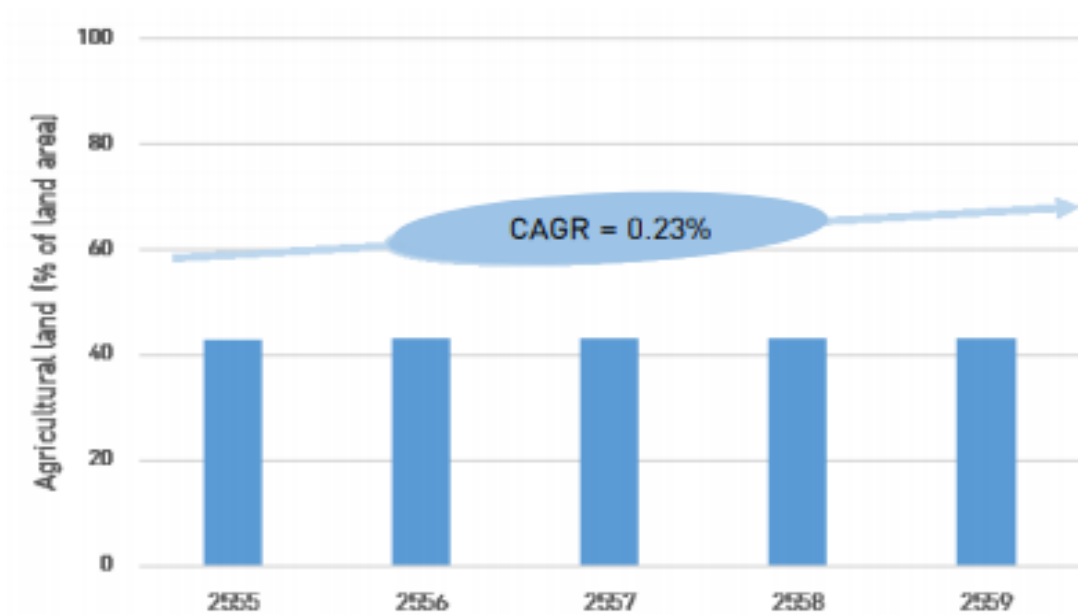
จากแผนภาพดังกล่าว เห็นได้ว่าสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญสูงสุด 3 อันดับแรก ประกอบด้วย ข้าวโพด ถั่วเหลือง และข้าว ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20.07 ร้อยละ 14.21 และร้อยละ 9.44 ตามลำดับ (ข้อมูล ณ ปีพ.ศ. 2561) ซึ่งในกลุ่มสินค้าเหล่านี้ต่างมีผู้นำการผลิตที่แตกต่างกันไป โดยประเทศที่มีปริมาณการผลิตสูงสุด 3 อันดับแรก คือ จีน สหรัฐอเมริกา และอินเดีย ตามลำดับ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ประเทศเหล่านี้สามารถผลิตสินค้าเกษตรได้ ในปริมาณมากมาจากพื้นที่ขนาดใหญ่และแรงงานจำนวนมาก

นอกจากนี้ ด้วยสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศที่ใกล้เคียงกัน ทำให้ทั้ง 2 ประเทศมีการปลูกพืชที่คล้ายกัน ตามไปด้วย ซึ่งสินค้าหลักที่มีการเพาะปลูกเป็นจำนวนมากได้แก่ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และถั่วเหลือง แต่อย่างไรก็ดีประเทศไทยก็มีพืชเศรษฐกิจที่เข้มแข็งอื่น ๆ อีก เช่น อ้อย ยางพารา และปาล์ม เป็นต้น

โดยสถานการณ์อุตสาหกรรมและสินค้าการเกษตรของประเทศไทย อุตสาหกรรมการเกษตรเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งมีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง เป็นเวลานาน มีมูลค่าทางเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 8 ของมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย โดยใน ปีพ.ศ. 2561 ประเทศไทยมี GDP ของภาคอุตสาหกรรมเกษตรมากถึง 1.32 ล้านล้านบาท เติบโตจาก ปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีมูลค่า 1.22 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปี (CAGR 2558-2561) ประมาณ ร้อยละ 2.1 ในขณะที่ช่วงเดียวกัน หากพิจารณาด้านปริมาณการขยายตัวของพื้นที่ทางการเกษตร พบว่ามีอัตราการขยายตัว โดยเฉลี่ยในช่วงปีพ.ศ. 2555 – 2559 เพียงร้อยละ 0.23 เท่านั้น โดยมีสัดส่วนการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรจากเดิมร้อยละ 42.79 ในปี พ.ศ. 2555 เพิ่มขึ้นเป็น

ร้อยละ 43.28 ในปี พ.ศ. 2559 หรือคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 138 ล้านไร่ ดังแสดงในแผนภาพที่ 4 เห็นได้ว่าประเทศไทยมีการขยายตัวของการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่สามารถสร้างมูลค่าของภาคอุตสาหกรรมเกษตรได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

แผนภาพที่ 3 – 2 สัดส่วนของพื้นที่เพื่อการเกษตรในประเทศไทย

ที่มา : World Development Indicators, World Bank

นอกจากนี้ อุตสาหกรรมเกษตรยังเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญในการรองรับแรงงานของประเทศ โดยข้อมูล จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ณ เดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2562 ระบุว่าจากจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมด 37.34 ล้านคน มีแรงงานอยู่ในภาคการเกษตรมากถึง 10.20 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 27.3 ของการจ้างงานทั้งหมด ในขณะที่ภาคการขายส่งที่อยู่ในลำดับ 2 มีการจ้างงานเพียง 6.43 ล้านคนเท่านั้น ส่วนภาคการผลิตมีการจ้างงานที่ 6.31 ล้านคนจากตัวเลขดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าภาคการเกษตรนั้นถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญยิ่ง ต่อเศรษฐกิจไทย ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม อย่างไรก็ตาม ตัวเลขดังกล่าวก็สะท้อนอีกนัยหนึ่งด้วยว่าภาค การเกษตรของไทยยังคงต้องพึ่งพาแรงงานค่อนข้างมาก ประเทศไทยมีการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปขึ้นต้นที่สำคัญ คิดเป็นมูลค่ารวมถึง 744,433 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 4.20 โดยรายการสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุดในปี พ.ศ. 2561 คือ ข้าว ยางพารา เนื้อไก่ มันสำปะหลัง และผลไม้ ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 82.59 ของมูลค่า การส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมด โดยมูลค่าการส่งออกของสินค้าเกษตร 5 อันดับแรก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 – 1 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ 5 อันดับแรก

(หน่วย : ล้านบาท)

รายการ	พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2558	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2561
1. ข้าว	174,852	155,912	154,690	175,161	182,082
2. ยางพารา (แผ่น / แท่ง / น้ำยางเข้มข้น)	193,755	170,421	155,781	204,556	147,343
3. โกโก้ (สด / แช่เย็น / แช่แข็ง / แปรรูปขี้ต้น)	73,965	81,190	89,113	96,025	100,398
4. ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	114,611	117,415	103,260	95,545	99,798
5. ผลไม้ (สด / แช่เย็น / แช่แข็ง / แท่ง)	40,725	44,635	54,492	76,700	85,182
อื่น ๆ	121,190	110,187	125,651	129,096	129,630
รวม	719,099	679,761	682,988	777,084	744,433

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

อย่างไรก็ดี มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปประเทศดังกล่าวกำลังมีแนวโน้มปรับตัวลดลงในภาพรวม โดยในกรณีของประเทศจีนนั้น สินค้าเกษตรที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ยางพารา ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง และผลไม้สด/แช่เย็น/แช่แข็ง/แท่ง มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยยางพาราซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลัก มีการปรับตัวลดลงร้อยละ 7.18 ต่อปีโดยเฉลี่ย เช่นเดียวกับผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังที่มีการปรับตัวลดลงประมาณ ร้อยละ 6.98 ต่อปีโดยเฉลี่ย ยกเว้นสินค้ากลุ่มผลไม้เท่านั้นที่มีการปรับตัวเพิ่มขึ้น โดยในช่วงปี พ.ศ. 2558 – 2561 สินค้ากลุ่มผลไม้มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีถึงร้อยละ 19.13 และมีการเติบโตสูงสุดในปี พ.ศ. 2561 คือ มีมูลค่า การส่งออกมากถึง 32,395.74 ล้านบาท ซึ่งมากกว่าปีก่อนหน้าถึง 9,998.83 ล้านบาท หรือคิดเป็นอัตราการขยายตัว ถึงร้อยละ 44.64 ประเภทการเกษตรและสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศไทย จากการศึกษาข้อมูลรายละเอียดประเภทการเกษตร พบว่า การเกษตรของประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 5 สาขาหลัก ได้แก่ สาขาพืช สาขาประมง สาขาปศุสัตว์ สาขาบริการทางการเกษตร และสาขาป่าไม้ เรียงตาม สัดส่วนทางการตลาดในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งการเกษตรในสาขาพืช มีส่วนแบ่งการตลาดสูงสุดถึงร้อยละ 68 ของมูลค่าทางการเกษตรทั้งหมด

จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เรื่องภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี พ.ศ. 2561 และแนวโน้มปี พ.ศ. 2562 ระบุว่า ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรในปี พ.ศ. 2561 มีการขยายตัวร้อยละ 4.6 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2560 โดยสาขาพืช สาขาปศุสัตว์ สาขาบริการทางการเกษตร และสาขาป่าไม้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 5.4 ร้อยละ 1.9 ร้อยละ 4.0 และร้อยละ 2.0 ตามลำดับ ส่วนสาขาประมง เป็นสาขาเดียวที่มีการปรับตัวลดลง โดยหดตัว ในอัตราร้อยละ 1.0 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า ทั้งนี้ หากพิจารณาปัจจัยที่สนับสนุนให้อุตสาหกรรมการเกษตรในสาขาพืชของไทยการขยายตัวได้ดีเกิดจาก ปัจจัยทางด้านสภาพอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร ปริมาณน้ำที่เพียงพอ มีการพัฒนาแหล่งน้ำและ ระบบการกระจายน้ำอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการดำเนินนโยบายที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาทิ การตลาดนำการผลิต การส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน ทำให้การผลิตสินค้าเกษตรมีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานที่ดีขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตพืชเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เช่น ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน และลำไย ส่วนปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการผลิตสินค้าปศุสัตว์และการ ประมง มาจากการบริหารจัดการฟาร์มที่ดีเป็นหลัก

ในปี พ.ศ. 2562 นี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้คาดการณ์ว่า ภาคการเกษตรของไทย จะมีการขยายตัวอยู่ที่ ประมาณร้อยละ 2.5 – 3.5 โดยสาขาที่คาดว่าจะมีการขยายตัวสูงสุดคือ สาขาพืช ที่ประมาณร้อยละ 2.7 – 3.7 ส่วนสาขาบริการทางการเกษตร สาขาปศุสัตว์ และสาขาป่าไม้คาดว่าจะมี การขยายตัวที่ร้อยละ 2.0 – 3.0 ร้อยละ 1.3 – 2.3 และร้อยละ 1.2 – 2.2 ตามลำดับ ส่วนสาขาประมงที่ มีการปรับตัวลงในปี พ.ศ. 2561 แต่คาดว่าจะมี แนวโน้มกลับมาขยายตัว ที่ร้อยละ 1.0 – 2.0 ในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงาน เศรษฐกิจการเกษตร ให้เหตุผลว่าปัจจัยที่ สนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมเกษตรใน ปี พ.ศ. 2562 นี้มาจากการดำเนินนโยบายที่ เกิดจากความร่วมมือของภาครัฐ เอกชน และประชาชนเป็นสำคัญ ส่วนสภาพอากาศโดยทั่วไปนั้นก็ยัง เอื้อต่อการทำการเกษตรอยู่

ปัจจัยปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการส่งเสริมการจัดการสินค้าเกษตรในการสร้างมูลค่าเพิ่ม

การเกษตรของไทย มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากเดิมที่ผลิตเพื่อ เป็นอาหารในครัวเรือน พัฒนาเป็นสินค้าในชุมชน และกลายเป็นสินค้าส่งออก สินค้าเกษตรจึงมีมูลค่าถึงปีละ 8 -10 % GDP เรา เป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตร เป็นอันดับต้นๆ ของโลก ในสินค้าบางชนิดติดอันดับ 1 - 5 มาโดยตลอดเช่น ข้าวยางพารา มันสำปะหลัง ไข่เนื้อกุ้งจนเกิดนโยบายที่จะทำให้ประเทศไทย เป็นครัวโลกซึ่งก็มีความ เป็นไปได้สูงมาก อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเทศเพื่อนบ้าน ของเราทุกประเทศและประเทศในยุโรป ตะวันออกและแอฟริกา ก็กำลังมีการพัฒนาการเกษตรอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ไทยจึงเป็นทั้งคู่ค้าและคู่แข่ง สินค้า เกษตรไปพร้อมๆ กัน เดิมนิยามคำว่า การเกษตร หมายถึงการจัดการที่ดิน เพื่อปลูกพืช เลี้ยง สัตว์ ทำประมง และป่าไม้จากการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นสินค้า อุตสาหกรรมเกษตร มีการใช้ ปุ๋ยเคมีและนวัตกรรมต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิต จึงเกิดสภาพความท้าทาย ต่อการเกษตรไทย ในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยง โดยมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอันได้แก่

1. ที่ดินเพื่อการเกษตรลดลง เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของ สังคมเมือง การพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เช่น การขยายตัวเมือง ที่อยู่ อาศัย การอุตสาหกรรม การคมนาคม ซึ่งทั้งหมด นี้ต้องการที่ดิน เป็นเหตุให้ ที่ดินการเกษตรถูกจำกัดลงโดยปริยาย

2. ประชากรโลกเพิ่มขึ้น ซึ่งมีการคาดการณ์ว่า อาจเพิ่มขึ้นถึง 9,000 ล้านคนในปี ค.ศ. 2050 จากปัจจุบันประมาณ 7,000 ล้านคน ความต้องการอาหารจึงเพิ่มมากขึ้น และสภาพการขาด แคลนอาหารอาจเพิ่มขึ้นได้ในหลายประเทศของโลก

3. สภาพภูมิอากาศโลกมีการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของโลกสูงขึ้น ภัยธรรมชาติมีความ รุนแรง และเกิดขึ้นบ่อยจุลินทรีย์ชนิดต่างๆ เพิ่มจำนวนและมีความหลากหลายมากขึ้น เกิดโรคระบาด ในพืช สัตว์มนุษย์ โดยเฉพาะ โรคติดต่อกันจากสัตว์สู่คนเพิ่มมากขึ้นและรุนแรงยิ่งขึ้น

4. ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย เป็นเหตุให้เกษตรกรโดยเฉลี่ยอายุสูงขึ้นเป็น 54 - 56 ปีประกอบกับประชากรรุ่นใหม่ที่จะเข้าสู่ภาคเกษตรมีน้อยมาก และไม่นิยมอาชีพเกษตรกรรม จึงเป็นเหตุให้ขาดแคลนแรงงานด้านการเกษตรของประเทศ

5. ประเทศไทยมีเกษตรกร 5.8 ล้านครัวเรือน หรือประมาณ 24 ล้านคน มีที่ดินโดยเฉลี่ย ครัวเรือนละ 25.3 ไร่ และมีแนวโน้มจะมีที่ดินต่อครัวเรือนลดลง เนื่องจากมีการขยายเพิ่มครัวเรือน อย่างไรก็ตามเกษตรกร 60% ของครัวเรือน มีที่ดินที่ถือครองเป็นกรรมสิทธิ์อย่างสมบูรณ์ หมายถึง ถือครองโดย โฉนด นส 3 สปก. หรือเช่าอย่างถูกต้อง จึงเห็นได้ว่าเกษตรกร เป็นรายย่อยเป็นส่วนใหญ่

6. พื้นที่ทำการเกษตรของประเทศไทย 149 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ในเขตชลประทานเพียง 32 ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลางและภาคเหนือ ตอนล่างส่วนภาคอีสาน และภาคใต้ยังมีพื้นที่ชลประทานน้อยและเกษตรกรเพียงร้อยละ 26 เท่านั้น ที่เข้าถึงการใช้น้ำจากชลประทาน การทำการเกษตร ส่วนใหญ่จึงเป็นการทำเกษตรน้ำฝน ซึ่งทำให้เกษตรกรต้องมีความเสี่ยงต่อน้ำท่วม ฝนแล้ง จนมีคำพูดว่า เป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากหรือแล้งซ้ำซาก

7. การวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร ยังมีการวิจัยแบบแยกส่วน และเน้นการเพิ่มผลผลิตจากการจัดการและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นส่วนใหญ่ การวิจัยไม่สามารถตอบปัญหาทั้งวงจรการผลิตได้ทั้งหมด ทำให้การนำงานวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดไม่เกิดขึ้นจริงในแปลงเกษตรกร และห่วงโซ่การผลิต นอกจากนี้ งานวิจัยเชิงลึกถึงระดับเซลล์ Gene และ Molecule ยังน้อยมาก ประกอบกับการวิจัยที่เป็นการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เพื่อให้เกิดผลในการพัฒนาอย่างแท้จริงเพิ่งเกิดขึ้นไม่นานนัก การถ่ายทอดผลงานวิจัยไปถึงมือเกษตรกรก็ยังไม่เต็มที่ ทำให้เกิดปัญหาการเข้าถึงองค์ความรู้และการพัฒนาเกษตรกร

8. จากการศึกษาแรงงานภาคเกษตรไทยเมื่อปี 2546 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป เพียง 12% แต่เพิ่มขึ้นเป็น 21.5% ในปี 2561 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกช่วงอายุ ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดีของการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยคือแรงงานภาคเกษตรจะมีความรู้ที่สูงขึ้น ซึ่งหมายถึงการที่แรงงานภาคเกษตรจะได้มีการนำความรู้มาพัฒนาปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรแต่ก็ยังมีขาดช่องทางและโอกาสในการทำ

9. ความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรโดยเฉพาะพืชไร่ที่มีตลาดต่างประเทศรองรับ ส่งผลต่อรายได้และความคงอยู่ของอาชีพเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตของตัวเองได้ การปลูกพืช หรือสัตว์เลี้ยงในลักษณะเกษตรเชิงเดี่ยว (Mono crop) จึงมีปัญหาเรื่อยมา ถ้าไม่มีการเตรียมการด้านการตลาดไว้ล่วงหน้าหรือการแข่งขันในตลาดโลกมีความรุนแรง ย่อมส่งผลกระทบต่อเกษตรกรโดยตรง

10. ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัจจัยการผลิตหลายชนิด ไทยต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ตั้งแต่ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ ปุ๋ย เคมี สารเคมี การเกษตร เวชภัณฑ์พืช สัตว์ ปัจจัยเหล่านี้มีมูลค่าสูงขึ้นทุกวัน เนื่องจากความต้องการของเกษตรกรประเทศต่างๆ ที่เน้นการขยายการผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรของไทยมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะปุ๋ยเคมี เคมีภัณฑ์ และเวชภัณฑ์ ที่ต้องนำเข้าเกือบ 100%

11. ผู้บริโภคมีความรู้ ความเข้าใจ และห่วงใยสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ความต้องการอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย จึงเป็นความต้องการของตลาด ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความรู้ด้านโภชนาการ ทำให้ผู้บริโภคเริ่มคัดเลือกอาหารที่เหมาะสมตามวัยและเหตุปัจจัยเฉพาะ เช่น อาหารทารก เด็ก วัยรุ่น ผู้ป่วย วัยชรา ความหลากหลายของคุณค่าทางโภชนาการ รูปแบบอาหาร จึงถูกเปลี่ยนไปตาม

สภาพแวดล้อมของการพัฒนาและพฤติกรรมสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้การเกษตรกรรมต้องปรับตัวให้ทันกับความต้องการของผู้บริโภค เพราะการเกษตรเป็นต้นน้ำของอาหาร

12. เงื่อนไขการค้าระหว่างประเทศ เป็นเหตุสำคัญที่เกษตรกรต้องเข้าใจและพัฒนาตัวเอง นอกจากเงื่อนไขด้านสุขอนามัย ที่ทุกประเทศต้องดูแลสินค้านำเข้าประเทศ เพื่อความปลอดภัยของประชาชนของตนเองแล้ว หลายประเทศที่เป็นผู้นำเข้ารายใหญ่ยังใช้เงื่อนไขอื่น เช่น การผลิตในพื้นที่ป่า การใช้แรงงานเด็กและสตรี การใช้แรงงานต่างด้าว การเดินทางที่ต้องใช้พลังงานมากกว่าการใช้น้ำ หรือการเพิ่มคาร์บอนไดออกไซด์แก่โลก มาเป็นเงื่อนไขทางการค้าเพิ่มขึ้นด้วย กติกาเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากแนวคิดที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนต่อโลก การแข่งขันทางการค้าและนโยบายเศรษฐกิจของโลก

13. เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals) เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศของประชากรโลกเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของมวลมนุษยชาติ ทรัพยากรของโลก ตลอดจนการพัฒนา สังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน ลดช่องว่างทางสังคม ซึ่งจะทำให้โลกอยู่ด้วยกันด้วย สันติสุข ซึ่งเงื่อนไขและกติกาทั้งเรื่องนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การเกษตร นวัตกรรมและสังคมเกษตรกร ต่อเนื่องถึงสังคมเมืองและประเทศชาติ จึงเป็นเรื่องที่เกษตรกรและผู้บริหารการเกษตร ต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจัง

14. การพัฒนาของโลกสู่เทคโนโลยีใหม่ที่มีความก้าวหน้าสูง ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่างๆ ส่งผลให้การเกษตรในอนาคตต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างแน่นอน การแข่งขันในเรื่องข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ เครื่องมือ อุปกรณ์ การใช้หุ่นยนต์การควบคุมการผลิตด้วยสมองกลอัจฉริยะ (Artificial intelligence) จะเกิดขึ้น เพื่อช่วยการผลิตของเกษตรกรและผู้ประกอบการ ตลอดห่วงโซ่ อุปทาน รูปแบบการผลิตแบบเดิมอาจไม่สามารถแข่งขันได้อีกต่อไป

15. นโยบายภาครัฐ เพื่อปกป้องคุ้มครองเกษตรกรจำเป็นต้องเป็นนโยบายที่มีความต่อเนื่อง และแก้ปัญหาที่ต้นเหตุของปัญหา ไม่เป็นการแก้ปัญหา เฉพาะหน้าแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งไม่เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรเข้มแข็งและช่วยตัวเองได้อย่างยั่งยืน

รูปแบบการพัฒนาส่งเสริมศักยภาพผลิตสินค้าเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

รูปแบบการนำผลิตผลทางการเกษตรมาแปรสภาพเพื่อให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มนั้น จากลักษณะเดิมไปเป็นกระบวนการผลิตไม่ซับซ้อน ซึ่งอาจเกิดจากการแปรสภาพตามธรรมชาติให้ต่างไปจากเดิมเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งมีทั้งสินค้าเกษตรด้านที่ไม่ใช่อาหารและด้านอาหาร ด้านอาหารจะมีกระบวนการแปรรูปและถนอมอาหารเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้สินค้ามีราคาและมูลค่ามากกว่าที่เคยมี ลดปัญหาผลผลิตล้นตลาด ช่วยส่งเสริมให้เกิดอาชีพ ค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าเกษตรลดลง เพราะสินค้าเกษตรมีลักษณะที่ใหญ่และกินเนื้อที่มาก (Bulky) จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าเกษตรเป็นรายการหนึ่งที่สำคัญของต้นทุนการตลาด การแปรรูปก่อให้เกิดธุรกิจต่อเนื่อง เช่น โรงงานน้ำตาล ผลิตภัณฑ์หลักของโรงงานคือน้ำตาล ตามด้วยผลพลอยได้ ได้แก่ ขานอ้อยสามารถนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิง วัตถุดิบในการผลิตเยื่อกระดาษและไม้อัด เป็นการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าเกษตรไปสู่การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารชนิดใหม่ โดยทั่วไปจะมีรูปแบบการสร้างสินค้าให้มีมูลค่าเพิ่มดังนี้

1. การสร้างแบรนด์คือ มีตราสินค้าหรือเครื่องหมายของสินค้า ทำให้เรามีความภาคภูมิใจในสินค้าและเกิดความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาสินค้า ทำให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ และลดการเลียนแบบสินค้า ทำให้ผู้ซื้อจดจำสินค้าของเราได้ทำให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ และลดการเลียนแบบสินค้า

2. หาทางเลือกใหม่ให้กับผลิตภัณฑ์เช่น การลดภาวะโลกร้อน เป็นกระบวนการผลิตที่ช่วยลดก๊าซเรือนกระจกหรือมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในปริมาณต่ำ รวมถึงเป็นแนวทางในการเลือกซื้อสินค้าที่จะช่วยลดภาวะโลกร้อน อีกทั้งยังเป็นการเตรียมความพร้อมและตั้งรับให้กับภาคอุตสาหกรรมการผลิตในการส่งออกสินค้า ไปยังตลาดต่างประเทศที่มีมาตรการการกีดกันทางการค้า และมีแนวโน้มว่าเราอาจจะถูกกำหนดจากประเทศคู่ค้า ให้แสดงปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกบนผลิตภัณฑ์ที่จะส่งออกไปจำหน่ายมากขึ้น การใช้วัตถุดิบในกระบวนการผลิต วัตถุดิบบางประเภทสามารถก่อให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เช่น การเผาปูนขาวใน กระบวนการผลิตปูนซีเมนต์ กระบวนการผลิตมีการใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพสูง เช่น การผลิตภัณฑ์น้ำมันปาล์มโอเลอิน ชนิดบรรจุขวดและชนิดถุงเติม เป็นต้น

3. บรรจุภัณฑ์สร้างสรรค์คือ บรรจุภัณฑ์ที่มีการออกแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีและแนวคิดสร้างสรรค์ ให้ประโยชน์ต่อการใช้งาน ให้ความรู้สึกถึงอารมณ์ผู้บริโภค เช่นบรรจุภัณฑ์ ชานอ้อยเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยนำกากชานอ้อยที่เหลือใช้ในโรงงานผลิตน้ำตาลมาพัฒนาเป็นบรรจุภัณฑ์สำหรับ อาหารเพื่อทดแทนบรรจุภัณฑ์แบบเดิมที่ใช้โฟม

สินค้าเกษตรมีพื้นฐานจากด้านการผลิต การตลาดและหลักทางเศรษฐศาสตร์เพื่อให้สามารถเห็นช่องทางการเพิ่มมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตร การสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มของสินค้าทางการเกษตร (ทั้งจากผลิตผลเดิมและผลิตภัณฑ์ใหม่) การตรวจสอบและกำหนดมาตรฐานสินค้า ตั้งแต่กรรมวิธี การผลิต การแปรรูป การเก็บรักษา การส่งมอบ ทั้งนี้รวมถึงผลิตผลพลอยได้ระหว่างการผลิตโดยเน้นรูปแบบการผลิต ได้แก่

1. การผลิตของสินค้าเกษตรนอกฤดูกาล (มีต่อเนื่องตลอดทั้งปี) เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิตนอกฤดูกาล

2. การผลิตสินค้าเกษตรตรงกับความต้องการเฉพาะตลาดหรือกลุ่มผู้บริโภค

3. การให้ผลิตผลทางการเกษตรที่ยั่งยืนที่ให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันผู้ผลิต สามารถได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม

4. การจัดการในการเพาะปลูกที่ดีและเหมาะสม หมายถึง ลดการใช้สารเคมี และหันมาใช้วิธีธรรมชาติ ตามแนวทางของเกษตรอินทรีย์มากขึ้น เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพปุ๋ยพืชสด หรือน้ำหมักชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีหรือการใช้สมุนไพรในการกำจัดศัตรูพืชสิ่งต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติยังคงอุดมสมบูรณ์ตามเดิม เมื่อดินดี น้ำดี ผลผลิตก็มีคุณภาพ ลดการพึ่งพาสารเคมี ซึ่งช่วยลดต้นทุนการผลิตไปได้มาก ที่สำคัญที่สุดเมื่อการจัดการเกษตร ของเราปลอดสารเคมีในทุกกระบวนการ ผลผลิตของเราก็จะผ่านการรับรองมาตรฐานการผลิต หรือ GAP ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคมั่นใจในคุณภาพสินค้า สินค้าเป็นที่ต้องการในตลาด และราคาจำหน่ายก็ดีขึ้นตามไปด้วย มาตรฐาน GAP เพิ่มเติมว่า “สำหรับมาตรฐานการผลิตที่เหมาะสม หรือ GAP นั้น จะครอบคลุมในทุกๆ กระบวนการผลิต สินค้าเกษตรตั้งแต่การเริ่มเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว และหลังการเก็บเกี่ยว จนถึงมือผู้บริโภค ดังนั้นหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตได้แล้ว เกษตรจะต้องมีการจัดการเพื่อรักษาคุณภาพของผลผลิตให้สมบูรณ์ที่สุดจนกว่าจะขนส่งถึงมือผู้บริโภค

ซึ่งจะต้องเป็นไปตามวิถีธรรมชาติหรือหากจำเป็นต้องใช้สารเคมีก็ควรใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามที่มาตรฐานกำหนด นอกจากนี้สินค้าเกษตรทุกชั้นจะต้องสามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ถึงที่มาที่ไปตั้งแต่เริ่มการเพาะปลูกจนถึงสิ้นสุดกระบวนการขนส่งได้ อาทิ แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ วันที่เริ่มปลูกวันที่ใส่ปุ๋ย วันที่เก็บเกี่ยว เป็นต้น

5. เสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการตลาดและการกระจายผลผลิตไปสู่ตลาดและเตรียมความพร้อมเพื่อแสวงโอกาสจากการค้าเสรีโดย

5.1 ขยายช่องทางการตลาดรองรับสินค้าเกษตรที่ได้มาตรฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น ตลาดในท้องถิ่น สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรและผู้ประกอบการ โดยลดภาระค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองมาตรฐาน ทางภาษี

5.2 พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าและการจัดการด้านโลจิสติกส์เกษตร

5.3 ปรับปรุงตลาดสินค้าเกษตรทุกระดับให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเพิ่มมูลค่าและลดต้นทุนการผลิตอย่างเพียงพอ ให้สามารถสร้างกลไกเชื่อมโยงระหว่างตลาดท้องถิ่น ตลาดกลางสินค้าเกษตรในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ และตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าให้มีขีดความสามารถในการกระจายผลผลิตไปยังผู้บริโภคได้อย่างกว้างขวาง

5.4 กระจายตลาดสินค้าส่งออกไทยที่มีศักยภาพสูงให้กว้างขวางเพื่อลดผลกระทบจากการพึ่งพิงตลาดหลัก โดยส่งเสริมภาคเอกชนในการขยายสู่ทางการตลาดของสินค้าไทยร่วมกับกลุ่มเศรษฐกิจและประเทศต่างๆ ทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคีการผนึกพลังร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐในต่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้าของตนเองที่เน้นคุณภาพและมาตรฐาน มีการวางระบบการขายและกระจายสินค้าอย่างครบวงจร พร้อมทั้งใช้มาตรการส่งเสริมการตลาดในรูปแบบต่างๆ เช่น การซื้อขายแบบให้สินเชื่อและการค้าต่างตอบแทน

5.5 พัฒนาสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยการทำการศึกษาความต้องการและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของลูกค้าอย่างเป็นระบบ เพราะปัจจุบันวิถีชีวิต (Lifestyle) ของผู้บริโภคเปลี่ยนไปมาก สินค้าเกษตรบางชนิดที่เคยได้รับความนิยมอาจไม่เหมาะกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่หากไม่มีการพัฒนาสินค้า หรือปรับตัวตามความต้องการของลูกค้า ผลไม่อย่างทุเรียนที่ว่ากันว่าเป็นราชาแห่งผลไม้ก็ดูจะไปกันไม่ค่อยได้กับกระแสอาหารเพื่อสุขภาพและการควบคุมน้ำหนักที่กำลังมาแรงรวมทั้งขนาดครอบครัวที่เล็กลง การใช้ชีวิตในห้องแอร์เกือบตลอดเวลาของคนชั้นกลาง เหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการขยายตลาดทุเรียนทั้งในและต่างประเทศ เพราะกลิ่นที่ฉุนหากับประทานในห้องแอร์ ขณะที่ผลไม้อย่าง ส้ม มะม่วงหรือฝรั่ง ที่ขนาดเหมาะสมต่อการบริโภคคนเดียว ดูจะเป็นผลไม้ที่มีอนาคตที่ดีกว่าทำการตลาดได้ง่ายกว่า เกษตรกรเองก็ต้องหันมาเลือกพันธุ์ผลไม้ที่สอดคล้องกับชีวิตคนเมืองที่เป็นตลาดใหญ่ของสินค้า เช่น มะละกอหรือแตงโมพันธุ์ที่ผลมีขนาดใหญ่ ก็ต้องมุ่งไปทำการตลาดขายเข้าร้านอาหารหรืออุตสาหกรรมอาหาร หากจะขายปลีกให้กับลูกค้าทั่วไป มะละกอ พันธุ์ที่ผลมีขนาดเล็กอย่างมะละกอฮาวายและแตงโมพันธุ์ที่มีผลเล็กดูจะมีโอกาสทางการตลาดมากกว่า

5.6 ส่งเสริมการใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในการจัดหาและเป็นช่องทางการตลาดในการกระจายสินค้า โดยให้ความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่ผู้ประกอบการและผู้บริโภค เตรียมความ

พร้อมในการพัฒนาพาณิชย์ อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งด้านบุคลากรระบบโครงสร้างพื้นฐาน ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติและสนับสนุนกลไกที่จำเป็นต่อการสร้างหลักประกันและความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ประกอบการและผู้บริโภค รวมทั้งส่งเสริมให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้ามามีบทบาทในการใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ตลอดจนร่วมมือกับกลุ่มประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในการผลักดันพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ระหว่างประเทศ

5.7 พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยความร่วมมือภาครัฐและเอกชน ให้สามารถให้บริการข้อมูลแก่ กลไกที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมการเชื่อมโยงระบบข้อมูลระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในระดับจังหวัด เพื่อให้สามารถบริการข้อมูลด้านการค้า การตลาด และการลงทุน แก่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน นำไปสู่การส่งเสริม การค้าและการลงทุนได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่

สรุป

ถึงแม้ว่าผู้ประกอบการในธุรกิจเกษตรจะมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ประกอบการในธุรกิจอื่น แต่การสนับสนุนผู้ประกอบการในธุรกิจเกษตร เป็นการพัฒนาพื้นฐานของอุตสาหกรรมเกษตรซึ่งเป็น อุตสาหกรรมต้นน้ำให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำวัตถุดิบทางการเกษตร ไปเชื่อมโยงและ ต่อยอดสู่อุตสาหกรรมอื่นๆ ซึ่งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่ง จากสถานการณ์ของสินค้าการเกษตรในภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทยในปัจจุบันที่ภาคอุตสาหกรรมเกษตรมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่สินค้าการเกษตรที่ประเทศไทยส่งออกกลับเป็นสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มไม่มากนัก อีกทั้งเกษตรกรส่วนมากเป็นผู้สูงอายุซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น รวมไปถึงผู้ประกอบการเกษตรที่เข้าสู่ระบบธุรกิจ หรือก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการ SME ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างครบวงจร ยังมีจำนวนไม่มากเท่าที่ควร เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มอุตสาหกรรมเกษตรของไทยที่เริ่มถดถอยลง และจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ ต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานอย่างเร่งด่วน

บทที่ 4

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร

จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่มีส่วนได้เสียกับเรื่องแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน ซึ่งได้มีข้อคิดเห็นเป็นแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตรออกมา ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากบทสัมภาษณ์ โดยสรุปออกมาแนวทางได้ดังนี้

การวิเคราะห์ผลการวิจัย

1. ต้องมีศูนย์ข้อมูลการเกษตรที่มีความพร้อม โดยมีการรวบรวมข้อมูลเป็น Big Data ภาคเกษตรและพัฒนาให้เป็น Platform เปิด ที่สามารถปรับปรุงได้ทันเวลา ทันเหตุการณ์สามารถใช้ได้ในระดับโทรศัพท์มือถือเพื่อให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์จริง ซึ่งต้องเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้มีองค์ความรู้พื้นฐาน ตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) ในการผลิตสินค้าเกษตร จนถึงการตลาด ทั้งนี้ควรมีหน่วยงานหรือองค์กรอิสระหรือภาควิชาการ เป็นผู้รับผิดชอบ เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมมือกับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ร่วมจัดทำเป็นข้อมูลกลางของประเทศ

2. ให้มีการประกาศเขตเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้าตามหลักวิชาการตามสภาพความต้องการชนิดของดิน น้ำ อากาศ อุณหภูมิฤดูกาล แสงแดดของพืช สัตว์ประมง แต่ละชนิด เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถร่วมมือกันพัฒนาสินค้าเกษตรในแต่ละพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Zoning by Agrimap) ทั้งนี้อาจใช้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการ ร่วมกับ กระทรวงมหาดไทย โดยผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด เป็นการบริหารจัดการจากพื้นที่จริง มีข้อมูล และปัญหาจริง ผู้สนับสนุน และแก้ปัญหา อยู่ในพื้นที่เดียวกับเกษตรกร และผู้ประกอบการอย่างแท้จริง

3. ให้มีศูนย์วิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร กระจายตามภูมิภาคต่างๆ ในพื้นที่เพื่อสร้างเกษตรกร นักส่งเสริม และผู้ประกอบการที่มีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญเฉพาะสินค้า ตามประกาศเขตเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า (Zoning) และให้มีการวิจัยพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาโครงสร้าง ปัญหาสังคม รวมถึงการสร้างเครือข่ายนักวิจัย ระหว่างมหาวิทยาลัย ในภูมิภาคกับมหาวิทยาลัยวิจัยหลักของประเทศ ทำให้เกิดการวิจัยเชิงลึกและสร้างนวัตกรรม หรือทิศทางการพัฒนาในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อได้งานวิจัยหรือนวัตกรรมเกิดขึ้นแล้วต้องมีการถ่ายทอดต่อผู้ที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ในส่วนนี้จะเป็นการสร้างคนภาคเกษตรทุกระดับ ทุกช่วงอายุ ตั้งแต่เกษตรกร ผู้ประกอบการ นักส่งเสริม นักการตลาด และที่สำคัญจะมีนักวิจัยที่มีความรู้ความสามารถสูงเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเชิงลึกถึงระดับ เซลล์ โมเลกุล สามารถหาชีวผลิตภัณฑ์ ที่จะลดปัญหาการติดยาของเชื้อโรคต่างๆ การลดการใช้ยา และสารเคมี การทำเกษตร

หมุนเวียน การจัดการขยะ และการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของมวลมนุษยชาติ โดยอาจกำหนดเป็นมาตรฐานของประเทศได้ในอนาคต องค์ความรู้เหล่านี้ต้องมีหน่วยงานกลางรวบรวม ปรับปรุง และเผยแพร่ให้ทันเหตุการณ์ตลอดเวลา โดยถูกนำเข้าสู่ศูนย์เพื่อจัดชั้นข้อมูลที่เผยแพร่ทั่วไป แก่เกษตรกร ข้อมูลจำเพาะที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และข้อมูลเพื่อความมั่นคงซึ่งควรให้กระทรวง การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นเจ้าภาพร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงอุตสาหกรรมดำเนินการโดยเร็ว

4. ให้มีการมอบอำนาจการบริหารจัดการสินค้าเกษตรในแต่ละจังหวัดโดยผู้ว่าราชการ จังหวัดทุกจังหวัดดำเนินการได้อิสระ และเชื่อมโยงกับคณะกรรมการบริหารสินค้าเกษตรในส่วนกลาง โดยทุกจังหวัดต้องทราบพื้นที่เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทำประมงแต่ละชนิดของตนเอง รู้จำนวนเกษตรกร รู้ว่าผลผลิตจะปลูกที่ไหน จำนวนเท่าไร ผลผลิตจะออกเมื่อไร ขายให้กับใคร บริโภคในจังหวัด หรือ ส่งออกนอกจังหวัด หรือผลิตแล้วส่งโรงงานแปรรูป หรือส่งออก ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถรวบรวมได้ จากการจัด Zoning สินค้าเกษตรของแต่ละจังหวัด แล้วให้แต่ละจังหวัดจัดทำปฏิทินผลผลิตสินค้า เกษตรของจังหวัด (Provincial Crop Calendar) โดยแต่ละจังหวัดมีคณะกรรมการบริหารสินค้า เกษตร ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งขึ้นจากหน่วยงานในจังหวัด ทั้งเกษตร สาธารณสุข พาณิชย อุตสาหกรรม เกษตรกร ผู้ประกอบการ หอการค้า สภาอุตสาหกรรม ฯลฯ จะทำให้ทุกจังหวัดทราบว่า จังหวัดของตนเองมีสินค้าเกษตรที่สำคัญคืออะไร มีความเหมาะสมที่จะปลูกในพื้นที่นั้นๆ หรือไม่ มี จำนวนผลผลิตพอแก่การบริโภคในจังหวัดหรือไม่ หากไม่พอจะนำเข้าจากที่ใด หากเหลือส่งออกไปที่ ไດ แปรรูปได้หรือไม่ มีองค์ความรู้เพียงพอในการเพิ่มมูลค่า สร้างคุณค่าได้อย่างไร เมื่อรู้ว่าเกษตรกร จะเริ่มปลูกเดือนไหน เก็บเกี่ยวเมื่อไร ฝ่ายสนับสนุนในจังหวัดเตรียมการอย่างไร เช่น หาแหล่งน้ำ สนับสนุน เตรียมหาปัจจัยการผลิต เตรียมแผนป้องกันโรคระบาด เตรียมอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร แนะนำมาตรฐานสินค้าที่ตลาดต้องการ เตือนภัยล่วงหน้ากรณีอาจมีภัยธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งผู้ว่า ราชการจังหวัดสามารถบริหารจัดการได้ทั้งเกษตรกร ผลผลิต ผลิตภัณฑ์ การตลาด ได้ตลอดห่วงโซ่ การผลิตและความต้องการ (Supply + Demand Chain) เพราะทุกจังหวัดมีเจ้าหน้าที่จากกระทรวง ต่างๆ อยู่เกือบทุกกระทรวง (มีผู้แทนภาคเอกชน ทั้งสภาหอการค้า สภาอุตสาหกรรม สภาเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร มหาวิทยาลัย) การมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัด บริหารจัดการสินค้าเกษตร ในพื้นที่ โดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มสินค้าในส่วนกลางเป็นผู้สนับสนุน โดยใช้เครื่องมือปฏิทิน สินค้าเกษตร (Crop Calendar) จะเป็นการบูรณาการทุกภาคส่วนให้มีแผนการผลิต แผนการตลาด แผนการพัฒนาสินค้าที่มีความชัดเจน ทั้งนี้ข้อมูลการจัดการปฏิทินการผลิตสินค้าเกษตร (Crop Calendar) ในส่วนกลางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ควรเป็นผู้ ประสานงานและรวบรวมทำแผนของประเทศ หากสามารถดำเนินการได้ เราจะมีข้อมูลเป็น Big Data ของประเทศ ด้านการผลิต บริหารจัดการสินค้าเกษตรและอาหาร ซึ่งจะสามารถตอบโจทย์ ความ มั่นคงอาหาร คุณภาพ ความปลอดภัย อาหารศึกษา ความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความ ยั่งยืนของทรัพยากรและยังสามารถตอบสนองด้านเศรษฐกิจ การส่งออก และการท่องเที่ยว รวมถึง การเตรียมรับมือภาวะภัยพิบัติหรือภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นได้ด้วย

5. เกษตรกรต้องทราบว่าพื้นที่ดินที่จะทำการเกษตรของตนเอง ตั้งแต่เดือนมกราคมถึง ธันวาคมจะใช้พื้นที่ตรงไหน จำนวนเท่าไร ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ทำประมงอะไร ต้องทำการวางแผนจัด

ปฏิทินสินค้าเกษตรของตนเอง (Farming Crop Calendar) โดยประเมินผลการดำเนินการในปีที่ผ่านมา จาก บัญชีฟาร์มและบัญชีครัวเรือนเพื่อหาข้อบกพร่องของการจัดการฟาร์ม ผลกำไร ขาดทุน ที่ผ่านมา หนี้สินและเงินที่จะลงทุนในปี นี้ จะมีกิจกรรมอะไรบ้าง ใช้เงินเท่าไร จะเริ่มปลูกเมื่อไร หาเงินมาจากไหน ผลผลิตจะออกเมื่อไร ต้องใช้ปัจจัยการผลิตอะไรบ้าง หาได้จากที่ไหนตรวจสอบตัวเองว่ามีความรู้พอที่จะทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ให้ได้ผลดีกว่าปีที่ผ่านมาหรือไม่ มีนักส่งเสริมจากส่วนราชการ อาจารย์มหาวิทยาลัยหรือผู้รู้ ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านให้คำแนะนำได้หรือไม่ เครื่องมือเครื่องจักรกลจะหาได้จากที่ไหน มีอยู่แล้วหรือต้องเช่า หรือยืมจากใคร เมื่อพร้อมแล้วลงมือปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ตามแผนปฏิทินที่วางไว้และคาดการณ์ผลผลิตว่าจะออกเมื่อไร จำนวนเท่าไร จะขายใคร ราคาเท่าไรคาดว่าจะกำไร/ขาดทุน หรือไม่ ซึ่งโดยหลักแล้วเกษตรกรจะรู้ว่าผู้ซื้อเป็นใคร ซึ่งควรเปลี่ยนแนวคิดให้เตรียมการเรื่องตลาดก่อน รวมถึงราคาที่จะขายแล้วกลับไปตั้งต้นทำแผนการผลิตและปฏิทินสินค้าเกษตรของฟาร์ม นั่นคือการใช้ตลาดนำการผลิต ทุกกิจกรรมต้องบันทึกไว้เพื่อเป็นบทเรียน และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ เกษตรกรต้องมีความรอบรู้อาจจะขายสินค้าหรือผลิตสินค้าเพื่อบริโภคเองเท่าไร ขายให้ในชุมชน หรือขายให้ใคร ถ้าขายแยกรายเดี่ยว อาจไม่ได้ราคา เพราะผลผลิตสินค้าชนิดเดียวกันมักออกสู่ตลาดพร้อมกัน และผลผลิตสินค้าเกษตรมักมีอายุสั้น ถ้าเก็บเกี่ยวไม่ได้ตามเวลาที่เหมาะสมหรือส่งขายไม่ทัน สินค้าชุดนั้นอาจเสียหาย หรือขายได้ราคาต่ำ เกษตรกรจึงจำเป็นต้องรวมกลุ่ม หรือจับกลุ่มเป็นสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน หรือบริษัทชุมชน เพื่อให้สามารถมีกำลังต่อรองในการซื้อหาปัจจัยการผลิต ใช้เครื่องจักรกล ควบคุมคุณภาพสินค้า และขายได้ในราคาที่เหมาะสมอย่างไรก็ตามในช่วง 10 ปี ต่อจากนี้ไปเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อย่างรวดเร็ว ประกอบกับปัญหาความท้าทายต่างๆ สูงและรุนแรงมาก เกษตรกรต้องปรับตัวด้วยการช่วยตัวเอง ติดตามพัฒนาตัวเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ต้องประสานงานกับนักส่งเสริม และนักวิชาการอย่างใกล้ชิด ต้องรู้จักการใช้เทคโนโลยีต่างๆ การรวมกลุ่มของเกษตรกร จึงเป็นทางออกที่สำคัญที่สุดในอนาคตอันใกล้นี้ ทั้งนี้ เพราะการตลาดอาจเปลี่ยนแปลงไปจนไม่มีคนกลางเหมือนเดิม เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกร สามารถใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ สร้าง Brand ของตนเอง และขายเองผ่านระบบเทคโนโลยีได้ หรือใช้ระบบเทคโนโลยีเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการทำธุรกิจร่วมกัน เข้าสู่ระบบ Sharing economy เพื่อช่วยเหลือกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรต้องไม่หวังพึ่งส่วนราชการให้ช่วยเหลือทุกเรื่องเหมือนเดิม เพราะการช่วยเหลือนั้นๆ จะเป็นเพียงการแก้ไขเฉพาะหน้า ไม่สามารถทำให้เกษตรกรมีความเข้มแข็งในระยะยาวได้ จึงต้องยึดแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร พระราชทานไว้กับปวงชนชาวไทยและชาวโลก ในการวางแผนดำเนินชีวิตของตนเอง โดยผนวกแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่แบบทฤษฎีใหม่ ก็จะทำให้เกษตรกรสามารถพัฒนาตนเองให้อยู่รอด (Survive) พอเพียง (Sufficient) และยั่งยืน (Sustain) ได้ในอนาคต

6. นักส่งเสริม ส่วนราชการ มหาวิทยาลัย มีบทบาทที่สำคัญอย่างมากในช่วง 10 ปีของการเปลี่ยนถ่ายภาคการเกษตรปัจจุบันเข้าสู่ความเป็น Digital Agriculture หรือ Precision Agriculture ซึ่งต้องมีการติดตามศึกษาค้นคว้าและพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ ให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ควบคุมต้นทุนอย่างมีเหตุผล สินค้ามีคุณภาพปลอดภัย ได้มาตรฐาน ตลาดยอมรับได้ สร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ที่คุ้มค่าแก่เกษตรกรและประเทศชาติ นักส่งเสริมจึงต้อง

ชวนขยายหาความรู้ทางด้านเทคโนโลยี และการจัดการต่างๆ เพื่อไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรแต่ขณะเดียวกันต้องเป็นผู้ดูแล กำกับ และรับรองมาตรฐาน คุณภาพ ความปลอดภัยของสินค้าด้วย บทบาทในอดีตของนักส่งเสริมหรือส่วนราชการที่ควบคุมกฎหมายต่างๆ ทั้งพืช ปศุสัตว์ ประมง อาหาร อุตสาหกรรม จึงต้องเปลี่ยนแปลงจากการควบคุม เป็นกำกับดูแลและส่งเสริม ซึ่งทุกภาคส่วนต้องปรับบทบาทและทัศนคติของตนเอง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและยั่งยืน ทั้งนี้เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้บทบาทการควบคุมตามกฎหมาย จนกระทั่งองค์ความรู้ ตลอดจนเทคโนโลยีต่างๆ ตามไม่ทันภาคเอกชน นักส่งเสริมหรือเจ้าหน้าที่รัฐ จึงต้องร่วมมือกับภาคการศึกษาในการตั้งโจทย์ให้เกิดการวิจัยและพัฒนาทั้งเทคนิควิชาการ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรกล ชุดตรวจสอบต่างๆ ทดลองในห้องปฏิบัติการ แล้วนำไปพัฒนาให้ถ่ายทอดการใช้งานของเกษตรกร แล้วจึงส่งต่อถ่ายทอดให้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการนำไปใช้ได้จริง

7. ผู้ประกอบการ เอกชน อุตสาหกรรม เป็นช่วงกลางของห่วงโซ่การผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร กลุ่มนี้จะเป็นผู้รู้ความต้องการของตลาดคุณภาพ กำลังซื้อ ชนิดสินค้า รูปแบบบรรจุภัณฑ์ รวมถึงราคาและผู้ซื้อจะสามารถจ่ายให้ได้ กลุ่มนี้จึงต้องการองค์ความรู้และเทคโนโลยี รวมถึงนวัตกรรมต่างๆ อย่างมาก เพื่อผลิตสินค้าที่ผู้บริโภคภายในประเทศ และต่างประเทศต้องการตามมาตรฐานและเงื่อนไขต่างๆ กลุ่มนี้ คือกลุ่มที่ต้องการวัตถุดิบที่มีคุณภาพจากเกษตรกร และมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้ให้อาชีพเกษตรกรอยู่ได้ จึงต้องปรับแนวคิดจากการมองเกษตรกรเป็นเพียงแรงงานเกษตร มาเป็นผู้ร่วมธุรกิจ (Partner) ซึ่งจะทำให้สมความประสงค์ของทั้งสองฝ่าย ด้วยการให้ความรู้ สนับสนุน วิชาการ อุปกรณ์ เครื่องจักร เครื่องมือ รวมถึงให้ราคาซื้อสินค้าที่เหมาะสม (Reasonable Price) ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถหาต้นทุนที่เหมาะสมได้ (Reasonable Cost) หรืออาจให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการลงทุนด้วย ก็จะทำให้ธุรกิจเกษตรมีความยั่งยืนได้ตลอดไป

8. ผู้บริโภค ทุกวันนี้ผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจ และดูแลเรื่องสุขภาพมากขึ้น ให้ความสำคัญกับอาหารที่บริโภคมากขึ้น ทั้งในเรื่องโภชนาการตามวัย ความปลอดภัยจากเชื้อจุลินทรีย์ และสารเคมี รวมถึงยาปฏิชีวนะต่างๆ อย่างไรก็ตามบทบาทของผู้บริโภคในประเทศไทย ในการกำหนดคุณภาพอาหารยังน้อยมาก โดยให้ความไว้วางใจกับส่วนราชการที่มีหน้าที่ดูแลการผลิตสินค้า และสุขภาพเป็นหลัก ดังนั้น ส่วนราชการต่างๆ สถาบันการศึกษา ควรมีการให้ความรู้แก่ประชาชน ผู้บริโภค ตั้งแต่ระดับโรงเรียนอนุบาลจนถึงอุดมศึกษา เพื่อให้ประชาชนมีการตื่นตัว ช่วยกันดูแลสุขภาพ และเป็นการบอกให้เกษตรกรและผู้ประกอบการต่างๆ ได้คำนึงถึงการผลิตสินค้าเกษตร ที่มีคุณภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการ มีความปลอดภัย เหมาะสมแก่ผู้บริโภค ตามวัย และสถานภาพสุขภาพของแต่ละคน นั่นคือ ผู้บริโภค และพฤติกรรมผู้บริโภค จะเป็นตัวกำหนดคุณภาพสินค้าและรูปแบบการตลาด ซึ่งทุกภาคส่วนในห่วงโซ่การผลิตต้องปรับตัวและผลิตให้ได้นั่นเอง

9. ด้านนโยบาย การสนับสนุนเกษตรกรและธุรกิจการเกษตร ต้องเป็นนโยบายที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งของเกษตรกร ผู้ประกอบการรวมถึงอุตสาหกรรมเกษตรอย่างยั่งยืน ไม่บิดเบือนกลไกตลาด หรือทำให้ภาคส่วนใดเกิดการอ่อนแอ โดยเฉพาะเกษตรกร หรือหากต้องใช้นโยบายแก้ปัญหาระยะสั้นก็ต้องมีมาตรการที่สร้างความเข้มแข็งมารองรับ ทั้งนี้ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้พลังงานเพิ่มขึ้น หรือสิ่งแวดล้อมสูญเสียความสมดุล หรือทำลายตลาดในระยะยาว เป็นต้น ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

9.1 ด้านที่ดินทำกิน ประเทศไทยได้มีการจัดการที่ดินทำกินเพื่อการเกษตร โดยใช้กฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม การจัดรูปที่ดิน ป่าชุมชน ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติ ผังเมือง ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถรักษาพื้นที่ป่า รักษาต้นน้ำ คุ่มครองพื้นที่ การเกษตรให้มีความคงอยู่อย่างถาวร สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นคือการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร ยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย และมีผู้เข้าครอบครองโดยมิได้เป็นเกษตรกร ขณะเดียวกันการบุกรุกป่า ก็มีอย่างต่อเนื่อง หากเจ้าหน้าที่และประชาชนให้ความสำคัญและช่วยกันดูแลอนุรักษ์พื้นที่อย่างจริงจัง การบุกรุกป่าก็ควรลดน้อยลงหรือควรหมดไป หากมีความจำเป็นที่จะต้องให้มีการใช้พื้นที่ป่า เพื่อทำการเกษตรก็ควรเลือกการเกษตรที่ไม่ทำลายป่าและมีมาตรการให้ผู้ใช่ประโยชน์จากป่า ต้องปลูกป่าเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะพื้นที่ของประเทศไทย 320 ล้านไร่ เป็นที่ดินที่ทำการเกษตรแล้ว 149 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ป่า 112 ล้านไร่ ที่เหลือเป็นพื้นที่อยู่อาศัย เมือง อุตสาหกรรม ฯลฯ ดังนั้น พื้นที่ 46% ของประเทศไทยใช้ในกิจการด้านการเกษตร โดยแบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าว 58 ล้านไร่ ปลูกมันสำปะหลัง 8 ล้านไร่ ปลูกอ้อย 11 ล้านไร่ ปาล์มน้ำมัน 5 ล้านไร่ ยางพารา 19 ล้านไร่ ข้าวโพด 8 ล้านไร่ สวนผลไม้ 11 ล้านไร่ ที่เหลือเป็นพืชอื่นๆ ปศุสัตว์ ประมง ซึ่งจะเห็นได้ว่า พื้นที่เกษตรของประเทศไทยถูกปลูกพืชไร่เป็นพืชเดี่ยวมากกว่า 70% สิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นปัญหามาตลอด ก็คือ ผลผลิตของสินค้าเหล่านี้จะออกพร้อมกัน หรือใกล้เคียงกัน ย่อมส่งผลกระทบต่อราคา และผู้ประกอบการที่จะต้องจัดการกับผลผลิตเหล่านั้น ในช่วงเวลาจำกัดที่ถูกกำหนดด้วยปริมาณ และคุณภาพของผลผลิตเป็นเหตุให้ราคาสินค้าเหล่านี้ผันผวนไปตามกลไกของตลาด ซึ่งส่งผลกระทบต่อเกษตรกร และผลของการใช้ที่ดินในการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุให้พื้นที่ดินเกิดความเสื่อมโทรม ต้องมีการใช้ปุ๋ยเพิ่มเติมธาตุอาหารในดิน และเมื่อใช้ปุ๋ยเคมีอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างของดินก็จะเสียไป ต่อมาจะปลูกพืชชนิดเดิมก็ให้ผลผลิตน้อยลง ยิ่งกว่านั้น ด้วยการเตรียมพื้นที่ปลูกพืชไร่ต้องมีการปรับพื้นที่ให้ราบ และตัดต้นไม้ขนาดใหญ่ เพื่อความสะดวกในการจัดการแปลงเพาะปลูก พืชเหล่านี้อายุสั้น และให้ความชุ่มชื้นกับดินไม่มาก เช่นเดียวกับพืชสวน หรือไม้ผล หรือไม้ป่า จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มีผู้อ้างว่าการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเช่นนี้ ทำให้ลดพื้นที่ป่าลง และเป็นสาเหตุของโลกร้อนขึ้นด้วย

นโยบายด้านที่ดินเพื่อการเกษตร จึงต้องทำให้พื้นที่ทำการเกษตรไม่ลดลง และมีสีเขียวตลอดปี เร่งรัดการปฏิรูปที่ดินจัดพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยมีเงื่อนไขให้มีการปลูกไม้ยืนต้น หรือไม้ผลหรือไม้ป่าในพื้นที่เกษตรกรรม อาจเป็น 10 - 20% หรือตามสัดส่วนที่เหมาะสม โดยอาจนำหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ จะทำให้พื้นที่เกษตรกรรมมีความชุ่มชื้นเพิ่มขึ้น และเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน และหากมีความจำเป็นต้องดูแลป่าไม้ให้เกิดการบุกรุก ก็อาจมีนโยบายให้คนอยู่กับป่าได้ภายใต้กิจกรรมเฉพาะ อาจเป็นฤดูกาลหรือทำกิจกรรมที่เสริมการอนุรักษ์ป่า โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลป่า จะมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของทรัพยากรป่าไม้ รวมถึงยังมีรายได้จากการดูแลป่าไปพร้อมกัน

9.2 ด้านแหล่งน้ำ ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และตะวันตกเฉียงใต้ ถือว่าอยู่ในเขตรมรสุม จึงมีปริมาณน้ำฝนตกในประเทศถึงปีละ 700,000 - 800,000 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่มีแหล่งเก็บกักน้ำชลประทานได้เพียง 80,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่วนที่เหลืออยู่ตามแหล่งน้ำธรรมชาติ 200,000 - 250,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ลงสู่ใต้ดิน 120,000 -

150,000 ล้านลูกบาศก์เมตร ที่เหลือไหลลงทะเลและระเหยไปในอากาศเรามีพื้นที่ชลประทานเพียง 32 ล้านไร่ และมีงบประมาณขยายเพียงปีละ 100,000 – 200,000 ไร่ เท่านั้น เคยมีการสำรวจและวางแผนที่จะขยายพื้นที่ชลประทานให้ไปถึง 60 ล้านไร่ แต่ด้วยเหตุผลด้านการอนุรักษ์ การเวนคืนที่ดิน งบประมาณ ฯลฯ จึงยังไม่สามารถดำเนินการได้ ทำให้การเกษตรของประเทศ เป็นเกษตรที่พึ่งพาฝนเป็นส่วนใหญ่ และด้วยภาวะการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลก จึงประสบปัญหาน้ำท่วมเมื่อฝนตกมากไม่มีที่เก็บน้ำ น้ำแล้งเมื่อไม่มีฝน อยู่ตลอดเวลา และมีแนวโน้มจะบ่อยขึ้นประกอบกับผู้ใช้ น้ำของไทยใช้น้ำฟรีมาโดยตลอด จึงยังไม่เห็นความสำคัญของน้ำมากนัก

นโยบายในด้านน้ำ จึงควรมีความชัดเจนในการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ ทั้งน้ำอุปโภค บริโภค น้ำเพื่อการรักษาระบบนิเวศน์ น้ำเพื่ออุตสาหกรรมและน้ำเพื่อเกษตรกรรม โดยมีศูนย์รวมการบริหารจัดการที่หน่วยเดียว และสามารถสื่อสารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการไปในแนวทางเดียวกันทั้งระบบอย่างมีประสิทธิภาพได้ ในส่วนโครงสร้างพื้นฐานเนื่องจากไม่สามารถสร้างเขื่อนรับน้ำ หรือสร้างฝายขนาดใหญ่ได้อีก จะสามารถปรับขยายคลองส่งน้ำชลประทานให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ลึกขึ้น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งสำรองน้ำหรือจัดส่งน้ำแทรกกระจายออกไปในพื้นที่ต่างๆ ได้หรือไม่ ทั้งนี้นอกจากจะใช้เป็นแหล่งเก็บสำรองน้ำแล้ว อาจใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าด้วย ซึ่งอาจต้องมีการศึกษาสำรวจพื้นที่จริงและดูความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมด้วย ยิ่งกว่านั้นนโยบายในการแยกน้ำดีและน้ำเสีย จากชุมชนเพื่อการบำบัดก่อนนำน้ำกลับมาใช้ใหม่ เช่นเดียวกับกฎหมายโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนการเก็บค่าน้ำจากผู้ใช้ น้ำ ควรต้องศึกษาให้เหมาะสมภายใต้ข้อมูลที่ เป็นจริง และสุขภาพอนามัยของประชาชนในอนาคต การนำน้ำใต้ดินมาใช้เพื่อการเกษตรก็ควรต้องมีการศึกษาผลกระทบรอบด้านด้วย เนื่องจากการดึงน้ำจากใต้ดินมาใช้ อาจส่งผลกระทบต่อโครงสร้างดินในแต่ละพื้นที่

9.3 ด้านปัจจัยการผลิต กระแสของการบริโภคอาหารปลอดภัย มีโภชนาการที่ดีสมตามวัยและความจำเป็นของสุขภาพ มีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลต่อการเกษตรและอาหารโดยตรง เพราะการเกษตรต้องใช้ปุ๋ยเคมีเป็นอาหารพืช ใช้ยาฆ่าแมลงในการดูแลโรคพืช ใช้ยาปฏิชีวนะในการเลี้ยงสัตว์และประมง ใช้สารเคมีในการปรุงรสอาหาร ถนอมอาหาร ฯลฯ จึงถือว่ามีความเสี่ยงต่อผู้บริโภค และเกษตรกรหรือผู้ใช้สารเคมีเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม การกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพ ต้องใช้ข้อมูลทางวิชาการเศรษฐกิจ สังคม มาประกอบกันอย่างรอบด้าน หากสารเคมีได้มีอันตรายต่อชีวิตหรือสุขภาพจากการบริโภคสินค้าเกษตร หรืออาหารโดยตรงก็ควรต้องมีนโยบายห้ามใช้สารเคมีเหล่านั้น แต่หากเกิดอันตรายจากการใช้สารเคมีไม่ถูกต้อง หรือใช้ผิดวิธี ผิดเวลา ผิดสถานที่ ก็ต้องมีวิธีการให้ความรู้อย่างถูกต้องแก่ผู้ใช้หรือเกษตรกรและผู้บริโภค เพราะเรื่องนี้มีความละเอียดอ่อนและอาจเป็นกระแสสังคม ทำให้เกิดผลกระทบกับกิจกรรมหรือภาคส่วนอื่นด้วย

นโยบายในด้านปัจจัยการผลิตจึงต้องเป็นไปเพื่อความปลอดภัย อาหาร ความปลอดภัยของเกษตรกร และผู้ใช้สารหรือปัจจัยเหล่านั้น เพราะไม่มีสารเคมีใดที่ไม่มีอันตราย ถ้าใช้ไม่ถูกขนาด ไม่ถูกวิธี ไม่ถูกเวลา ไม่ถูกสถานที่ ขณะเดียวกันงานศึกษาวิจัยเป็นนโยบายสำคัญที่ต้องให้หนักและงบประมาณในการศึกษาหาสารชีวภาพที่มีความปลอดภัยมาใช้แทนสารเคมีต่างๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญของสุขภาพประชากรโลก

9.4 ด้านการสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกร ราคาสินค้า ปริมาณล้นตลาด และการจัดการการตลาดเป็นเรื่องละเอียดอ่อน นโยบายด้านนี้ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงของประเทศ ทั้งนี้เพราะเกษตรกรเป็นประชากรเกือบ 30% ของประเทศ และมีเกษตรกรที่ผลิตสินค้าหลายชนิดซึ่งมีผลผลิตมากเกินกว่าความต้องการบริโภคภายในประเทศ ทำให้ตลาดต่างประเทศมีบทบาทสำคัญต่อราคาสินค้าเกษตรของเกษตรกร เช่น ข้าว เราบริโภคประมาณ 10 ล้านตันต่อปี แต่ผลิตได้ 22 – 24 ล้านตันต่อปี ต้องส่งออกถึง 10 ล้านตัน จึงจะสมดุลกับผลผลิตที่ผลิตได้มันสำปะหลังเราส่งออกเกือบ 80% ยางพาราส่งออกเกือบ 94% หรือมีผลไม้บางชนิดที่มีการส่งออกเกินกว่า 60% ของผลผลิตในแต่ละปี สินค้าเกษตรเหล่านี้ เป็นปัญหาให้รัฐบาลต้องแก้ไขมาโดยตลอด บางครั้งการแก้ไขปัญหาระยะสั้นเฉพาะหน้าอาจส่งผลกระทบต่อภาคส่วนอื่น หน่วยเศรษฐกิจความมั่นคงด้านอื่น และอาจเป็นการสร้างปัญหาระยะยาวให้เกิดขึ้นเช่น ยิ่งแก้ไขยิ่งทำให้เกษตรกรอ่อนแอลงยิ่งแก้ไขยิ่งทำให้ภาคอุตสาหกรรมได้ประโยชน์มากขึ้น โดยที่ภาคส่วนอื่นไม่ได้ประโยชน์ไปด้วย หรือยิ่งแก้ไขเกษตรกรกลับเป็นหนี้มากขึ้น เป็นต้น

นโยบายในด้านการเกษตร จึงต้องชัดเจนว่าเมื่อกำหนดเป็นนโยบายออกมาแล้ว ต้องทำให้เกษตรกรและทุกภาคส่วนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน และไม่สร้างปัญหาตามมา ซึ่งควรต้องประกอบไปด้วย

1. นโยบายด้านการลงทุนด้วยอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ผ่อนปรนให้ธนาคารสามารถอยู่ได้ และเกษตรกรต้องสามารถใช้หนี้ได้ โดยปลดหนี้แล้วมีกำไร หากดอกเบี้ยสูงเกินไป แม้จะมีเงินหมุนเวียนเกิดขึ้นก็ไม่สามารถใช้หนี้ได้ หนี้จะสะสมไปตลอด วงเงินกู้ในการลงทุนรอบต่อไปก็จะลดลง และหลักทรัพย์ที่ค้ำประกัน ซึ่งส่วนใหญ่คือที่ดินก็อาจหลุดมือไปในระยะยาวได้ ทำให้เกษตรกรไม่มีความมั่นคงในทรัพย์สินของตนเอง ทำให้อาจตัดสินใจขายที่ดินทำกินเพื่อใช้หนี้และเปลี่ยนอาชีพไป อัตราดอกเบี้ยเงินกู้และการค้ำประกันด้วยหลักทรัพย์จึงมีความสำคัญ การปล่อยเงินกู้ของธนาคารต้องดูถึงรายรับของเกษตรกร โดยช่วยวิเคราะห์แผนธุรกิจให้เกษตรกรด้วยว่าจะสามารถปลดหนี้และมีกำไรพอเพียงดำรงชีวิตหรือเลี้ยงครอบครัวด้วยได้หรือไม่

2. นโยบายการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมตามศักยภาพของที่ดินและความต้องการของพืช สัตว์ ประมงหรือ Zoning สินค้าเกษตร เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นและต้องทำอย่างต่อเนื่อง ระยะแรกต้องมีการให้ข้อมูลทางวิชาการที่ถูกต้องแก่เกษตรกร โดยอาจมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในพื้นที่ช่วยแนะนำการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ทำการประมง ที่ถูกต้อง หรือปรับเปลี่ยนจากพืชที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่เป็นกิจกรรมอื่น โดยมีข้อมูลวิชาการสนับสนุนมีพี่เลี้ยง รวมถึงอาจมีแรงจูงใจในการให้เงินกู้อัตราดอกเบี้ยพิเศษ มีการจัดการรวมกลุ่ม มีเอกชนร่วมดูแลการตลาดสินค้าในโซนที่กำหนด เป็นต้น นอกจากนี้เมื่อมีการจัดการพื้นที่สินค้าเกษตรเป็นเขตเกษตรเศรษฐกิจ ผู้ประกอบการ ผู้รวบรวมสินค้า โรงงานแปรรูปก็จะเข้ามาอยู่ในพื้นที่ เพื่อให้มีการจัดระบบ Logistics ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทุกภาคส่วนจะได้ประโยชน์ร่วมกัน จะมีสถาบันการศึกษา เกษตรกร นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมไปอย่างต่อเนื่องได้ผลผลิตที่มีมูลค่าสูงและมีคุณค่าที่อาจไม่ใช่เป็นแค่อาหาร อาจเป็นยาเครื่องสำอางค์ หรือเป็นสินค้าเพื่อสุขภาพเฉพาะต่อไปในอนาคตได้

3. นโยบายด้านการวิจัยและพัฒนาแบบบูรณาการศาสตร์ ต้องเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ เพราะเราสามารถใช้นวัตกรรมที่มีอยู่ ซึ่งมีสารสำคัญต่างๆ มากมายมาผลิตเป็นอาหาร หรือชีวผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพได้ในอนาคต ยิ่งกว่านั้นการใช้เทคโนโลยีชีวภาพผสมผสานกับเทคโนโลยีด้านวัสดุศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ การปรับปรุงพันธุกรรม การสร้างสารทดสอบ กระบวนการควบคุมคุณภาพ การเกษตรแม่นยำต้องเกิดขึ้นอย่างจริงจัง จึงจะทำให้เกษตรกรกรเล็กที่จะขายสินค้าเริ่มต้นในราคาเพื่อเป็นอาหาร ที่ถูกจัดกรอบราคาตามสภาพเศรษฐกิจสังคมเป็นตัวกำหนด แทนที่จะเป็นสินค้าวัตถุดิบเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูง ซึ่งมีราคาสูง และต้องการสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัยสูงขึ้นไปด้วย นั่นคือ ควรเป็นนโยบายที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูงเพื่อการผลิต แปรรูป สร้างมูลค่า หากคุณค่าของสินค้าเกษตร ตลอดจนถึงลดขยะ ลดความสูญเสียในการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิต หมุนเวียน เพื่อให้เกิดการเกษตรที่แม่นยำและเป็นการเกษตรที่มีการบูรณาการศาสตร์อย่างแท้จริง

4. นโยบายด้านการสร้างกลุ่มเกษตรกร หรือผู้ประกอบการด้านการเกษตร ซึ่งอาจต้องเป็นสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งเป็น SME เกษตร เป็นวิสาหกิจชุมชน หรือเป็นนักรุกธุรกิจเกษตรรุ่นใหม่ ซึ่งอาจต้องเป็นนโยบายสนับสนุนให้เกิดธุรกิจเกษตรจากการรวมตัวของเกษตรกร โดยต้องได้รับการดูแลจากแหล่งเงินทุน ธนาคาร เอกชน ภาคอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัย ให้มีโครงการเพื่อผลักดันให้เกิดกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรที่มีศักยภาพ อาจเป็นโครงการให้สิทธิพิเศษด้านภาษีแก่ภาคเอกชนหรือสถาบันการเงิน หรือมีแรงจูงใจอื่นแก่มหาวิทยาลัยในแต่ละพื้นที่ เพื่อสร้างเกษตรกรที่มีความเข้มแข็งและมีระบบการจัดการที่ดีอย่างยั่งยืน

5. นโยบายลดความเสี่ยงของเกษตรกรด้วยการประกันภัยพืชผลการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยให้มีระบบการประกันภัยจากโรคระบาดหรือความเสี่ยงอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่ภัยธรรมชาติขนาดใหญ่ จะทำให้เกษตรกรมีความเชื่อมั่นในการทำการเกษตรมากขึ้น อย่างไรก็ตามการประกันภัยต้องมีกระบวนการให้ความรู้กับเกษตรกรให้ทำการเกษตรอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อลดความเสี่ยงของตนเอง เป็นการปรับระบบการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรอีกรูปแบบหนึ่ง การประกันภัยจะต้องเป็นการบูรณาการภาคส่วนที่รับผิดชอบการพัฒนาเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรด้วย

6. นโยบายปรับบทบาทของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรและการผลิตแปรรูปสินค้าเกษตรให้เปลี่ยนจากการเป็นผู้ควบคุม ผู้ปฏิบัติ เป็นผู้กำกับดูแล และสนับสนุนโดยใช้กฎหมายที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องกำหนดมาตรฐานต่างๆ ควรมีหน่วยงานมาตรฐานสินค้ากลางกำกับดูแล โดยส่วนราชการต่างๆ เป็นผู้สนับสนุนให้เกษตรกร ผู้ประกอบการ และอุตสาหกรรมเกษตร ได้รับการรับรองและผลิตอย่างมีมาตรฐานเช่น GAP, HACCP, HALAL, ISO เป็นต้น

7. นโยบายการพัฒนาการเกษตรด้วยเครื่องจักรกลและเทคโนโลยี ควรมีความชัดเจนและมีมาตรการสนับสนุนเกษตรกรและผู้ประกอบการเกษตร ให้ใช้อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องจักรกล ที่สามารถทดแทนแรงงานคน และกำกับดูแลภารกิจด้วยระบบสมองกลและหุ่นยนต์ (Artificial intelligent + Robotics) ซึ่งจะเป็นเหตุให้ให้นักวิชาการทุกสาขาต้องมาร่วมมือกัน ตั้งแต่ระบบการเก็บข้อมูล การวิจัยและเทคโนโลยี การสร้างนวัตกรรม ระบบ Sensor ระบบ Remote sensing ระบบ Drone ฯลฯ อันจะทำให้เกิด Smart Agriculture ได้ในอนาคต องค์ความรู้เชิงลึกต่างๆ เหล่านี้มีอยู่

ทั่วไปในการพัฒนาวิชาการของโลกระดับหนึ่งแล้ว นักวิทยาศาสตร์ไทยอาจร่วมมือกันหรือประสานกับผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นกับการเกษตรของไทย ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและมีข้อจำกัดต่างๆ แตกต่างจากยุโรป หรืออเมริกา แต่คล้ายคลึงกับญี่ปุ่นและจีน เป็นต้น

8. นโยบายการพัฒนาสินค้าเกษตร ตามรายชนิด ควรมีรายละเอียดและแยกการบริหารจัดการของเกษตรกรรายย่อย รายใหญ่ และสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกรให้มีความชัดเจน ต้องกระจายการบริหารจัดการ แก้ปัญหาสนับสนุนให้ส่วนภูมิภาคหรือท้องถิ่นดำเนินการ และสามารถปรับกระบวนการทำงานให้บรรลุเป้าหมายเดียวกันได้ตามความแตกต่างของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ความสำเร็จของการพัฒนาการเกษตร ควรเห็นภาพการพัฒนาสำเร็จเป็นพื้นที่ ต่อเชื่อมเป็นภาพใหญ่ของประเทศ (Jigsaw) ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีวิธีการเดียว ความสำเร็จหรือความล้มเหลวคือ บทเรียนของการพัฒนา (Lesson Learn) ซึ่งมีคุณค่ามหาศาล และจะเป็นมูลค่าที่ประเมินไม่ได้ หากการพัฒนานั้นยั่งยืนได้ ตามที่สหประชาชาติกำหนดเป็น Sustainable Development Goals ซึ่งประเทศไทยสามารถเริ่มต้นได้จากการพัฒนาการเกษตรและเกษตรกร

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ข้อสรุปแนวทางการแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน จากการศึกษาข้อมูลผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร พบว่าผู้ประกอบการประสบปัญหาในการดำเนินธุรกิจหลายประการ ขณะเดียวกันก็มีจุดแข็งและโอกาสในการพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งสามารถสรุปประเด็นต่างๆ โดยแยกเป็น 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านปัจจัยการผลิต การพิจารณาประเด็นปัญหาและโอกาสของผู้ประกอบการในส่วนของปัจจัยการผลิตมีขอบเขตตั้งแต่การจัดหาพันธุ์ ปุ๋ย อุปกรณ์ หรือเครื่องมือเครื่องจักรในการผลิตซึ่งมีประเด็นสำคัญดังนี้

1.1 ผู้ประกอบการเกษตรรายย่อยมักไม่มีความพร้อมในเครื่องมือเครื่องจักร หรือเทคโนโลยีในการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร หรือมีอุปกรณ์ต่างๆ ที่ไม่เหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินงานของตน แต่ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการที่มีความสามารถสูงกว่า เช่น กลุ่มที่เป็น Smart Farmer ไม่มีข้อจำกัดในด้านปัจจัยการผลิตมากนัก เนื่องจากมีกระบวนการ หรือความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเพาะปลูกที่มีประสิทธิภาพ เช่น เครื่องมือเครื่องจักรในการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ก่อนการปลูก และเทคโนโลยีการทำเกษตรแม่นยำ เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการกลุ่มนี้สามารถผลิต สินค้าเกษตรในปริมาณที่มากกว่า และมีผลผลิตที่มีคุณภาพดีขึ้นอีกด้วย

1.2 สำหรับผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าได้ดีในระดับหนึ่ง มีการเริ่มใช้เทคโนโลยีอย่างง่ายในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ร่วมด้วยส่วนมากมีการเพาะปลูกในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ แต่ผู้ประกอบการเกษตรเหล่านี้บางส่วนอยู่ในพื้นที่ซึ่งผู้ประกอบการรอบข้างใช้สารเคมี ทำให้ได้รับผลกระทบต่อวิธีการดำเนินงานและผลผลิตเกษตรอินทรีย์ซึ่งมีแนวโน้มการปนเปื้อนสารเคมีไปด้วย

1.3 เมล็ดพันธุ์หรือพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพมีจำกัดอยู่ในบางพื้นที่หรือมีเพียงผู้ประกอบการบางรายเท่านั้น โดยเฉพาะพันธุ์ซึ่งมีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ส่งผลให้ผู้ประกอบการส่วนมากไม่สามารถเข้าถึงพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพได้ ในทางกลับกันผู้ประกอบการที่มีพันธุ์ที่มีคุณภาพ จะมีความได้เปรียบทางการแข่งขันอีกทางหนึ่ง

1.4 สำหรับผู้ประกอบการที่มีการรวมกลุ่มกัน สามารถใช้ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มในการต่อรองจัดหาวัตถุดิบหรืออุปกรณ์ทางการเกษตรมาใช้ร่วมกัน ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุนการบริหารจัดการได้อีกด้วย

2. ด้านอุปสงค์ สำหรับการพิจารณาประเด็นด้านอุปสงค์ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตลาด และกระบวนการเชิงพาณิชย์ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ประกอบการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้ประกอบการเกษตรส่วนมากขายผลผลิตให้กับธุรกิจที่ต้องการนำไปแปรรูปหรือใช้ประโยชน์โดยตรง เช่น ธุรกิจร้านอาหาร โรงพยาบาล หรือธุรกิจชีวภาพ

2.2 ผู้ประกอบการบางส่วนทำสัญญาซื้อขายผลผลิตทางการเกษตร (Contract Farming) กับอุตสาหกรรมอาหารหรือบริการอื่นๆ ทำให้ทราบปริมาณความต้องการที่แน่นอน และสามารถนำมาวางแผนในการบริหารจัดการได้ แต่ผู้รับซื้อมักจะมีการกำหนดมาตรฐานผลผลิตและข้อบังคับให้ปฏิบัติตามหลายประการ ซึ่งผู้ประกอบการเกษตรส่วนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินการตามข้อกำหนด

2.3 การเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง เป็นข้อจำกัดอีกส่วนหนึ่งของ ผู้ประกอบการเกษตร เนื่องจากกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรแบบดั้งเดิมขาดความรู้ในการเข้าถึงช่องทางการตลาด รวมถึงไม่สนใจในการหาช่องทางใหม่ที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้โดยตรง เนื่องจากกลไกการขายผ่านพ่อค้าคนกลางในปัจจุบันที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการเกษตร

2.4 การหาช่องทางการตลาดของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่เน้นการเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรงยังมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งในปัจจุบันผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ได้อาศัยช่องทางออนไลน์เป็นหลัก

2.5 ส่วนของผู้บริโภค ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจคุณค่าของผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และไม่เข้าใจกระบวนการการเพาะปลูก ที่ต้องควบคุมปัจจัยการผลิตในหลายส่วน ถึงแม้ว่าไม่มีต้นทุนค่าปุ๋ย แต่มีต้นทุนด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตขึ้นมาแทน ส่งผลให้ราคาผลผลิตสูงขึ้นไปด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าเกษตรทั่วไป ผู้บริโภคส่วนใหญ่จึงยังไม่ยอมจ่ายเงินเพิ่มขึ้นในส่วนนี้

2.6 ถึงแม้ว่าปัจจุบันกลุ่มเป้าหมายของสินค้าเกษตรอินทรีย์ยังมีขนาดเล็กอยู่ แต่แนวโน้มการให้ความสำคัญกับการเลือกบริโภคสินค้าที่ดีต่อสุขภาพมีเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคที่มีความต้องการผลผลิตประเภทสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น จึงถือว่าเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้ประกอบการเกษตรที่สนใจการดำเนินงานในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ในระยะยาว

3. ด้านอุตสาหกรรมที่สนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง ในส่วนนี้เป็นการพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมในการผลิตของผู้ประกอบการเกษตร โดยประกอบไปด้วยปัจจัยด้านการวิจัยและพัฒนา การรวมกลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในภาคการเกษตร การรับรองมาตรฐานต่างๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผู้ประกอบการหลายรายต้องการการสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนา แต่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือไม่มีความรู้ว่าต้องติดต่อกับหน่วยงานใดที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านนี้

3.2 ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานวิจัยสนับสนุนด้านการเกษตร และมีงานวิจัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ไม่ตรงกับความต้องการของธุรกิจ เนื่องจากหัวข้อส่วนมากเกิดขึ้นจากความสนใจของนักวิจัย หรือนักวิชาการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการในเชิงธุรกิจมากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นไปได้ในด้านการตลาด

3.3 การดำเนินงานในห้องวิจัยมีข้อจำกัดในการขยายผล ต่อยอดไปสู่การดำเนินงานในระดับธุรกิจ ซึ่งมีพื้นที่และปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การดูแลและควบคุมพื้นที่เป็นไปได้ยากขึ้นด้วยเช่นกัน

3.4 ผู้ประกอบการบางส่วนมีการรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชน และมีการสร้างเครือข่ายกับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนกันและกัน มีการพัฒนาความรู้

และผลิตภัณฑ์ร่วมกันได้อย่างดี และสามารถขอความช่วยเหลือหรือความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ได้ง่ายขึ้นตัวอย่างเช่น วิสาหกิจชุมชน หรือผู้ประกอบการเกษตรที่มีการใช้เทคโนโลยีในการเพาะปลูก ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาในการวิจัยและพัฒนาพืชพรรณหรือกระบวนการทำการเกษตร ส่งผลให้มีผลผลิตที่มีคุณภาพดีขึ้น

3.5 การตรวจรับรองมาตรฐานการเพาะปลูกต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการต้องยื่นความต้องการในการขอรับบริการการตรวจสอบจากหน่วยงานภาครัฐ หลายครั้งประสบปัญหาความล่าช้า และความซับซ้อนในการดำเนินงาน อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองสูง

3.6 ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชนที่ได้รับสิทธิในการตรวจรับรองมาตรฐานขาดการควบคุมการดำเนินงานให้คงมาตรฐานที่มีอยู่ ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของคุณภาพและมาตรฐานสินค้าทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ

4. ด้านกลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขัน เป็นสถานการณ์โดยรวมของผู้ประกอบการเกษตร โดยเฉพาะด้านศักยภาพ และ สภาพการแข่งขันของกลุ่มผู้ประกอบการเกษตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ผู้ประกอบการยังไม่มีทักษะในการบริหารจัดการ หรือทักษะด้านธุรกิจมากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำความเข้าใจความต้องการของตลาด และนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการผลิตในระยะยาว เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

4.2 รูปแบบการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของผู้ประกอบการส่วนมาก เป็นการแปรรูปขั้นต้น ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ไม่มากนัก

4.3 ปัจจุบันผู้ประกอบการเริ่มมีการดำเนินธุรกิจโดยอาศัยการรวมกลุ่มกันมากขึ้น ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ประกอบการภายในกลุ่มหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอำนาจการต่อรอง การสั่งซื้อปัจจัยการผลิตในราคาที่ถูกลง แบ่งปันเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ใช้ร่วมกัน ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้น รวมไปถึงการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ จะได้รับการสนับสนุนผ่านการรวมกลุ่มมากกว่าการให้การสนับสนุนผู้ประกอบการรายเดี่ยว

4.4 ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูง เช่น กลุ่ม Smart Farmer สามารถเข้าถึงตลาดสินค้าทางการเกษตรที่มีมูลค่าสูงได้ ดังนั้น ผู้ประกอบการกลุ่มนี้จึงไม่สนใจการแข่งขันทางด้านราคากับผู้ประกอบการรายอื่น แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า และรักษามาตรฐานให้กับผลผลิตของตนมากกว่า ซึ่งนับได้ว่าเป็นต้นแบบของผู้ประกอบการที่สามารถนำไปถ่ายทอด และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการรายอื่นได้เรียนรู้แนวคิด วิธีการ และนำไปต่อยอดในธุรกิจได้ต่อไป

5. ด้านหน่วยงานภาครัฐ นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการเกษตรของหน่วยงานภาครัฐ สามารถสร้างโอกาสให้กับผู้ประกอบการได้หลายส่วน แต่ในขณะเดียวกันก็มีบางประเด็นที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาผู้ประกอบการ เช่นกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 โครงการสนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตรของภาครัฐในปัจจุบันเน้นการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการเป็นหลัก ซึ่งไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

5.2 ผู้ประกอบการรายย่อยที่มีศักยภาพ หรือผู้ประกอบการที่เป็น Smart Farmer มีการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐที่ลดลง เนื่องจากผู้ประกอบการแต่ละรายมีองค์ความรู้ ความสามารถในการแข่งขันสูง

5.3 หน่วยงานภาครัฐอาศัยการพึ่งพาองค์ความรู้และประสบการณ์ของผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูงในการเป็นต้นแบบและให้ความรู้เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการรายอื่นๆ ในขณะที่ ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูงก็อาจได้รับเงินสนับสนุนจากภาครัฐหรือการจับคู่ทางธุรกิจจากเครือข่ายที่หน่วยงานภาครัฐมีอยู่ได้

5.4 หน่วยงานภาครัฐส่วนมาก ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนผู้ประกอบการที่มีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์หรือสมาคม มากกว่าการสนับสนุนผู้ประกอบการรายเดี่ยว เนื่องจากการสนับสนุนผ่านการรวมกลุ่มนั้นมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร กระจายข้อมูล และสามารถเข้าถึงความต้องการของผู้ประกอบการหลายรายมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์จนเป็นผลสรุปออกมาในเรื่องแนวทางการแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ และการจัดทำยุทธศาสตร์ในการสนับสนุนการพัฒนาต่อไป ผู้วิจัยจึงได้ทำการสรุปเป็นข้อเสนอแนะการพัฒนาตามปัจจัยหลักด้านต่างๆ โดยแบ่งเป็นทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้

1. พันธุ์พืชและการบริหารจัดการพื้นที่ จากต้นทุนที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องใช้ในการสรรหาพันธุ์พืชหรือสัตว์ในการเริ่มต้นการทำเกษตรแต่ละครั้ง นับเป็นการลงทุนของผู้ประกอบการที่จำเป็นต้องมีการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้หากผู้ประกอบการเกษตรสามารถจัดเก็บจากผลผลิตในรอบการเพาะปลูกที่ผ่านมา นำมาเพาะพันธุ์ หรือหาซื้อสายพันธุ์ที่มีอยู่ในพื้นที่จากผู้ประกอบการในพื้นที่ ซึ่งสามารถให้ผลผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และสามารถให้ผลผลิตได้อย่างเหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องหาซื้อจากผู้ประกอบการรายใหญ่ ซึ่งเมล็ดพันธุ์เหล่านั้นอาจเหมาะสมกับการเพาะปลูกในทุกพื้นที่ หรือทุกสภาพอากาศ จะส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุนและความเสี่ยงในส่วนนี้ได้ นอกจากนี้ การบริหารจัดการพื้นที่การเกษตร ควรมีการใช้พื้นที่เพื่อเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์อย่างผสมผสาน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้ผู้ประกอบการได้ทั้งในระยะสั้น กลางและยาว

2. การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ นำเครื่องมือหรือเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการติดตามและควบคุมการดำเนินงาน (Monitor & Control) เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยเครื่องมือหรือระบบเทคโนโลยีเหล่านั้น ต้องสามารถสนับสนุนการดำเนินงานของผู้ประกอบการภาคเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีราคาที่เหมาะสม นอกจากนี้ การมีธุรกิจที่สนับสนุนการเกษตรที่มีความหลากหลาย เช่น การบริการตรวจสอบและซ่อมเครื่องมือเครื่องจักร ธุรกิจการผลิตอะไหล่หรืออุปกรณ์สำหรับ Smart Farming รวมไปถึงธุรกิจเพาะแมลงกำจัดศัตรูพืช สำหรับผู้ประกอบการที่ดำเนินงานแบบอินทรีย์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ มีธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเพียงพอและมีทางเลือกที่หลากหลาย

3. ผู้ประกอบการเกษตร ต้องมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การบริหารจัดการแปลงเกษตร และความรู้ในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อ

การดำเนินธุรกิจด้านการเกษตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการบริหารธุรกิจ ทักษะในการเป็นผู้ประกอบการ หรือทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจมากขึ้น ทั้งในด้านการจัดการต้นทุน การเงิน ในธุรกิจ รวมไปถึงวิสัยทัศน์ในการวิเคราะห์ตลาดที่มีศักยภาพ เพื่อให้มีผู้ประกอบการที่มีประสิทธิภาพ และมีผู้ประกอบการด้านการเกษตรรุ่นใหม่มากขึ้น นอกจากนี้การรวมกลุ่มกันของผู้ประกอบการทำให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินกิจการหลายประการ เช่น สามารถลดต้นทุนในการดำเนินกิจการ มีอำนาจในการเจรจาต่อรอง หรือสามารถเข้าถึงหน่วยงานสนับสนุนของภาครัฐได้มากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนให้ผู้ประกอบการมีการรวมกลุ่มกัน และสามารถเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่การผลิตได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ประกอบการในผลิตภัณฑ์เดียวกัน ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันในห่วงโซ่คุณค่า รวมไปถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

4. ผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ จึงต้องมีมาตรการสนับสนุนให้ผลผลิตทางการเกษตรมีมูลค่าสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปลูกพืชที่หลากหลายมากขึ้น คัดเลือกปลูกสินค้าเกษตรที่ให้ผลผลิตราคาสูง รวมไปถึงการพัฒนากระบวนการผลิตและแปรรูปให้มีมาตรฐานมากขึ้นควบคู่ไปกับการกำกับควบคุมมาตรฐานอย่างเข้มงวด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ ต้องอาศัยการศึกษาข้อมูลความต้องการของตลาด ประกอบกับการประเมินความพร้อม และศักยภาพของผู้ประกอบการในการพิจารณาคัดเลือกสินค้าเกษตรที่ต้องการเพาะปลูก หรือนำไปแปรรูป ซึ่งสามารถสร้างโอกาสใหม่ให้แก่ผู้ประกอบการได้ต่อไป

5. ตลาดและผู้บริโภค เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ได้มีช่องทางเข้าถึงผู้บริโภคหรือตลาดที่รองรับสินค้าเกษตรได้โดยตรง เช่น ร้านอาหาร โรงแรม หรือผู้บริโภคทั่วไป ผ่านช่องทางออนไลน์ หรือเครือข่ายผู้ประกอบการในห่วงโซ่ เป็นต้น นอกจากนี้ ผลผลิตทางการเกษตรที่มีมาตรฐาน หรือผลผลิตอินทรีย์ต่างๆ ในปัจจุบัน มีราคาสูง อันเนื่องมาจากกระบวนการผลิตที่ต้องอาศัยกรรมวิธี หรือเทคโนโลยีที่ต่างจากการผลิตแบบดั้งเดิม จึงต้องมีการสื่อสาร หรือการให้ความรู้ด้านคุณค่าหรือประโยชน์ของสินค้าอินทรีย์เพื่อให้ผู้บริโภคมีความเข้าใจในผลิตภัณฑ์มากขึ้น

6. นโยบายสนับสนุน ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่หลายรายที่มีความต้องการใช้เครื่องมือที่มีระบบเทคโนโลยีเชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตต่างๆ ในการดำเนินงานแต่ยังอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ภาครัฐจึงอาจต้องกำหนดพื้นที่นำร่องในการขยายระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพและเสถียรภาพ เพื่อเป็นการสนับสนุนผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ให้มีโอกาสพัฒนาธุรกิจได้ต่อไป พร้อมกันนี้ สามารถดำเนินการพัฒนาด้านระบบการขนส่งสินค้าเกษตรในพื้นที่ห่างไกล เพื่อช่วยลดภาระต้นทุนด้านการขนส่งควบคู่ไปด้วย อีกทั้ง ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่หลายรายที่ยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาธุรกิจได้ เช่น การลงทุนในเครื่องมือเครื่องจักร เป็นต้น ดังนั้น การสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุนทางเลือกจึงเป็นประเด็นที่สำคัญในการเพิ่มทางเลือกและโอกาสในการเข้าถึงผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

ธงชัย สันติวงษ์. กลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2543.

วรเดช จันทรศร. การจัดการภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2554.

วันชัย วัฒนศัพท์. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2544.สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. 2557.

สมคิด บางโม. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิทย์พัฒนา, 2542.

สมบัติ กุสุมาวลี. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การเพื่อความพอเพียงใน ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2553.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. 2560.

วารสาร หนังสือพิมพ์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. “ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง สู่การปฏิรูปประเทศจากรากฐาน”. สุขภาพคนไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2557. หน้า 92.

เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

กนกกาญจน์ บุญประคม. “การพัฒนาการดำเนินงานกองทุนปลูกผักปลอดสารพิษใน ชุมชน ตำบลกลางใหญ่อำเภอบ้านฝาง จังหวัดอุดรธานี”. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตร ปริญญาโทบริหารศาสตร, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2557.

ณดา จันทรสม. “ธุรกิจกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”. รายงานการวิจัย, ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2555.

ยรรยง อินม่วงและคณะ. “การจัดการระบบนิเวศฟาร์มเกษตรอินทรีย์”. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.

ภาษาต่างประเทศ

Books

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity. New York World Developments, 1977.

Keith, D. D. Human behavior at work- human relations and organization behavior. New Planner, 35, 216-224, 1972.

Thesis

Erwin, Willam. "Participation Management : Concept", Theory and Implementation. Atlanta Ga : Georgia State University, 1976.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวชลลดา พรหมเดชไพบูลย์
วัน เดือน ปีเกิด	1 มิถุนายน 2509
การศึกษา	สำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนอัสสัมชัญพาณิชย์ สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรีในสาขาการตลาด มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาโทในสาขารัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ประวัติการทำงาน	ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการการศึกษา วุฒิสภา, อนุกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานวุฒิสภา ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการการเงิน การคลัง และธนาคาร สภาผู้แทนราษฎร ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ อนุกรรมการเสริมสร้างธรรมาภิบาลวุฒิสภา ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจสภาผู้แทนราษฎร ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการกิจการเยาวชน สตรีและผู้สูงอายุรัฐสภา ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการการพาณิชย์ รัฐสภา ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการการทหาร รัฐสภา ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการการเกษตร รัฐสภา ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการการเงิน การคลัง และธนาคาร รัฐสภา
ตำแหน่งปัจจุบัน	กรรมการผู้จัดการบริษัท วิริยะกิจ จำกัด, ประธานมูลนิธิชลลดา, ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดปทุมธานี

ปัญหาสำคัญในโซ่อุปทานที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้แก่สินค้าไม่ได้มาตรฐานเกิดความสูญเสียในระหว่างกระบวนการผลิตการเก็บเกี่ยวการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวการเก็บรักษาบรรจุภัณฑ์และการขนส่งความสูญเสียในขั้นตอนต่างๆดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระต้นทุนสูงขึ้น นอกจากนี้หากส่งเสริมให้เกษตรกรมีองค์ความรู้ในเชิงธุรกิจเพื่อบริหารจัดการกิจกรรมต่อเนื่องในโซ่อุปทานตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการผลิตการเก็บเกี่ยวการรวบรวมและการกระจายสินค้าจนถึงลูกค้าปลายทาง การจับคู่ธุรกิจการเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการจนถึงความสามารถในการทำธุรกิจเพื่อส่งออกก็จะทำให้เกษตรกรได้รับมูลค่าเพิ่มจากขั้นตอนต่างๆ เหล่านั้นซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น

ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางเกษตรภายในประเทศการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทานจึงให้ความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เพื่อลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นในโซ่อุปทานของเกษตรกรและเพิ่มมูลค่าเกษตรการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) รวมทั้งการพัฒนาด้านเครือข่ายการบริหารจัดการด้านสินค้าเกษตร (Cluster Management) โดยเน้นให้สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์กลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชน) เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการเกษตรตามแผนบูรณาการนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเชิงโครงสร้างตลาดสินค้าการเกษตรให้สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรมีคุณภาพและมาตรฐาน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ต่อการพัฒนาและส่งเสริมกับการแปรรูปการตลาดแก่สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรเพื่อพัฒนาการแปรรูปสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพ/มาตรฐานสินค้า/สร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า
3. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างความเข้มแข็งให้สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ให้เป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายรัฐในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมในชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางเกษตรภายในประเทศ นี้เป็นการศึกษาเฉพาะส่วนที่เป็นขั้นตอนและกระบวนการปฏิบัติในการบริหารจัดการสินค้าเกษตรภายในประเทศ โดยจะศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อข้อขัดข้องในการพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตรไทยที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อการนำไปสู่การวางรากฐานเศรษฐกิจต่อความมั่นคงของประเทศ

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ประกอบการที่อยู่ในกระบวนการผลิตภัณฑ์สินค้า การเกษตรภายในประเทศที่กระจายอยู่ทั่วประเทศรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร โดยจะ สัมภาษณ์เก็บข้อมูลต้นน้ำคือผู้ผลิตและผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตสินค้าเกษตร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ผู้ประกอบการภาคเอกชน ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

จะใช้ข้อมูลและเวลาศึกษา ธ.ค.62 – พ.ค.63 โดยจะใช้ข้อมูลทางสถิติและข้อมูล อื่นๆ ที่มีผลต่อการวิจัยนี้ในระยะเวลาที่กำหนดไว้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสร้าง ความมั่นคงและเพิ่มมูลค่าสินค้าทางเกษตรภายในประเทศ เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยผู้วิจัยจะใช้ ข้อมูลเกษตรกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบหาแนวทางในการพัฒนาการบริหาร จัดการสินค้าเกษตรไทยสู่ตลาดโลกเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนงานตามที่รัฐบาลได้ตั้งนโยบาย ไว้ซึ่งรวมไปถึงการศึกษาวิจัยทั้งทุกระดับที่เกี่ยวข้องและรวมถึงนโยบายมติคณะรัฐมนตรีที่ เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ จากผู้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการสินค้าด้านการเกษตรภายในประเทศ

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากตำราและเอกสารต่างๆ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) และ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ และสังเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี หลักการต่างๆ

3. การนำเสนอข้อมูล โดยนำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ จากการวิจัย ข้อมูลปฐมภูมิจากการวิจัยจากผู้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการสินค้า เกษตร ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

ผลการวิจัย

ข้อสรุปแนวทางการแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสอดคล้อง กับตลาดสินค้าในปัจจุบัน จากการศึกษาข้อมูลผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกษตร พบว่า ผู้ประกอบการประสบปัญหาในการดำเนินธุรกิจหลายประการ ขณะเดียวกันก็มีจุดแข็งและโอกาสใน การพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งสามารถสรุปประเด็นต่างๆ โดยแยกเป็น 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านปัจจัยการผลิต การพิจารณาประเด็นปัญหาและโอกาสของผู้ประกอบการในส่วน ของปัจจัยการผลิตมีขอบเขตตั้งแต่การจัดหาพันธุ์ ปุ๋ย อุปกรณ์ หรือเครื่องมือเครื่องจักรในการผลิต ซึ่งมีประเด็นสำคัญดังนี้

1.1 ผู้ประกอบการเกษตรรายย่อยมักไม่มีความพร้อมในเครื่องมือเครื่องจักร หรือเทคโนโลยีในการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร หรือมีอุปกรณ์ต่างๆ ที่ไม่เหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินงานของตน แต่ในขณะเดียวกันผู้ประกอบการที่มีความสามารถสูงกว่า เช่น กลุ่มที่เป็น Smart Farmer ไม่มีข้อจำกัดในด้านปัจจัยการผลิตมากนัก เนื่องจากมีกระบวนการ หรือความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการเพาะปลูกที่มีประสิทธิภาพ เช่น เครื่องมือเครื่องจักรในการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ก่อนการปลูก และเทคโนโลยีการทำเกษตรแม่นยำ เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการกลุ่มนี้สามารถผลิต สินค้าเกษตรในปริมาณที่มากกว่า และมีผลผลิตที่มีคุณภาพดีขึ้นอีกด้วย

1.2 สำหรับผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าได้ในระดับหนึ่ง มีการเริ่มใช้เทคโนโลยีอย่างง่ายในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ร่วมด้วย ส่วนมากมีการเพาะปลูกในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ แต่ผู้ประกอบการเกษตรเหล่านี้บางส่วนอยู่ในพื้นที่ ซึ่งผู้ประกอบการรอบข้างใช้สารเคมี ทำให้ได้รับผลกระทบต่อวิธีการดำเนินงานและผลผลิตเกษตรอินทรีย์ซึ่งมีแนวโน้มการปนเปื้อนสารเคมีไปด้วย

1.3 เมล็ดพันธุ์หรือพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพมีจำกัดอยู่ในบางพื้นที่หรือมีเพียงผู้ประกอบการบางรายเท่านั้น โดยเฉพาะพันธุ์ซึ่งมีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ส่งผลให้ผู้ประกอบการส่วนมากไม่สามารถเข้าถึงพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพได้ ในทางกลับกันผู้ประกอบการที่มีพันธุ์ที่มีคุณภาพ จะมีความได้เปรียบทางการแข่งขันอีกทางหนึ่ง

1.4 สำหรับผู้ประกอบการที่มีการรวมกลุ่มกัน สามารถใช้ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มในการต่อรองจัดหาวัตถุดิบหรืออุปกรณ์ทางการเกษตรมาใช้ร่วมกัน ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุนการบริหารจัดการได้อีกด้วย

2. ด้านอุปสงค์ สำหรับการพิจารณาประเด็นด้านอุปสงค์ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตลาด และกระบวนการเชิงพาณิชย์ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้ประกอบการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผู้ประกอบการเกษตรส่วนมากขายผลผลิตให้กับธุรกิจที่ต้องการนำไปแปรรูป หรือใช้ประโยชน์โดยตรง เช่น ธุรกิจร้านอาหาร โรงพยาบาล หรือธุรกิจชีวภาพ

2.2 ผู้ประกอบการบางส่วนทำสัญญาซื้อขายผลผลิตทางการเกษตร (Contract Farming) กับอุตสาหกรรมอาหารหรือบริการอื่นๆ ทำให้ทราบปริมาณความต้องการที่แน่นอน และสามารถนำมาวางแผนในการบริหารจัดการได้ แต่ผู้รับซื้อมักจะมีการกำหนดมาตรฐานผลผลิตและข้อบังคับให้ปฏิบัติตามหลายประการ ซึ่งผู้ประกอบการเกษตรส่วนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินการตามข้อกำหนด

2.3 การเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง เป็นข้อจำกัดอีกส่วนหนึ่งของ ผู้ประกอบการเกษตร เนื่องจากกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรแบบดั้งเดิมขาดความรู้ในการเข้าถึงช่องทางการตลาด รวมถึงไม่สนใจในการหาช่องทางใหม่ที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้โดยตรง เนื่องจากกลไกการขายผ่านพ่อค้าคนกลางในปัจจุบันที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้ประกอบการเกษตร

2.4 การหาช่องทางการตลาดของผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ที่เน้นการเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรงยังมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งในปัจจุบันผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ได้อาศัยช่องทางออนไลน์เป็นหลัก

2.5 ส่วนของผู้บริโภค ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจคุณค่าของผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และไม่เข้าใจกระบวนการการเพาะปลูก ที่ต้องควบคุมปัจจัยการผลิตในหลายส่วน ถึงแม้ว่าไม่มีต้นทุนค่าปุ๋ย แต่มีต้นทุนด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตขึ้นมาแทน ส่งผลให้ราคาผลผลิตสูงขึ้นไปด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าเกษตรทั่วไป ผู้บริโภคส่วนใหญ่จึงยังไม่ยอมจ่ายเงินเพิ่มขึ้นในส่วนนี้

2.6 ถึงแม้ว่าปัจจุบันกลุ่มเป้าหมายของสินค้าเกษตรอินทรีย์ยังมีขนาดเล็กอยู่ แต่แนวโน้มการให้ความสำคัญกับการเลือกบริโภคสินค้าที่ดีต่อสุขภาพมีเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคที่มีความต้องการผลผลิตประเภทสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น จึงถือว่าเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้ประกอบการเกษตรที่สนใจการดำเนินงานในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ในระยะยาว

3. ด้านอุตสาหกรรมที่สนับสนุนและเกี่ยวเนื่อง ในส่วนนี้เป็นการพิจารณาถึงปัจจัยแวดล้อมในการผลิตของผู้ประกอบการเกษตร โดยประกอบไปด้วยปัจจัยด้านการวิจัยและพัฒนา การรวมกลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในภาคการเกษตร การรับรองมาตรฐานต่างๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ผู้ประกอบการหลายรายต้องการการสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนา แต่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนหรือไม่มีความรู้ว่าจะต้องติดต่อกับหน่วยงานใดที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านนี้

3.2 ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานวิจัยสนับสนุนด้านการเกษตร และมีงานวิจัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ไม่ตรงกับความต้องการของธุรกิจ เนื่องจากหัวข้อส่วนมากเกิดขึ้นจากความสนใจของนักวิจัย หรือนักวิชาการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการในเชิงธุรกิจมากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นไปได้ในด้านการตลาด

3.3 การดำเนินงานในห้องวิจัยมีข้อจำกัดในการขยายผล ต่อยอดไปสู่การดำเนินงานในระดับธุรกิจ ซึ่งมีพื้นที่และปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การดูแลและควบคุมพื้นที่เป็นไปได้ยากขึ้นด้วยเช่นกัน

3.4 ผู้ประกอบการบางส่วนมีการรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชน และมีการสร้างเครือข่ายกับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนกันและกัน มีการพัฒนาความรู้และผลิตภัณฑ์ร่วมกันได้อย่างดี และสามารถขอความช่วยเหลือหรือความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ได้ง่ายขึ้นตัวอย่างเช่น วิสาหกิจชุมชน หรือผู้ประกอบการเกษตรที่มีการใช้เทคโนโลยีในการเพาะปลูก ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาในการวิจัยและพัฒนาพืชพรรณหรือกระบวนการทำการเกษตร ส่งผลให้มีผลผลิตที่มีคุณภาพดีขึ้น

3.5 การตรวจรับรองมาตรฐานการเพาะปลูกต่าง ๆ ที่ผู้ประกอบการต้องยื่นความต้องการในการขอรับบริการการตรวจสอบจากหน่วยงานภาครัฐ หลายครั้งประสบปัญหาความล่าช้าและความซับซ้อนในการดำเนินงาน อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองสูง

3.6 ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชนที่ได้รับสิทธิ์ในการตรวจรับรองมาตรฐานขาดการควบคุมการดำเนินงานให้คงมาตรฐานที่มีอยู่ ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของคุณภาพและมาตรฐานสินค้าทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ

4. ด้านกลยุทธ์ โครงสร้าง และสภาพการแข่งขัน เป็นสถานการณ์โดยรวมของผู้ประกอบการเกษตร โดยเฉพาะด้านศักยภาพ และ สภาพการแข่งขันของกลุ่มผู้ประกอบการเกษตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ผู้ประกอบการยังไม่มีทักษะในการบริหารจัดการ หรือทักษะด้านธุรกิจมากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำความเข้าใจความต้องการของตลาด และนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการผลิตในระยะยาว เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการได้อย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

4.2 รูปแบบการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของผู้ประกอบการส่วนมาก เป็นการแปรรูปขั้นต้น ซึ่งมีมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ไม่มากนัก

4.3 ปัจจุบันผู้ประกอบการเริ่มมีการดำเนินธุรกิจโดยอาศัยการรวมกลุ่มกันมากขึ้น ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ประกอบการภายในกลุ่มหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอำนาจการต่อรอง การสั่งซื้อปัจจัยการผลิตในราคาที่ถูกลง แบ่งปันเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ใช้ร่วมกัน ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้น รวมไปถึงการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ จะได้รับการสนับสนุนผ่านการรวมกลุ่มมากกว่าการให้การสนับสนุนผู้ประกอบการรายเดี่ยว

4.4 ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูง เช่น กลุ่ม Smart Farmer สามารถเข้าถึงตลาดสินค้าทางการเกษตรที่มีมูลค่าสูงได้ ดังนั้น ผู้ประกอบการกลุ่มนี้จึงไม่สนใจการแข่งขันทางด้านราคากับผู้ประกอบการรายอื่น แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า และรักษามาตรฐานให้กับผลผลิตของตนมากกว่า ซึ่งนับได้ว่าเป็นต้นแบบของผู้ประกอบการที่สามารถนำไปถ่ายทอดและเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการรายอื่นได้เรียนรู้แนวคิด วิธีการ และนำไปต่อยอดในธุรกิจได้ต่อไป

5. ด้านหน่วยงานภาครัฐ นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการเกษตรของหน่วยงานภาครัฐ สามารถสร้างโอกาสให้กับผู้ประกอบการได้หลายส่วน แต่ในขณะเดียวกันก็มีบางประเด็นที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาผู้ประกอบการ เช่นกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 โครงการสนับสนุนอุตสาหกรรมเกษตรของภาครัฐในปัจจุบันเน้นการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการเป็นหลัก ซึ่งไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

5.2 ผู้ประกอบการรายย่อยที่มีศักยภาพ หรือผู้ประกอบการที่เป็น Smart Farmer มีการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐที่ลดลง เนื่องจากผู้ประกอบการแต่ละรายมีองค์ความรู้ความสามารถในการแข่งขันสูง

5.3 หน่วยงานภาครัฐอาศัยการพึ่งพาองค์ความรู้และประสบการณ์ของผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูงในการเป็นต้นแบบและให้ความรู้เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการรายอื่นๆ ในขณะที่ ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพสูงก็อาจได้รับเงินทุนสนับสนุนจากภาครัฐหรือการจับคู่ทางธุรกิจจากเครือข่ายที่หน่วยงานภาครัฐมีอยู่ได้

5.4 หน่วยงานภาครัฐส่วนมาก ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนผู้ประกอบการที่มีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์หรือสมาคม มากกว่าการสนับสนุนผู้ประกอบการรายเดี่ยว เนื่องจากการสนับสนุนผ่านการรวมกลุ่มนั้นมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร กระจายข้อมูล และสามารถเข้าถึงความต้องการของผู้ประกอบการหลายรายมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์จนเป็นผลสรุปออกมาในเรื่องแนวทางการแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตร เพื่อสอดคล้องกับตลาดสินค้าในปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์

และการจัดทำยุทธศาสตร์ในการสนับสนุนการพัฒนาต่อไป ผู้วิจัยจึงได้ทำการสรุปเป็นข้อเสนอแนะการพัฒนาตามปัจจัยหลักด้านต่างๆ โดยแบ่งเป็นทั้งหมด 6 ด้าน ดังนี้

1. พันธุ์พืชและการบริหารจัดการพื้นที่ จากต้นทุนที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องใช้ในการสรรหาพันธุ์พืชหรือสัตว์ในการเริ่มต้นการทำเกษตรแต่ละครั้ง นับเป็นการลงทุนของผู้ประกอบการที่จำเป็นต้องมีการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้หากผู้ประกอบการเกษตรสามารถจัดเก็บจากผลผลิตในรอบการเพาะปลูกที่ผ่านมา นำมาเพาะพันธุ์ หรือหาซื้อสายพันธุ์ที่มีอยู่ในพื้นที่จากผู้ประกอบการในพื้นที่ ซึ่งสามารถให้ผลผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และสามารถให้ผลผลิตได้อย่างเหมาะสม โดยไม่จำเป็นต้องหาซื้อจากผู้ประกอบการรายใหญ่ ซึ่งเมล็ดพันธุ์เหล่านั้นอาจเหมาะสมกับการเพาะปลูกในทุกพื้นที่ หรือทุกสภาพอากาศ จะส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุนและความเสี่ยงในส่วนนี้ได้ นอกจากนี้ การบริหารจัดการพื้นที่การเกษตร ควรมีการใช้พื้นที่เพื่อเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์อย่างผสมผสาน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้ผู้ประกอบการได้ทั้งในระยะสั้น กลางและยาว

2. การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ นำเครื่องมือหรือเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการติดตามและควบคุมการดำเนินงาน (Monitor & Control) เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยเครื่องมือหรือระบบเทคโนโลยีเหล่านั้น ต้องสามารถสนับสนุนการดำเนินงานของผู้ประกอบการภาคเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีราคาที่เหมาะสม นอกจากนี้ การมีธุรกิจที่สนับสนุนการเกษตรที่มีความหลากหลาย เช่น การบริการตรวจสอบและซ่อมเครื่องมือเครื่องจักร ธุรกิจการผลิตอะไหล่หรืออุปกรณ์สำหรับ Smart Farming รวมไปถึงธุรกิจเพาะแมลงกำจัดศัตรูพืช สำหรับผู้ประกอบการที่ดำเนินงานแบบอินทรีย์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ มีธุรกิจสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเพียงพอและมีทางเลือกที่หลากหลาย

3. ผู้ประกอบการเกษตร ต้องมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การบริหารจัดการแปลงเกษตร และความรู้ในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจด้านการเกษตรควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการบริหารธุรกิจ ทักษะในการเป็นผู้ประกอบการ หรือทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจมากขึ้น ทั้งในด้านการจัดการต้นทุน การเงินในธุรกิจ รวมไปถึงวิสัยทัศน์ในการวิเคราะห์ตลาดที่มีศักยภาพ เพื่อให้มีผู้ประกอบการที่มีประสิทธิภาพ และมีผู้ประกอบการด้านการเกษตรรุ่นใหม่มากขึ้น นอกจากนี้การรวมกลุ่มกันของผู้ประกอบการทำให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินกิจการหลายประการ เช่น สามารถลดต้นทุนในการดำเนินกิจการ มีอำนาจในการเจรจาต่อรอง หรือสามารถเข้าถึงหน่วยงานสนับสนุนของภาครัฐได้มากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนให้ผู้ประกอบการมีการรวมกลุ่มกัน และสามารถเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่การผลิตได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ประกอบการในผลิตภัณฑ์เดียวกัน ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันในห่วงโซ่คุณค่า รวมไปถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

4. ผลลัพธ์ทางการเกษตร เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ จึงต้องมีมาตรการสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมีมูลค่าสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชที่หลากหลายมากขึ้น คัดเลือกปลูกสินค้าเกษตรที่ให้ผลผลิตราคาสูง รวมไปถึงการพัฒนากระบวนการผลิตและแปรรูปให้มีมาตรฐานมากขึ้นควบคู่กับการกำกับควบคุมมาตรฐานอย่างเข้มงวด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ ต้องอาศัยการศึกษาข้อมูลความต้องการของตลาด ประกอบกับการประเมินความ

พร้อม และศักยภาพของผู้ประกอบการในการพิจารณาคัดเลือกสินค้าเกษตรที่ต้องการเพาะปลูก หรือนำไปแปรรูป ซึ่งสามารถสร้างโอกาสใหม่ให้แก่ผู้ประกอบการได้ต่อไป

5. ตลาดและผู้บริโภค เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ได้มีช่องทางเข้าถึงผู้บริโภคหรือตลาดที่รองรับสินค้าเกษตรได้โดยตรง เช่น ร้านอาหาร โรงแรม หรือผู้บริโภคทั่วไป ผ่านช่องทางออนไลน์ หรือเครือข่ายผู้ประกอบการในห่วงโซ่ เป็นต้น นอกจากนี้ ผลผลิตทางการเกษตรที่มีมาตรฐาน หรือผลผลิตอินทรีย์ต่างๆ ในปัจจุบัน มีราคาสูง อันเนื่องมาจากกระบวนการผลิตที่ต้องอาศัยกรรมวิธี หรือเทคโนโลยีที่ต่างจากการผลิตแบบดั้งเดิม จึงต้องมีการสื่อสาร หรือการให้ความรู้ด้านคุณค่าหรือประโยชน์ของสินค้าอินทรีย์เพื่อให้ผู้บริโภคมีความเข้าใจในผลิตภัณฑ์มากขึ้น

6. นโยบายสนับสนุน ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่หลายรายที่มีความต้องการใช้เครื่องมือที่มีระบบเทคโนโลยีเชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตต่างๆ ในการดำเนินงานแต่ยังอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ภาครัฐจึงอาจต้องกำหนดพื้นที่นำร่องในการขยายระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีคุณภาพและเสถียรภาพ เพื่อเป็นการสนับสนุนผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ ให้มีโอกาสพัฒนาธุรกิจได้ต่อไป พร้อมกันนี้ สามารถดำเนินการพัฒนาด้านระบบการขนส่งสินค้าเกษตรในพื้นที่ห่างไกล เพื่อช่วยลดภาระต้นทุนด้านการขนส่งควบคู่ไปด้วย อีกทั้ง ผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่หลายรายที่ยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาธุรกิจได้ เช่น การลงทุนในเครื่องมือเครื่องจักร เป็นต้น ดังนั้น การสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุนทางเลือกจึงเป็นประเด็นที่สำคัญในการเพิ่มทางเลือกและโอกาสในการเข้าถึงผู้ประกอบการเกษตรยุคใหม่ต่อไป